

Seguint la petja de Joan Solà

Neus Nogué, Jordi Fortuny,
Eulàlia Salvat (eds.)

UBe

Lingüística UB

Seguint la petja de
Joan Solà

Seguint la petja de Joan Solà

Neus Nogué, Jordi Fortuny,
Eulàlia Salvat (eds.)

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Lingüística UB

© Edicions de la Universitat de Barcelona
Adolf Florensa, s/n
08028 Barcelona
Tel.: 934 035 430
www.edicions.ub.edu
comercial.edicions@ub.edu

© dels textos respectius: Jordi Cornudella, M. Teresa Espinal, F. Xavier Fargas Valero, Jordi Fortuny Andreu, Anna Montserrat Ciurana, Neus Nogué, Xavier Rofes Moliner, Joana Rosselló, Eulàlia Salvat

Fotografia de coberta: Joan Guerrero

ISBN: 978-84-9168-919-5

Aquest llibre s'ha publicat amb la col·laboració del Grup d'Estudi de la Variació del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General, i la Secció de Lingüística Catalana del mateix Departament.

Aquest document està subjecte a la llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada de Creative Commons, el text de la qual està disponible a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>.

Sumari

Joan Solà. Deu anys <i>Neus Nogué, Jordi Fortuny i Eulàlia Salvat</i>	9
«Necessito més teca». Joan Solà i <i>L'Odissea</i> de Riba: un projecte d'edició crítica <i>Jordi Cornudella</i>	11
Polaritat, concordança negativa i les reflexions de Joan Solà sobre la negació <i>M. Teresa Espinal</i>	21
Joan Solà i el <i>Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona</i> : novetats i influència <i>F. Xavier Fargas Valero</i>	35
La integració de la coordinació en la teoria sintàctica. La proposta de Joan Solà en retrospectiva <i>Jordi Fortuny Andreu</i>	51
La pronominalització: estirant fils de Solà a la GIEC passant per la <i>Gcc</i> <i>Anna Montserrat Ciurana</i>	85
Els bastidors de la GIEC: els papers de Joan Solà <i>Xavier Rofes Moliner</i>	107
De la tipologia oracional fabriana a una articulació argumental-pragmàtica de la inacusativitat en català <i>Joana Rosselló</i>	133

Joan Solà. Deu anys

Amb motiu del desè aniversari de la mort de Joan Solà, el 16 d'octubre del 2020, amb les restriccions que la pandèmia de la COVID-19 va imposar, es va celebrar la segona jornada d'estudi de la seva obra a la Facultat de Filologia i Comunicació de la Universitat de Barcelona. La primera havia tingut lloc el 13 de novembre del 2015, en el cinquè aniversari de la seva mort. Aquella primera jornada va quedar recollida en el volum *Joan Solà, una memòria viva* (Barcelona: Edicions UB, 2017) i va inaugurar la col·lecció Lingüística UB.

Cap de les dues ha estat (només) una jornada d'homenatge. Els organitzadors, també editors dels volums respectius, hem volgut que fossin jornades d'estudi de l'obra d'un dels principals lingüistes que ha tingut la llengua catalana en els darrers cent anys.

El present volum l'obre Jordi Cornudella (Grup 62) amb un treball dedicat a un dels darrers projectes de Joan Solà: l'edició crítica de *L'Odissea* de Ribà, un projecte que no va poder acabar i que ens presenta una faceta solaniana potser més desconeguda que d'altres.

Tot seguit, M. Teresa Espinal (Universitat Autònoma de Barcelona) resumeix les aportacions bàsiques dels treballs de Joan Solà sobre la negació i compara els patrons del basc, el castellà i el català pel que fa als fenòmens de la polaritat i la concordança negativa.

Xavier Fargas (TERMCAT), que va participar en la redacció del *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* (1995) sota la direcció de Joan Solà, explica el context en què es va elaborar l'obra, els trets més innovadors que va tenir i l'empremta que ha deixat en l'ús de la llengua i fins i tot en la codificació de diversos aspectes.

Jordi Fortuny (Universitat de Barcelona) revisa alguns aspectes fonamentals del capítol «La coordinació», de la *Sintaxi generativa catalana* de Sebastià Bonet i Joan Solà (1986). Després de notar una sèrie de limitacions del que es planteja en aquest capítol, Fortuny esbossa com certes propostes posteriors a la de Bonet i Solà poden permetre solucionar les limitacions esmentades.

Anna Montserrat (Universitat Rovira i Virgili i Universitat Oberta de Catalunya) estira el fil de diversos aspectes de l'ús dels pronoms febles a partir sobretot del capítol que hi va dedicar Joan Solà en el volum *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (1994), el fa passar per la *Gramàtica del català contemporani* (Gcc, 2002) i arriba fins a la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC, 2016), la nova gramàtica normativa.

Xavier Rofes (Oficina de Gramàtica, IEC) ofereix una panoràmica del paper que va tenir Joan Solà en l'elaboració de la part de sintaxi de la GIEC basant-se en materials de treball del mateix Solà custodiats a l'Oficina de Gramàtica de l'IEC.

Tanca el volum el capítol que Joana Rosselló (Universitat de Barcelona) dedica a l'estudi de la inacusativitat: s'hi defensa que Fabra va descobrir la inacusativitat abans que Perlmutter i s'hi qüestiona que el criteri vertebrador de la tipologia oracional fabriana sigui la presència o absència d'argument extern.

Els editors voldríem que aquesta nova contribució a la recerca sobre l'obra de Joan Solà fos un estímul per als estudiosos de la llengua, i d'una manera especial per als més joves, que els encoratgés a aprofundir en els temes a què Joan Solà va dedicar la seva vida professional i, més concretament, a estudiar la manera com els va encarar ell i a contextualitzar-la en el seu temps.

NEUS NOGUÉ
JORDI FORTUNY
EULÀLIA SALVAT

«Necessito més teca».
Joan Solà i *L'Odissea* de Riba:
un projecte d'edició crítica

Jordi Cornudella

Editor, Grup 62

Com que per mi va ser una sort, un gust i fins i tot un plaer, i sense cap mena de dubte un privilegi, tenir una mica de tracte amb en Joan Solà en els últims deu anys de la seva vida, també és una satisfacció ser amb vosaltres avui que commemorem, a la Universitat que ell va estimar, el desè aniversari de la seva mort. Quan la Neus Nogué va tenir la gentilesa de convidar-me a participar en aquesta jornada, vam acordar des del començament que la meua intervenció consistiria a presentar el projecte d'edició crítica de *L'Odissea* de Riba en què en Joan i jo ens vam embrancar (o dit amb més precisió: en què en Joan em va embrancar) els últims mesos de la seva vida. Això faré, en un to més d'evocació personal i menys d'estudi acadèmic del que sol ser habitual en jornades com aquesta. Permeteu-me que abans recordi com va néixer el meu tracte amb en Joan. Va ser arran de la publicació de la *Gramàtica del català contemporani (Gcc)*, que va sortir a l'Editorial Empúries, del Grup 62, que és el grup on fa vint-i-cinc anys que treballo. Quan el procés d'edició ja estava bastant avançat, a l'editorial me'n van responsabilitzar a mi; els primers jocs de proves no van passar per les meves mans, però els últims sí. Va ser llavors que vam treballar moltes hores de costat amb en Joan, revisant correccions i discutint solucions tipogràfiques. La gramàtica volia molta feina, perquè era un projecte de dimensions catedralícies (quatre directors, cinquanta-vuit autors, 3.500 pàgines repartides en tres volums dins d'un estoig). I la feina no es va acabar amb la primera edició (que va sortir el juny del 2002); n'hi va haver un parell de reimpressions, i en Joan va decidir que la quarta edició (que va sortir el juny del 2008) seria la definitiva, o sigui que ja no s'hi introduiria cap esmena ni modificació ulterior. Per això va donar als cinquanta-vuit autors l'ocasió de revisar el seu article, un fet que al seu torn ens va donar peu a tornar a treballar com qui diu braç per braç una bona temporada: tot el 2007 i mig 2008. Hi ha gent molt competent, a l'hora de fer llibres (i molta més d'incompetent, esclar); però les capacitats que arribava a tenir en Joan —d'esforç, d'entusiasme, de rigor, de coordinació d'equip, de control sobre la pròpia feina i la dels altres, d'autoexi-

gència i d'exigència— no les he vistes mai totes juntes en ningú més, ni en un grau tan alt. I amb aquell tarannà tan proper que gastava, tan disposat sempre a apostar per la convicció i no per la imposició, sempre amb aquelles ganes de parlar-ne si calia, i aquella jovialitat. A la *Gcc* hi vam contribuir molts, començant pels altres tres directors i acabant per Víctor Igual i la gent del seu taller de fotocomposició, cadascun en la nostra mesura, però si en Joan no hagués pensat com pensava i no hagués sabut fer pensar els altres tant com en sabia, aquells tres volums no estic gens segur que, avui, haguessin arribat a sortir.

Ara ja vaig al gra, però m'ho agafo d'una mica enrere. El 8 d'octubre del 1998, Joan Solà publicava a la seva secció de l'*Avui* («Parlem-ne») l'article «J. M. de Sagarra i la llengua», que comença amb aquests dos paràgrafs:

Ens falten estudis lingüístics pràcticament de tots els grans escriptors antics o moderns. Del *Tirant*, del *Curial*, d'Ausiàs March, dels cronistes, del Rector de Vallfogona, d'Oller, de Pitarra, de Verdaguer, de Ruyra, de Carner, de Riba, de Pla, de Pedrolo, de Joan Coromines, del mateix Fabra. Per poder-nos encarar amb aquest aspecte d'un autor és imprescindible de partir de bones edicions, i d'aquí plora la criatura, moltes vegades. Però ara ja comencem a tenir edicions fiables de Verdaguer, de Foix, de Carner, d'Espriu, de Sagarra i aviat del Rector de Vallfogona. Han aparegut ja diversos volums de les obres completes de Sagarra, sota la garantia textual de l'expert Narcís Garolera, a l'editorial 3 i 4 de València. Per tant, ara ja no hi haurà excuses per no estudiar la llengua d'un dels homes que probablement l'han coneguda més i l'han usada amb més traça i plaer.

L'estudi lingüístic dels grans autors ens pot revelar no sols l'estat de la llengua del seu temps sinó també la relació entre la llengua d'un autor i l'estàndard del moment, si n'hi ha: la tibantor entre aquests dos extrems, la personalitat o claudicació de l'autor, la seva contribució a l'evolució de l'estat de coses.

Al darrere del projecte d'edició crítica de *L'Odissea* de Riba hi havia aquesta mateixa idea: es tractava de fixar el text de l'obra en una edició fiable i oferir-ne un estudi lingüístic detallat. Ara: això de fixar el text de l'obra, en el cas de *L'Odissea*, val la pena precisar-ho. Tots sabem que Riba va traduir l'epopeia homèrica dues vegades, la primera cap als vint-i-cinc anys i la segona quan ja s'acostava als seixanta. Però no es tractava de comparar aquestes dues versions, sinó de fixar el text de la segona, la que va finançar el mecenes Fèlix Millet i Maristany. Aquesta segona versió va sortir el 1948 en dos volums de bibliòfil il·lustrats amb boixos d'E.C. Ricart, i després Alpha en va treure una edició corrent, el 1953, sense els gravats i amb el text millorat per Riba. Això en principi no hauria de ser problemàtic: d'una banda, el text del 1953 relega

el del 1948 a la condició de simple precedent, i, de l'altra, una collació rigorosa entre tots dos textos pot permetre detectar algun error inadvertit en el del 1953. Però passa que l'edició del 1953 conté uns quants errors que la comparació amb el 1948 no resol i que no sempre són fàcils de detectar sense haver llegit els hexàmetres catalans al costat dels grecs. La cosa empitjora si volem tenir en compte les edicions posteriors al 1993, quan La Magrana va incorporar el text del 1953 a una col·lecció de butxaca i el va sembrar d'errors que en reedicions posteriors no solament no es van corregir sinó que es van incrementar.

Tot això és i era ben sabut, i va ser motiu de recensió per part d'en Joan en la seva comunicació al III Simposi Carles Riba, el 2009. També era sabut que a la biblioteca familiar de Riba, a casa llavors de la seva filla Eulàlia, es conservava un exemplar de l'edició del 1953 amb algunes correccions manuscrites del traductor. I també llavors es va saber (o almenys nosaltres ho vam saber llavors) que n'hi ha un exemplar en rama —potser la prova de tiratge— amb unes quantes notes i algunes esmenes autògrafes a l'Arxiu Nacional de Catalunya. I també vam saber que encara hi ha el manuscrit del 1948 en quatre quaderns que havien sigut del mecenes Millet i que ara es conserven a la Biblioteca de Catalunya. O sigui que el que havíem de fer en Joan i jo, per començar, era tenir en compte tots aquests testimonis a l'hora de fixar detingudament el text, com a pas necessari per fer-ne l'estudi. No ens hi vam arribar a posar, però per sort algú altre va fer la feina ben feta. Aquest altre va ser en Raül Garrigait, aleshores editor a l'Institut Cambó, que va vigilar el text de Riba quan el van adoptar per a la incorporació de l'*Odissea* a la col·lecció de clàssics grecs i llatins de la Fundació Bernat Metge. El fet és que de la traducció que Riba havia fet perquè Homer arribés al comú dels lectors catalans —una de les aportacions més fecundes d'un poeta principalíssim— ara finalment n'hi ha un text fiable del tot, però resulta que cal anar a llegir-lo en una col·lecció sàvia, distribuït en quatre volums, amb el grec i l'aparat crític a les pàgines de l'esquerra i amb tot de notes que Riba no havia previst al peu de les pàgines de la dreta. Al món de l'edició en català sovint hi passen aquesta mena de coses estranyes. En qualsevol cas, el primer volum de la Bernat Metge no va sortir fins que en Joan i jo ja teníem embastat el nostre projecte, i els altres tres no van sortir fins després.

Situïn aquesta autèntica meravella en mans d'un xicot de poc més de vint anys que encara no havia acabat d'entrar en la vida normal de la cultura. Aquesta va ser, en intensitat, la segona gran sotragada de la meua vida d'estudi i de formació. Com que aleshores estudiava clàssiques, em volia aprendre de memòria tant

aquesta versió com l'original grec. Però no vaig complir el desig: en aquells anys encara vivia molt desorientat, és a dir molt poc orientat sobre el que feia i el que podia fer. Sempre ho he lamentat, perquè després la meva memòria ha disminuït moltíssim. ¿S'imaginen que avui els pogués recitar *L'Odissea* en grec i en el català de Riba? No m'hauria calgut preparar cap altre discurs per a la festa d'avui.

Quan has llegit una obra com aquesta, el teu camí ja és irreversible, el teu camí lingüístic i el teu pensament patriòtic i polític: perquè aquesta realitat pren sediment en les teves entranyes per sempre. Per sempre més t'adones del que és una llengua, del que és la teva llengua, que secularment ha sigut un objecte prohibit i reprimit.

Sentint aquestes paraules d'en Joan és fàcil conjecturar que l'impuls que va portar-lo a posar-se a treballar en *L'Odissea* durant el 2009 i el 2010 no devia néixer únicament de la seva convicció que l'Homer de Riba objectivament mereixia aquell esforç, sinó també de la convicció que ell, íntimament, l'hi devia. Que és tant com dir que s'ho devia a si mateix, vaja. Un vespre de l'estiu del 2010, a finals de juny o primers de juliol, em va dir per telèfon que, després de la *Gcc* i havent encarrilat la nova sintaxi normativa de l'Institut d'Estudis Catalans, ell la feina ja la tenia feta, i que l'únic que li quedava pendent era l'edició de *L'Odissea* de Riba que teníem a mitges: una il·lusió que portaria tan lluny com la malaltia el deixés. Vaig entendre que, acuitat pel càncer, a més del refugi familiar (l'Adelaida i les filles) i els refugis amicals que pogués tenir, dedicar-se intensament a aquella tasca, tan aferrissadament i tan coratjosament com ho feia, era també un refugi íntim, una seva manera de lluitar.

El plantejament inicial i els primers resultats del seu estudi els havia exposat a la conferència que va fer el 2 de desembre del 2009, a la Universitat de Barcelona, dins del III Simposi Carles Riba: «Impressió que em va causar la segona traducció de *L'Odissea*, de Carles Riba». Aquell dia, a partir de la lectura dels primers nou cants de la traducció, va exemplificar tot allò que li va semblar més rellevant en el terreny del lèxic (sinonímia, derivats i compostos), els nivells de llenguatge (el col·loquial i l'elevat o solemne) i altres detalls gramaticals; i va acabar citant uns quants versos especialment rodons i sonors a parer d'ell. Va ser arran d'aquella conferència que ens vam posar en marxa; vint-i-cinc anys enrere jo havia fet un curs de doctorat sobre la segona *Odissea* de Riba, llegint el català en paral·lel amb el grec, i conservava notes que vaig pensar que a en Joan li podrien servir, i així vam començar a parlar-ne. Passat festes vam posar fil a l'agulla.

Del calendari del procés, que va durar els pocs mesos que a en Joan li quedaven de vida, en tinc constància documental perquè ell era partidari de con-

sensuar periòdicament els plans de treball i posar-los per escrit. Tinc fins i tot més documents dels que em va enviar, perquè passat el temps la seva filla Nausica em va fer còpia de tot el material odisseic que en Joan guardava en paper o a l'ordinador, per veure si hi havia manera de completar l'edició a títol pòstum; malauradament, el material és massa fragmentari i massa embrionari perquè això sigui possible.

El primer pla de treball porta data del 3 de març del 2010; el vaig redactar jo, després de parlar-ne amb ell, amb la idea de presentar-lo a La Magrana, que era l'editorial que aleshores tenia els drets de la traducció de Riba fora de l'Institut Cambó (Alpha i Fundació Bernat Metge). Havíem previst que l'edició podria ser a les llibreries per la campanya de Nadal del 2011. De la reunió amb Isabel Obiols, editora llavors de La Magrana (8 d'abril), en va sortir el segon pla, més detallat, sobre el repartiment de feines, que en Joan em va enviar el 19 d'abril. En aquesta fase preliminar (l'editorial no ens va comunicar formalment que acceptava la nostra proposta de termes i condicions fins al 29 de juliol), la meva comesa consistia sobretot en una cosa aparentment senzilla però laboriosa. Com és lògic, la remissió a un passatge de l'*Odissea* s'acostuma a fer per la menció del cant i el vers o els versos que pertoquin, però amb la segona versió de Riba això tan bàsic es complica per dues raons. D'una banda, Riba no respecta la distinció alexandrina en cants sinó que adopta una distribució en capítols facticis, per unitats temàtiques; i d'altra banda no se cenyeix estrictament al nombre de versos de l'original: de tant en tant la traducció li requereix algun hexàmetre més dels que hi ha en el passatge equivalent en grec. De vegades un hexàmetre grec es converteix en dos hexàmetres catalans, i això és senzill de resoldre (per exemple: IV.527 del grec correspon a IV.527a i IV.527b en el català), però de vegades la cosa es complica, perquè la matèria de dos hexàmetres grecs es reparteix en tres hexàmetres catalans (o la de tres hexàmetres grecs en quatre de catalans, o la de quatre hexàmetres grecs en cinc de catalans, etcètera) i convé triar en cada cas el sistema de numeració que s'acosta més a l'original. És una feina necessària (fent-la, per exemple, em vaig adonar que a l'edició del 1953 hi falta un vers: X.550) però pesada i lenta, perquè has de resseguir tot el text en el grec i en el català alhora; com que llavors sortia el primer volum a la Bernat Metge, vam consensuar el criteri amb en Raül Garrigasait, per assegurar que no hi hagués discrepàncies entre la seva numeració i la nostra. L'entesa amb en Raül va ser molt bona, i l'intercanvi, fructífer. Un dels molts arxius que tenia oberts en Joan, i que anava omplint a mesura que treballava, era el d'agraïments; a la llista hi tenia Joan Alberich i Montserrat Ros, Xavier Fargas (TERMCAT), Narcís Garolera, Nausica Solà (perquè «m'imprimeix puntualíssimament els documents que m'envia Cornude-

lla»), Joan Soler (IEC-Ctilc) i Mariona Torra (TERMCAT), i a sota hi va consignar: «Caldrà afegir-hi la gent de la Bernat Metge».

El tercer i últim pla, que en Joan em va enviar el 12 d'octubre, és aquest que transcriu complet:¹

01. Potser ens caldria fer una reunió formal a mitjan novembre (màxim).

02. Després de diverses temptatives per no agafar viaranys equivocats, he revisat o ordenat els ja nombrosos arxius que havia anat obrint; finalment he pogut formalitzar un organigrama que em permetrà avançar amb ordre i seguretat. Hi haurà entrebancs de detall, però crec que ja no de metodologia, i això em proporciona una gran tranquil·litat, que ara em fa molta falta. Ja he començat a treballar sistemàticament *de cap i de nou*, codificant cada fenomen al marge del text. He fet un document de *Codificació*, un *Organigrama* general precís del conjunt d'aspectes i un *Pla de treball* clar per a mi [que és aquest document que ara llegeixes: el més important, el que haurem de discutir]. T'adjunto tots tres documents.

1. Com que Riba finalment pretén fer un *clàssic català independent(ment) de l'original* (i, d'altra banda, jo no puc pretendre de mirar l'original ni de reüll perquè no sé grec), l'objectiu directe i exclusiu meu seria *fer veure en què consisteix el miracle d'aquest text* (sempre exemplificant-ho tot, però molt sintèticament: això és només un tros de les introduccions).

2. Sembla que el miracle consisteix en una inextricable i sapientíssima barreja d'elements *populars* (la «ingenuïtat» despullada d'erudició, de què parla algú) i d'elements *cultes* (o savis, arcaics, dialectals, etc.). Tot plegat, amb un rerefons de gran capacitat de creació de llenguatge (adaptació de paraules, de règims; riquíssima derivació, creació de *concurrències* [ajuntament de paraules original, etc.: *mort espadada*], etc.).

3. Sortosament, aquests elements afecten *tots* els aspectes de la llengua en més o menys grau: lèxic (majoritàriament), morfologia (molt poc), fonètica, sintaxi i ortotipografia.

4. *Prescindiria totalment*, doncs (sobretot en aquest tipus de fragment dels pròlegs), d'eixamplar la visió, de voler reflectir l'estat de la llengua en aquella època, de la comparança entre autors (p. ex., usen *encar* 'encara' Sagarra, Carner i segurament d'altres), etc. i aniria directament al gra (1953) sense més preàmbuls (havent-ho advertit prèviament...). Només em permetria alguna referència a les versions de 1919 i 1948 (que, d'altra banda, en els meus documents d'«estudis» que em serveixen de coixí ja tindria prou il·lustrades).

5. Pel que fa als elements *cultes* (etc.), molt sovint la sensació ens ve dels *formulismes* de l'original: caldrà veure com es tracta i es fa encaixar una cosa amb

¹ Els textos de Solà citats s'han transcrit literalment, incloent-hi els aspectes tipogràfics. (Nota dels editors.)

l'altra; però en principi, els formulismes serien elements o mecanismes *de Riba* (en el sentit ja dit més amunt). Tant aquí com en altres indrets, tu ja hi posaràs, si et sembla, les postil·les que vinguin al cas.

6. *Retòrica*. Un aspecte que encara no veig gens és el retòric. ¿Caldrà reduir-lo als quatre detalls essencials (digressions, formulismes, comparacions, *concurrències...*)? Així i tot, si cal afrontar aquest terreny, cal veure si hi ha algun treball que ens el doni més o menys resolt, altrament no acabarem mai.

7. *L'hexàmetre*. En principi, caldrà donar un resum de la qüestió de la «creació» de l'hexàmetre 1948/1953 (crec que Riba no l'explicita enlloc). Pel que fa a les característiques (cesures, rigor de Riba, «llicències», percentatges), potser n'hi haurà prou amb el que diuen Valentí, Cors i altres; sc. no caldrà fer cap feina personal de percentuació, etc. (sinó simplement il·lustrar breument els fenòmens).

8. *Ortotipografia*. A part d'indicar i il·lustrar breument els costums de l'època (no diferents dels de Fabra i la tradició francesa) pel que fa a la puntuació (cosa fàcil), caldrà sintetitzar la qüestió de *-r / -Ø* (acudint a algun treball o consulta potser de Jaume Coll, de Rossich, Garolera...).

9. *Noms propis* (forma). Qüestió força peluda. Un cop d'ull al llibre d'Alberich-Ros i als índexs de les *Vides* francament mareja. Caldrà veure què fem: ¿potser simplement indicar l'evolució global i la presa de posició de Riba a 1953 (amb una dotzena d'exemples)?

10. *Ctilc* (Corpus textual informatitzat de la llengua catalana, de l'IEC) i *DGLC*. Per documentar molts fets (originalitat de Riba, etc.) consulto de manera prou àmplia el *Ctilc*. I parteixo com a punt de referència del *DGLC* (precisament ed. del 1932, encara que la 2a ed., 1954, ja era prou accessible a Riba, etc.), altrament això seria excessiu (aniria cap a la tesi doctoral). En aquesta època no existia el *DCVB* (fragment incipient). Ara i adés, però, miro l'Aguiló (no introduït al *Ctilc*!), l'altre ric cabal que Riba tenia a l'abast, i el *DECat* (tampoc no introduït al *Ctilc*!), però evito de ser masoquista. Les primeres proves amb el *Ctilc* m'han revelat que el web té algun problema no banal de consulta i n'he parlat amb Joan Soler, un alt responsable, el qual m'ha reconegut més d'una raó: el que no sé és si *ara* el (me'l) milloraran. Resulta que es veu que no havien rebut mai cap queixa de ningú! Tot això ho he recollit a l'organigrama.

Quan em va enviar aquest pla de treball, en Joan ja tenia llegits els onze primers cants en la versió numerada que n'hi havia passat jo i havia anat indicant al marge dels versos els fenòmens que li hauria interessat de comentar; en el terme que usava, havia *codificat* més de cinc mil hexàmetres (una mica menys de la meitat de *L'Odissea*) fent servir aquestes abreviatures:

AD Arcaïsmes, dialectalismes

Adj Adjectivació

- C Concurrències
- D Derivats, compostos
- E Variació estilística de tot tipus (gramatical o retòrica: lèxica, fraseològica, fonètica, morfològica, sintàctica. [Concentra, doncs, molta informació que abans podia anar a Fr, G, S. Uso l'abreviatura a partir de III.404.]
- Fo Fórmules
- Fr Fraseologia [vg. S]
- G1 Gramàtica: Sintaxi:
llicències, flexibilitat, alternances (*mes/perdò...*), pronoms febles, *en* + INF, *ens n'anéssim*, *haver-hi...*
- G2 Gramàtica: Fonètica:
sinalefes, hiats, diftongs
- G3 Gramàtica: Morfologia
- Gh Gramàtica: Ortografia pura (*darrere*, etc.)
- H Hexàmetre
- I Innovacions sintàctiques, inesperades, pròpies de Riba...
- M Lèxic mariner
- NC Nivell col·loquial
- NF Nivell formal
- NP Noms propis
- O Ortotipografia:
puntuació, la qüestió de *-r/Ø*
- R Retòrica
- S Sinonímia [vg. Fr]
- V Vocabulari que ha d'anar a l'apèndix
- V Vocabulari que es comentarà a la introducció.

Després d'unes quantes temptatives havia arribat a una codificació satisfactòria, que li permetria preparar, com en deia ell, «l'anàlisi i la distribució de temes». Havia hagut de començar de cap i de nou a assenyalar fenòmens amb la nova nomenclatura, però estava content perquè ara podia avançar, tant com la malaltia li permetia. El 3 d'octubre, per agrair que li hagués enviat dos cants numerats més, m'escrivia: «Ets un tiarro!! Això funcionarà. Moltes gràcies». (En sabia molt, d'encoratjar els altres a fer feina.) Però continuava: «I ara no corris, que en tinc per dies!! (Fes només una novena cada dia perquè no em falli i em torni la salut necessària, queestic bastant cardat.)».

El 17 d'octubre, deu dies abans de morir, em suggeria que, si tenia més text preparat, l'hi anés enviant. El dimecres 20 d'octubre m'hi urgia: «Necessito més teca: vaig força de pressa codificant el text». Com si el millor antídoto contra l'avanç del càncer fos fer precisament aquella feina que es devia a si mateix

i que devia a una obra literària que el tenia enamorat d'ençà dels vint anys, quan el va atrapar per la llengua.

Va morir el dimecres de la setmana següent. És una llàstima que no tingués temps de tirar endavant aquell projecte d'edició. I tant que ho és. Però també crec que tenir aquella passió homèrica i ribiana per satisfer-se va ser una sort per a en Joan, perquè se'n va poder fer un refugi contra la malaltia durant els últims temps de la seva vida, abocar-hi aquella insaciable passió feinerà que el movia. M'agrada pensar que aquest plat de la balança (el seu guany personal) pesa més que no pas l'altre (el que tots hi hem perdut).

REMISSIONS BIBLIOGRÀFIQUES

L'article «J. M. de Sagarra i la llengua» (*Avui*, 8-10-1998) va quedar recollit a *Plantem cara* (2009). El cito per la segona edició (p. 56): Joan Solà (2020). *Plantem cara: Defensa de la llengua, defensa de la terra. Converses lingüístiques (1998-2008)*. Barcelona: Empúries.

Les actes del III Simposi Carles Riba no es van publicar fins al 2012. Abans, Joan Solà va incloure la redacció de la seva conferència («Impressió que em va causar la segona traducció de *L'Odissea*, de Carles Riba») al llibre que va deixar a punt d'impremta just abans de morir: Joan Solà (2011). *L'última lliçó: Parlaments polítics i acadèmics*. Barcelona: Empúries, pàg. 67-101.

El discurs que Joan Solà va fer en ser-li atorgat el doctorat *honoris causa* (7-05-2009) a la Universitat de Lleida («De la poesia a la gramàtica generativa. Els home-nots que m'han influït») també és a *L'última lliçó* (pàg. 19-37).

Polaritat, concordança negativa i les reflexions de Joan Solà sobre la negació

M. Teresa Espinal
Universitat Autònoma de Barcelona

0. INTRODUCCIÓ

Joan Solà (1940-2010) estudià la negació en dos treballs que han estat crucials per entendre les propietats principals de la negació en català. Em refereixo a la seva tesi doctoral, *Problemes actuals de la gramàtica catalana: 1. La negació*, defensada a la Universitat de Barcelona el 1970, i al volum 2 dels *Estudis de sintaxi catalana* (Edicions 62, 1973), que conté un capítol dedicat a la negació en el qual s'estudien algunes de les qüestions discutides a la tesi doctoral.

Per entendre l'abast d'aquest treball, val la pena destacar que els objectius principal de la tesi de Solà són els següents:

1. Exposició dels problemes del català modern normatiu.
2. Investigació sistemàtica del català antic, tractant de respondre els problemes del català modern i, més concretament, el problema de la negació doble amb significat de negació simple (seguint l'estudi de Mathesius 1933 «Double negation and grammatical concord»).
3. Estudi dels mots *ningú, res, cap, gens, mai, enlloc (aumon), tampoc, pus* i també *gaire*.

Pel que fa al darrer punt, Solà descriu l'existència en català d'una sèrie de mots que poden aparèixer en posició inicial d'oració sense l'acompanyament de l'adverbi negatiu *no*, com observem a (1)-(7).

- (1) *Ningú* ens ha vist
- (2) *Res* us dirà que ja no sapigueu
- (3) *Cap* d'elles vindrà
- (4) *Mai* diuen el que pensen
- (5) *Enlloc* l'he trobada
- (6) *Tampoc* vindrà
- (7) *En ta vida* ho faràs

Aquests mateixos mots, amb tot, també poden anar acompanyats del marcadore negatiu, tal com s'ha descrit extensament a la gramàtica descriptiva i a la gramàtica normativa del català, com observem a (1')-(7').

- (1') *Ningú (no)* ens ha vist
- (2') *Res (no)* us dirà que ja no sapigueu
- (3') *Cap d'elles (no)* vindrà
- (4') *Mai (no)* diuen el que pensen
- (5') *Enlloc (no)* l'he trobada
- (6') *Tampoc (no)* vindrà
- (7') *En ta vida (no)* ho faràs

Tot plegat, el contrast entre els exemples d'(1) a (7) i els exemples d'(1') a (7') suggereix que el marcadore negatiu és opcional en aquest context. Ara bé, quan els mots *ningú*, *res*, *cap*, *gens*, *mai*, *enlloc*, etc., apareixen en posició postverbal, el marcadore negatiu és de presència obligatòria, com observem a (1'')-(7'').

- (1'') *No* ens ha vist *ningú*
- (2'') *No* us dirà *res* que ja no sapigueu
- (3'') *No* vindrà *cap* d'elles
- (4'') *No* diuen *mai* el que pensen
- (5'') *No* l'he trobada *enlloc*
- (6'') *No* vindrà *tampoc*
- (7'') *No* ho faràs *en ta vida*

Malgrat aquesta asimetria, podem dir que les frases d'(1) a (7) i les corresponents d'(1') a (7') i d'(1'') a (7'') expressen una sola negació lògica.

Solà observa que els mots *ningú*, *res*, *cap*, *gens*, *mai*, *enlloc*, etc., també poden aparèixer en altres contextos, com és el cas del que ell anomena proposicions hipotètiques (condicionals, interrogatives, dubitatives, etc.). Així trobem aquests mots en frases com les de (8) i (9), en què *res* i *ningú* es presenten en contextos negatius dins oracions condicionals. (8) i (9) mantenen una relació de paràfrasi.

- (8) Si *no* li diu *res* *ningú*, no se'n mogui
- (9) Si *ningú* *no* li diu *res*, no se'n mogui

Noteu, però, que si en el context de l'operadore condicional no hi ha marcadore negatiu, el significat de la proposició subordinada no és negatiu, sinó posi-

tiu, cosa que es pot demostrar substituint els indefinits *ningú, res, cap, gens, mai, enlloc*, etc., per indefinits positius, tal com s'exemplifica a (12).

- (10) Si *ningú* li diu *res*, no se'n mogui
 (11) Si li diu *res ningú*, no se'n mogui
 (12) Si li diu *algú alguna cosa*, no se'n mogui

Solà anomena els mots *ningú, res, cap, gens, mai, enlloc*, etc., mots X, perquè —com hem vist— són versàtils quant al significat que tenen associat en diferents estructures. En canvi, anomena mots Y els indefinits positius de (12).

Aquestes i altres aportacions fan de la tesi de Joan Solà sobre la negació un treball important de sintaxi catalana, per la descripció minuciosa de les dades, descripció que és alhora sincrònica i diacrònica, i també per la inclusió de múltiples taules i quadres que permeten d'establir correspondències entre el català i altres llengües, i entre el català modern i el català antic.

A l'apartat següent voldria introduir un apunt més en la comparació entre llengües que ens són properes geogràficament, encara que no són afins tipològicament.

1. COMPARACIÓ ENTRE EL CATALÀ, EL CASTELLÀ I EL BASC

Fixem-nos a continuació en el contrast que mostren les dades següents. Les frases del castellà provenen de Laka (1990) i les del basc d'Urtzi Etxeberria (c.p.).¹

- (13) *Ningú (no) pensa res*
 (14) a. *No vino nadie*
 b. *Nadie vino*
 c. **Vino nadie*
 d. *Nadie no vino*
 (15) a. **Inork hori erosi du*
 ningú això comprar aux
 b. *Ez du inork hori erosi*
 no aux ningú això comprar
 c. *Inork ez du hori erosi*
 ningú no aux això comprar
 'Ningú va comprar això.'

¹ Agraïco a Urtzi Etxeberria (IKER/CNRS) i a Susagna Tubau (UAB) la discussió sobre algunes de les qüestions que presento a continuació.

Tal com hem comentat a l'apartat anterior, l'oració de (13) expressa una proposició negativa amb una sola negació lògica. El mateix passa a les oracions de (14a,b); en canvi, respecte a l'oració de (14c), Laka (1990) afirma que expressa una proposició positiva equivalent a 'Tothom va venir', resultat d'un procés de doble negació. La seqüència de (14c) és mal formada perquè *nadie* postverbal necessita un operador que el legitimi. El mateix caracteritza (15a): *inork* requereix un operador, per exemple, el marcador negatiu *ez*, per convertir-se en una frase ben formada. Els exemples de (15b,c) il·lustren el fet que quan en basc l'adverbi negatiu és present, aquest pot precedir o seguir *inork*.

1.1. Preguntes, hipòtesis i antecedents

Les preguntes que ens formulem són les següents:

- P1.** Quina diferència formal hi ha entre les oracions negatives del català, del castellà i del basc?
- P2.** Quines són les condicions que regulen l'ús dels mots X de Joan Solà?

Les hipòtesis que expressem per tal de contestar aquestes preguntes són les que tenim a continuació:

- H1.** Cal distingir entre polaritat, que entenem com una dependència semàntica (Giannakidou 1998 i s.), i concordança negativa, que és resultat d'una concordança sintàctica (Zeijlstra 2004 i s.).
- H2.** Mentre que els termes de concordança negativa (TCN) admeten la legitimació per part d'un operador encobert (Zeijlstra 2004), els termes polars (TP) sempre necessiten un legitimador explícit. D'altra banda, mentre que els TCN es comporten com a TP (Laka 1990), no és cert que tots els TP siguin TCN.

La idea és, doncs, que, per tal d'entendre les diferències entre català, castellà i basc, hem de saber si mots com *ningú*, *nadie* i *inork* a les frases de més amunt es comporten com a TCN o com a TP. Si esbrinem això, serem capaços de decidir si el català, com el castellà, té TCN i mostra CN, mentre que el basc només té TP i no mostra CN (contra Etxepare 2003, Etxeberria et al. 2018).

Entendre la polaritat és entendre els requisits de legitimació de certes expressions dependents (Ladusaw 1980, Tovenà 2020, Homer 2020): quines expressions actuen de legitimadors (p.e., l'operador negatiu) i en quins contextos certes expressions són legitimades (p.e., de les frases ben formades de (13),

(14) i (15) per què aparentment només (14d) legitima la doble negació?). Un TP és una expressió la distribució de la qual és limitada per la *sensibilitat* a una propietat semàntica del context (Giannakidou 1998). També s'ha afirmat que un TP és un indefinit deficient referencialment (Giannakidou 2011), la qual cosa vol dir que la variable que té associada no introdueix un referent discursiu en el context i és dependent d'un altre constituent.

La concordança negativa és una propietat d'algunes llengües per la qual dos o més elements aparentment negatius poden coocórrer dins una mateixa oració i contribuir a una negació simple (Labov 1972; Den Besten 1986; Van der Wouden i Zwarts 1993). Un TCN és una expressió que es pot usar en estructures que contenen l'adverbi negatiu (o una altra expressió semblant al TCN) i que contribueix a una única negació lògica; de forma característica, un TCN pot ser una resposta negativa fragmentària. Segons Zeijlstra (2004, 2009, 2012), els TCN són expressions que codifiquen un tret negatiu no interpretable [uNEG] que necessita participar en una relació de concordança amb un operador negatiu *Op* \neg que pot ser nul, caracteritzat formalment amb un tret negatiu interpretable [iNEG].²

Segons els exemples de més amunt, *ningú* i *res* són TP a (1") i (2"), i a (8), (10) i (11); *res* a (13); *nadie* a (14a), i *inork* a (15b,c). D'altra banda, *ningú* i *res* són TCN a (1) i (2), com ho és *nadie* a (14b). Pel que fa a la resta d'exemples, no és clar si els mots X de Solà contribueixen ja sigui a la polaritat o a la concordança negativa. Per això, per mirar de treure l'entrellat d'aquest problema, a continuació considerarem alguns contrastos més entre llengües.

1.2. Basc versus català

Hem vist a (15a), repetit a (16a), que *inork* no pot negar una oració. Sempre necessita el marcador negatiu oracional *ez* 'no' per construir una oració negativa ben formada. *Ningú* en català es comporta diferent, com veiem a (16b).

2 Segons això, una frase del tipus *Nadie no vino* (14d) tindria dos operadors negatius, un d'encobert amb el tret [iNEG] que està en relació de concordança amb el TCN preverbal que té el tret [uNEG], i un operador negatiu explícit que no està en relació de concordança amb cap altre constituent. Per la llei de la doble negació (Horn 1989), un operador negatiu cancel·la l'altre, de tal manera que es compon la lectura segons la qual tothom vingué.

(i)	Nadie	no	vino
	¬	¬	
	[iNEG]	[uNEG]	

- (16) a. **Inork* hori erosi du
 ningú això comprar aux
 b. *Ningú* comprà això

Inork no es pot usar com a fragment oracional o resposta a preguntes; sempre necessita *ez*. En canvi, *ningú* es pot usar aïlladament.

- (17) P: Nor etorri da? R: *Inor* *ez*. R': **Inor*.
 qui venir aux ningú no ningú

Els indefinits del tipus *inork* del basc no s'associen a lectures de doble negació (Etxeberria et al. 2018).

- (18) *Inork* *ez* du *ezer* egin
 ningú. no aux res fer
 'Ningú no feu res.'
 [NO POT SIGNIFICAR: Tothom feu alguna cosa]

Malgrat el fet que els indefinits del tipus *inork* no poden negar una oració, no poden usar-se com a fragments oracionals i tampoc no poden induir lectures de doble negació, Etxepare (2003: 523) afirma que el basc és una llengua de concordança negativa. Ara, si el basc fos una llengua de concordança negativa, hauria de ser una llengua de concordança negativa estricta (Giannakidou 1998), com el grec, l'hongarès i el romanès, ja que en aquestes llengües les oracions negatives sempre necessiten el marcadore negatiu explícit, tant se val si els TCN ocupen la posició preverbal o postverbal. Tanmateix, contràriament al que trobem en basc, en aquestes llengües els TCN es poden usar com a fragments oracionals (Giannakidou 2000, Puskás 2002, Fălăuş i Nicolae 2016), i per a l'hongarès i el romanès s'ha descrit la possibilitat que una oració negativa amb múltiples elements negatius es pugui associar a lectures de doble negació (Puskás 2012, Fălăuş i Nicolae 2016). Per tot plegat, no sembla que sigui correcte concloure que el basc és una llengua de concordança negativa. Més aviat, tot fa pensar que és una llengua que només mostra el fenomen de la polaritat, com es discuteix a Espinal et al. (2019) i a Etxeberria et al. (2020).

A continuació tornarem al català.

1.3. Català

Els mots *ningú, res, cap, gens, mai, enlloc*, etc., a diferència dels mots del tipus *gaire*, poden usar-se com a fragments. Això suggereix que els primers són TCN, mentre que els segons són TP.

- (19) a. P: Qui ha trucat? R: *Ningú*.
 b. P: Que has tret bones notes? R: *Cap* matrícula.
 c. P: Què t'han dit? R: *Res*.
 d. P: Que hi ha botigues obertes? R: **Gaires*.

En català també poden usar-se com a fragments aquests mots precedits de *no*, propietat que és obligatòria en el cas de *gaires*. Algunes de les respostes de (20) són d'ús més general que altres en el domini lingüístic del català (vg. Solà 1973: 95; 157, n. 5; Hualde 1992: 160; Morant 1993: 81, 127; Rigau 1998: 66; Espinal 2002: 2761-2762).

- (20) a. P: Què fas? R: *No res*.
 b. P: Que us queda gens de sucre? R: *No gens*.
 c. P: On has estat? R: *En no cap* lloc.
 d. P: Qui ha vingut? R: *No ningú*.
 e. P: Quan tornaràs? R: *No mai*.
 f. P: Que hi ha botigues obertes? R: *No gaires*.

Hem vist a (1')-(7') que aquestes expressions indefinides poden precedir el marcador negatiu. De nou, els exemples de (21) ens mostren que els mots *ningú, res, cap, gens, mai, enlloc*, etc., es comporten diferentment dels mots del tipus *gaire* (vegeu el contrast (21d,e)).

- (21) a. *Ningú (no)* ha vingut
 b. *Cap* restaurant (*no*) obrirà
 c. *Res no* el distreu
 d. **Gaire gent no* ha vingut
 e. *No gaire gent no* ha vingut

En absència del marcador negatiu, sabem que la interpretació és de negació simple, com veiem de nou a (22).

- (22) a. *Ningú* ha vingut
 b. *Cap* restaurant obrirà

- c. *Res* el distreu
- d. *No gaire* gent ha vingut

Estudis experimentals recents (Déprez et al. 2015, Espinal et al. 2016) han mostrat que generacions joves de catalanoparlants (estudiants universitaris amb un ús preferent del català en la vida diària) no exclouen lectures de doble negació per a frases amb mots del tipus *ningú*, *res*, *cap* distribuïts en posició preverbal i postverbal, o només en posició preverbal, en frases transitives, ja sigui en presència o absència del marcador negatiu.

- (23) a. *Ningú* (*no*) canta *cap* de les cançons
 ‘Tothom canta alguna cançó.’
 b. *Ningú* (*no*) ha menjat postres
 ‘Tothom ha menjat postres.’

Aquests resultats que acabem de mencionar, inesperats d’acord amb el que s’ha descrit fins ara a la gramàtica del català contemporani (Fabra 1956, Solà 1973, Espinal 2002), fan pensar que el que Solà va anomenar mots X en realitat són dues variants homòfones: una variant polar o TP, dependent semànticament d’una propietat semàntica que la legitima i que ha de ser explícita (com és l’expressada per l’operador negatiu o l’operador condicional), i una variant que està en relació de concordança sintàctica amb un operador negatiu que pot quedar encobert. Com a TP, els mots X s’assemblen al basc *inork*, però també al català *gaire*, els quals no són autosuficients per legitimar lectures negatives, no poden aparèixer com a fragments (en respostes a preguntes) i mai no admeten lectures de doble negació. Com a TCN, els mots X s’assemblen al grec *KANENAS* ‘ningú’ (element emfàtic que cal distingir del TP no emfàtic *kanenas*), a l’hongarès *senkit* ‘ningú’ i al romanès *nimeni* ‘ningú’, els quals poden legitimar TCN (i TP) postverbals, poden aparèixer com a fragments i admeten lectures de doble negació.

Presentem un resum del que acabem de comentar a la taula 1.³

3 Hi ha encara una altra diferència que distingeix els TP dels TCN, però que en aquest treball no hem comentat. Els TP es legitimen en contextos no verídics (Giannakidou 1998), mentre que els TCN es legitimen en un subconjunt dels contextos no verídics: aquells que són inductors d’implicacions decreixents (Ladusaw 1980).

1) a. Un operador proposicional *O* és verídic si i només si *Op* implica *p*: $Op \rightarrow p$; altrament *O* és no verídic.
 b. Un operador no verídic *O* és antiverídic si i només si *Op* implica no *p*: $Op \rightarrow \neg p$.

TAULA 1. *Contrastos fonamentals entre els termes polars i els termes de concordança negativa*

	Mots	Propietats
TP	<i>gaire</i> <i>ningú₁/cap₁/res₁/gens₁</i>	1. No poden ser respostes a preguntes sense el marcador negatiu. 2. En frases negatives i en posició preverbal sempre necessiten <i>no</i> preverbal. 3. No poden tenir lectures de doble negació.
TCN	<i>ningú₂/cap₂/res₂/gens₂</i>	1. Poden ser respostes a preguntes sense el marcador negatiu. 2. En frases negatives en posició preverbal s'omet <i>no</i> preverbal. 3. Poden tenir lectures de doble negació quan coapareixen amb <i>no</i> o amb altres TCN

1.4. Resposta a les preguntes

Tornem ara a les preguntes formulades a l'apartat 1.1:

P1. Quina diferència formal hi ha entre les oracions negatives del català, del castellà i del basc?

P2. Quines són les condicions que regulen l'ús dels dels mots X de Joan Solà?

La resposta a la primera pregunta és que el basc només mostra polaritat i no pas concordança negativa estricta (encara que sempre que aparegui a l'oració un mot del tipus *inork* el marcador negatiu sempre és obligatori). Els arguments que donen suport a aquesta resposta són que els mots del tipus *inork*

2) Un operador proposicional *O* té implicacions decreixents si restringeix el significat d'una expressió a un subconjunt.

Un exemple d'operador no verídric és el condicional. Així, quan diem *Si plou, ens quedarem a casa*, el condicional obre la possibilitat a mons alternatius, mons en què plogui i mons en què no plogui, i en aquest sentit és un operador no verídric, ja que no implica la veritat de *p*.

La negació és un operador no verídric, però, a més, té implicacions decreixents i té l'efecte d'invertir les relacions que s'estableixen en frases positives. Fixeu-vos que sempre que és veritat *En Joan menja de pressa*, també és veritat *En Joan menja* (aquesta és una implicació creixent, de subconjunt a conjunt), però no es dona el cas que sempre que sigui veritat que *En Joan menja* també es compleixi que *En Joan menja de pressa*. Ara bé, si és veritat que *Ningú no menja*, també és veritat *Ningú no menja de pressa*, mentre que a l'inrevés la relació d'implicació no es compleix.

Remetem els lectors als treballs de Von Stechow (1999) i Giannakidou (2002) per aprofundir en aquestes nocions.

mai no poden aparèixer com a respostes a preguntes i les frases que els contenen mai no són associades amb doble negació (Etxeberria et al. 2018).

El català i el castellà poden mostrar polaritat i també concordança negativa no estricta (atès que quan els TCN ocupen la posició preverbal *no* no és obligatori). Els arguments que donen suport a aquesta resposta són que aquestes llengües contenen, d'una banda, mots del tipus *gaire*, que són agramaticals en frases afirmatives positives; aquests mots sempre necessiten un legitimador, que pot ser l'operador negatiu, encara que no de manera exclusiva. De l'altra, aquestes llengües contenen mots que poden aparèixer aïlladament, amb significat negatiu, com a respostes a preguntes, i que en combinació amb l'adverbi negatiu poden donar lloc a lectures de doble negació.

La resposta a la segona pregunta és que els anomenats mots X tenen una variant TP i una variant TCN. Els TP són variables dependents, deficients referencialment, sota l'abast d'un operador no verídic que ha de ser necessàriament explícit. És el cas de la resposta *no gaires* de (20f), model de resposta que es fa extensiu a *no ningú*, *no res*, etc., en els exemples (20a-d). També són TP *ningú* i *res* a (8), (9), (10) i (11), així com a les sèries (1')-(7') i (1'')-(7'') amb *no* explícit.⁴ En canvi, els TCN són elements especificats morfosintàcticament amb un tret negatiu [uNEG] que necessiten un legitimador sintàctic específic: l'operador negatiu, que pot quedar encobert (com en el cas de les respostes fragmentàries), especificat amb el tret formal [iNEG]. És el cas dels mots X a les sèries d'(1) a (7), però també quan s'usen com a respostes a preguntes, tal com s'exemplifica a (19a,b,c). Així, *ningú* a (19a) s'analitzaria com a (24): un TCN especificat amb el tret morfosintàctic [uNEG] pot aparèixer aïlladament perquè està en relació de concordança amb un operador negatiu encobert especificat amb el tret morfosintàctic [iNEG]. De resultes d'aquesta relació de concordança s'interpreta que la resposta és negativa.

(24) Ningú
 ¬
 [iNEG] [uNEG]

Una llengua mostra concordança negativa quan té expressions indefinides que poden usar-se aïlladament amb sentit negatiu i que –en combinació amb altres elements del mateix tipus i amb el marcador negatiu– poden arribar a

⁴ L'anàlisi de la sèrie (1')-(7'), amb l'adverbi *no* explícit i la lectura de negació simple, ha de ser necessàriament diferent de la que hem avançat a la nota 2 per a la lectura de doble negació del castellà.

compondre una lectura de doble negació. Això és exactament el que s'ha descrit per a l'hongarès, el romanès i el castellà, i que també s'ha trobat experimentalment per al català (Déprez et al. 2015, Espinal et al. 2016), encara que aquesta possibilitat no consti explícitament en els estudis descriptius sobre la sintaxi del català contemporani de què disposem.

2. CONCLUSIONS

A partir de la discussió anterior, podem concloure que el català és una llengua que mostra dos fenòmens: polaritat i concordança negativa, i que té sèries homònimes d'expressions indefinides: TP i TCN.

Els TP són legitimats en contextos no verídics (els contextos hipotètics de Solà 1970, 1973), tals com els condicionals, interrogatius i negatius. Els TP requereixen que el seu constituent legitimador sigui present. Així, quan un TP apareix com a fragment oracional, *no* és obligatori, i quan un TP apareix en posició postverbal el legitimador també ha de ser necessàriament explícit.

Els TCN es diferencien dels anteriors en què estan especificats amb un tret morfosintàctic [uNEG] que ha d'estar en relació de concordança amb un operador negatiu (que pot ser nul) especificat amb el tret morfosintàctic [iNEG]. Quan un TCN apareix com a fragment oracional o en posició preverbal d'una frase declarativa negativa, *no* s'omet.

L'aparent opcionalitat del marcador *no* després dels mots *ningú, res, cap, gens, mai, enllloc*, etc., en posició inicial d'oració (vegeu els exemples d'(1') a (7')) ha estat analitzada en alguns estudis lingüístics (Zejlstra 2004 i s.) dient que el català té una varietat de concordança negativa estricta (amb *no* obligatori després dels mots *ningú, res*, etc.) i una varietat de concordança negativa no estricta (sense *no* després dels mots *ningú, res*, etc.). Tanmateix, aquesta afirmació és problemàtica en diversos sentits. Primer, perquè per a alguns parlants la presència de *no* en aquests contextos és totalment opcional. Segon, tots els parlants del català accepten oracions en què *no* s'omet després dels mots *ningú, res*, etc., en posició inicial d'oració, cosa que no s'esperaria si existís una varietat de concordança negativa estricta. Tercer, la presència de *no* preverbal després dels mots *ningú, res*, etc., pot legitimar lectures de doble negació (un 24,29 % de doble negació enfront d'un 75,71 % de concordança negativa en l'estudi de Déprez et al. 2015), però aquesta possibilitat encara és lluny de la interpretació preferent de negació simple, cosa que no s'esperaria si realment existís una varietat de concordança negativa no estricta. L'anàlisi que aquí hem defensat per al paradigma d'(1') a (7') és que un TP necessita *no* explícit i un TCN no necessita *no*.

El castellà és una llengua que també mostra polaritat i concordança negativa. Difereix del català en què no té sèries homònimes d'indefinites que es comportin com a TP i com a TCN. És a dir, mots del tipus *nadie* només es troben en contextos de concordança negativa: no poden aparèixer després de *no* en respostes a preguntes i tampoc no poden aparèixer en contextos pròpiament polars com són els entorns condicionals i interrogatius.

El basc és una llengua que només mostra polaritat. Els indefinites del tipus *inork* només apareixen en frases declaratives negatives si el marcador negatiu és explícit, no poden usar-se com a fragments oracionals i mai no estan associats a lectures de doble negació. D'altra banda, Etxepare (2003) il·lustra a bastament que aquest tipus de mots es legitimen en contextos no verídics més enllà de la negació.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BESTEN, Hans den (1986): *Studies in West Germanic Syntax*. Tesi doctoral. University of Tilburg.
- DÉPREZ, Viviane, Susagna TUBAU, Anne CHEYLUS i M. Teresa ESPINAL (2015): «Double negation in a negative concord language: an experimental investigation», *Lingua*, vol. 163, pàg. 75-107.
- ESPINAL, M. Teresa (2002): «La negació», dins Joan SOLÀ, M. Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel PÉREZ SALDANYA (eds.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. 3. Barcelona: Empúries, pàg. 2687-2757.
- ESPINAL, M. Teresa, Urtzi ETXEBERRIA i Susagna TUBAU (2019): *The limits between Polarity Sensitivity and Negative Concord: A reference to Basque in contrast to other languages*. Manuscrit. UAB / CNRS.
- ESPINAL, M. Teresa, Susagna TUBAU, Joan BORRÀS-COMES i Pilar PRIETO (2016): «Double negation in Catalan and Spanish. Interaction between syntax and prosody», dins Pierre LARRIVÉE i Chungmin LEE (eds.), *Negation and Polarity Cognitive and Experimental Perspectives*. Berlín: Springer, pàg. 143-174.
- ETXEBERRIA, Urtzi, Susagna TUBAU, Joan BORRÀS-COMES, Viviane DÉPREZ i M. Teresa ESPINAL (2018): «Relating (un)acceptability to interpretation. Experimental investigations on negation», *Frontiers in Psychology*, 8, article 2370.
- ETXEBERRIA, Urtzi, Susagna TUBAU, Joan BORRÀS-COMES i M. Teresa ESPINAL (2020): *Polarity items in Basque. Experimental evidence for their existential reading*. Manuscrit. UAB / CNRS.
- ETXEPARE, Ricardo (2003): «Negation», dins José Ignacio HUALDE i Jon ORTIZ DE URBINA (eds.), *A Grammar of Basque*. Berlín: Mouton de Gruyter, pàg. 387-421.

- FABRA, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- FĂLĂUȘ, Anamaria i Andreea Cristina NICOLAE (2016): «Fragment answers and double negation in strict negative concord languages», *Semantics and Linguistic Theory*, núm. 26, pàg. 584-600.
- FINTEL, Kai von (1999): «NPI licensing, Strawson entailment, and context dependency», *Journal of Semantics*, vol. 16, núm. 2, pàg. 97-148.
- GIANNAKIDOU, Anastasia (1998): *Polarity Sensitivity as (Non)Veridical Dependency*. Amsterdam / Filadèlfia: John Benjamins.
- (2000): «Negative...concord?», *Natural Language and Linguistic Theory*, vol. 18, núm. 3, pàg. 457-523.
- (2002): «Licensing and sensitivity in polarity items: From downward entailment to (non)veridicality», dins Maria ANDRONIS, Anne PYCHA i Keiko YOSHIMURA (eds.), *Proceedings of CLS*, vol. 39, pàg. 29-53.
- (2011): «Positive polarity items and negative polarity items: variation, licensing, and compositionality», dins Claudia MAIENBORN, Klaus von HEUSINGER i Paul PORTNER (eds.), *Semantics. An International Handbook of Natural Language Meaning*. 2a ed., Berlín: Mouton de Gruyter, pàg. 1660-1712.
- HOMER, Vincent (2020): «Negative Polarity», dins Lisa MATTHEWSON, Cécile MEIER, Hotze RULLMAN i Thomas Ede ZIMMERMANN (eds.), *Blackwell Companion to Semantics*. Nova York: Wiley Blackwell.
- HORN, Laurence R. (1989): *A Natural History of Negation*. Chicago: The University of Chicago Press.
- HUALDE, José Ignacio (1992): *Catalan*. Londres: Routledge.
- LABOV, William (1972): «Negative attraction and negative concord in English grammar», *Language*, vol. 48, pàg. 773-818.
- LADUSAW, William A. (1980): *Polarity Sensitivity as Inherent Scope Relations*. Nova York: Garland.
- LAKA, Itziar (1990): *Negation in Syntax. On the Nature of Functional Categories and Projections*. Tesi doctoral. MIT.
- MATHESIUS, Vilém (1933): «Double negation and grammatical concord», dins *Mélanges Van Ginneken*, pàg. 79-83.
- MORANT, Ricard (1993): *La negación en catalán*. València: Universitat de València.
- PUSKÁS, Genoveva (2002): «On negative licensing contexts and the role of n-words», dins Istvan KENESEI, Katalin E-KISS i Péter SIPTÁR (eds.), *Approaches to Hungarian*, vol. 8. Budapest: Akadémiai Kiadó, pàg. 81-106.
- (2012): «Licensing double negation in NC and non-NC languages», *Natural Language and Linguistic Theory*, vol. 30, núm. 2, pàg. 611-649.
- RIGAU, Gemma (1998): «La variació sintàctica: uniformitat en la diversitat», *Caplletra*, núm. 25, pàg. 63-81.
- SOLÀ, Joan (1970): *Problemes actuals de la gramàtica catalana: 1. La negació*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona.

- (1973): «La negació», dins Joan SOLÀ, *Estudis de sintaxi catalana*, vol. 2. Barcelona: Edicions 62.
- TOVENA, Lucia (2020): «Negative Polarity Items», dins Viviane DÉPREZ i M. Teresa ESPINAL (eds.), *The Oxford Handbook of Negation*. Oxford: Oxford University Press.
- ZEIJLSTRA, Hedde (2004): *Sentential negation and negative concord*. Tesi doctoral. University of Amsterdam.
- (2009): *On French negation*. Manuscrit. University of Amsterdam.
- (2012): «There is only one way to agree», *The Linguistic Review*, vol. 29, núm. 3, pàg. 491-539.
- WLOUDEN, Ton van der i Frans ZWARTS (1993): «A semantic analysis of negative concord», dins Utpal LAHIRI i Adam Zachary WYNER (eds.), *Proceedings of the Third Conference on Semantics and Linguistic Theory (SALT III)*. Ithaca: Cornell University, pàg. 202-219.

Joan Solà i el *Llibre d'estil
de l'Ajuntament de Barcelona:*
novetats i influència

F. Xavier Fargas Valero
TERMCAT

Deixeu-me en primer lloc agrair als organitzadors d'aquesta jornada la invitació a participar-hi i, sobretot, agrair-los la iniciativa de dur-la a terme. Estic convençut que en l'àmbit de la llengua catalana Joan Solà mereix com molt poca altra gent que se'n revisiti l'obra i se n'honori la memòria.

M'han demanat que presenti, amb la perspectiva que ofereixen els vint-i-cinc anys que han passat des de la seva publicació, què va representar el *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*,¹ una obra en què vaig tenir la sort de poder treballar moltes hores, molts dies, al costat de Joan Solà i d'Anna Gudiol. També hi van participar Alba Fraser i l'enyorada Rosa Colomer en els aspectes terminològics.

Procuraré que l'exposició no es limiti a una mirada al passat, sinó que intentaré fer veure quina repercussió ha tingut aquest llibre tots aquests anys, i fins i tot, assajaré d'apuntar alguns ensenyaments que crec que encara avui ens ofereix per als qui ens dediquem a aquest curiós endemisme que per aquests verals anomenem *assessorament lingüístic*. En dic endemisme perquè no hi ha altres indrets al món, que jo sàpiga, en què s'hagi arribat a donar aquest perfil tan característic de lingüista aplicat que té per ofici mirar de suplir les mancances lingüístiques de la majoria de la població i, fins i tot, de persones l'ofici de les quals hauria de fer suposar que tenen una sòlida formació general, incloent-hi un domini molt bo de la llengua, com ara periodistes, administratius, redactors tècnics, etc. Això, aquí, no és així, com sabem prou bé, i no és moment ara d'aturar-se a buscar-ne les raons.

1 SOLÀ, Joan (1995): *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística. Centre de Normalització Lingüística de Barcelona / Ajuntament de Barcelona. (Amb la col·laboració de Xavier Fargas, Anna Gudiol i Alba Fraser.) L'any 2000 se'n va fer una reimpressió corregida.

1. EL LLIBRE D'ESTIL DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA EN EL SEU CONTEXT

En tot cas, la reflexió anterior em serveix per entrar de ple en una breu caracterització del moment i del context en què s'elabora i es publica el *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*. Si la memòria no em falla, vam començar a treballar-hi l'any 1993. No soc historiador ni sociolingüista, i la caracterització que faré del moment i del context és absolutament personal i parcial.

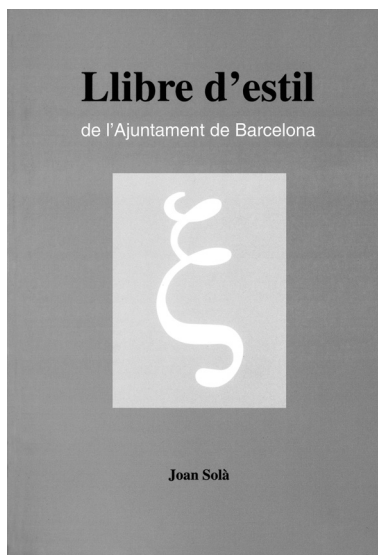
Malgrat que ja feia més de quinze anys de la represa democràtica, el fet és que la majoria de les persones que ocupaven llocs de treball, a l'Ajuntament de Barcelona i arreu arreu, eren persones que no s'havien format en català, o ho havien fet només parcialment. Eren anys en què en moltes carpetes i finestres d'aquesta mateixa universitat es podien veure els adhesius de la Norma, aquella noieta amb pantalons de peto que mirava de convèncer-nos que parléssim bé el català. Iniciatives com la immersió lingüística, pel que fa a l'ensenyament dels infants, i el Consorci per a la Normalització Lingüística, pel que fa als adults, miraven de compensar aquesta situació d'infraformació. El *Digui digui...*, el mític curs de català per a adults en què també havia intervingut Joan Solà, s'havia publicat l'any 1984 i encara es feia servir profusament. La televisió i la ràdio públiques feien el que podien per oferir mitjans de comunicació dignes en català. La Llei de normalització lingüística del 1983 s'havia aprovat amb una amplíssima majoria, i la Generalitat havia creat una Direcció General de Política Lingüística amb personal bastant jove que mostrava un dinamisme considerable. El TERMCAT també és de l'any 1985. No m'hi allargo perquè la majoria dels qui llegiu aquest text hi éreu, i, els que no hi éreu, ho podeu llegir en textos de persones molt més autoritzades que no pas jo.

I també és l'època en què es va consolidant aquest endemisme que deia fa un moment, i van apareixent aquí i allà unitats d'assessorament lingüístic, des de les universitats fins a la televisió o la ràdio. El que m'interessa és veure quin perfil era el majoritari, en aquestes unitats: normalment, era gent amb preocupació lingüística, però que també havia tingut una formació com a mínim deficitària que els havia deixat un bagatge d'inseguretats lingüístiques constants. I ho puc dir amb tota tranquil·litat, perquè jo també m'hi incloc. Fins i tot els que llavors érem joves, ben contents amb els nostres títols de llicenciat en filologia catalana, érem en el millor dels casos conscients de les nostres inseguretats. Els estudiants de filologia de la meva generació havíem arribat a organitzar una vaga perquè el professorat havia tingut la felicitat pensada de posar-nos un examen de llengua que s'havia d'aprovar per obtenir el títol. A mi (però només a mi, entre tots els alumnes) em feia vergonya, la vaga en qüestió, però també

he de reconèixer que alguns dels professors que més insistien en la necessitat de fer la prova, feien faltes d'ortografia ben grosses quan escrivien a la pissarra. Avui, amb la generalització dels telèfons mòbils amb càmera, haurien quedat ben retratats.

I pel que fa a aspectes lingüístics, són anys en què encara és ben viva la polèmica entre els partidaris del català *light* i el català *heavy*. Ho simplifico moltíssim, però el fet és que davant un context normatiu molt escleròtic, havien sorgit veus que en reclamaven una actualització que no acabava d'arribar mai, i veus que, en contraposició, reclamaven un aferrament a les posicions més clàssiques i, per dir-ho així, segures. Com és prou sabut, Joan Solà va mostrar més d'una vegada simpaties per les veus que reclamaven actualitzacions, i es va guanyar així les antipaties de no poca gent en conseqüència. Però també de seguida es va veure que els seus plantejaments eren bastant més seriosos que els d'alguns que havien demanat una actualització sense gaire criteri i que, com després s'ha anat veient per les seves trajectòries vitals i polítiques, potser no acabaven de ser aigua clara, per dir-ho així.

Probablement, el primer llibre que per aquests verals es va presentar com a llibre d'estil va ser *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona*,² de l'any 1987, que seguia els postulats més renovadors. Aquesta posició tan marcada potser va influir en el fet que el llibre tingués una difusió limitada. Diaris com *El País*, *El Periódico* o *La Vanguardia* tenien publicats els seus llibres d'estil en castellà, tot i que els seus criteris tenien molt poca presència fora de l'àmbit dels seus usuaris directes. L'*Avui* també el tenia, però llavors encara eren només uns fulls fotocopiats. En aquest context, el juny de l'any 1991 apareix el *Llibre d'estil* de La Caixa,³ dirigit per Joan Solà, amb la participació de Daniel Cassany, Rosa Colomer i Jaume Gibert, i el panorama lingüístic es torna a remoure una mica. Molts assessors van (o vam) descobrir llavors que els llibres d'estil no eren només útils per als diaris, i vam adonar-nos

² *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona* (1987). Barcelona: Empúries.

³ SOLÀ, Joan, et al. (1991): *Llibre d'estil*. 1a ed. Barcelona: Direcció de Comunicació de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.

que sota la mateixa etiqueta hi cabia un ampli ventall d'interpretacions. Manllevo la definició del que és un llibre d'estil del mateix Joan Solà, que en un article que va insistir molt que féssim titulat «L'experiència de fer un llibre d'estil» (Fargas, Gudiol, Solà 1995)⁴ escriu això:

Un llibre d'estil és un manual que es proposa regular certes pràctiques en general lingüístiques d'una entitat. (Fargas, Gudiol, Solà 1995: 211)

Els matisadors «certes pràctiques» i l'«en general lingüístiques» tenen una inconfusible aroma solaniana, però, és clar, ho deixen tan obert que podem dir que hi cap tot un món de llibres. Però després ens en precisa els objectius:

A grans trets, un manual d'aquesta mena té una finalitat doble: resoldre els dubtes de l'usuari en els aspectes relacionats amb l'ús normatiu o estàndard de la llengua i aconseguir una pràctica uniforme en altres aspectes no directament relacionats amb la normativa lingüística i fins aliens a la llengua pròpiament dita. El llibre de l'Ajuntament de Barcelona s'ajusta plenament a aquest model, amb els matisos que hi farem. (Fargas, Gudiol, Solà 1995: 212)

Amb el llibre de La Caixa, el col·lectiu d'assessors lingüístics vam començar a tenir somnis humits: tots volfem un llibre d'estil per a la nostra empresa, col·lectiu, entitat o l'àmbit que fos en què treballàvem. Perquè estàvem carregats de dubtes i inseguretats, i ens pensàvem que un llibre d'aquests ens ho arreglaria. Com que ja vàiem que la cosa de tenir una gramàtica normativa que ens aclarís què quedava dins del marc de l'estàndard anava per llarg (i tan llarg: només havíem d'esperar vint-i-un anys!), ens pensàvem que un llibre d'estil ens ho arreglaria, això.

El director del Centre de Normalització Lingüística de Barcelona, Josep Verdura, també s'ho va pensar. I va saber convèncer l'aleshores regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, Joan Fuster Sobrepere, i aquest l'alcalde Pasqual Maragall, que valia la pena fer un llibre d'aquesta mena per a l'Ajuntament. Però la cosa no era tan simple, i jo potser no soc la persona més indicada per parlar-ne, perquè això és política, i no llengua, però el fet és que l'Ajuntament de Barcelona formava part del Consorci per a la Normalització Lingüística, una entitat extraordinària, perquè es basa en una cosa que en aquest país és ben estranya, que és la capacitat de pactar. El Consorci es diu precisament així per-

4 FARGAS, Xavier, Anna GUDIOL i Joan SOLÀ (1995): «L'experiència de fer un llibre d'estil», dins *d'Estudis de llengua i literatura catalanes XXX. Miscel·lània Germà Colón*. Barcelona: Publicacions de l'Abadía de Montserrat.

què hi participen diverses administracions, i s'organitza en centres de normalització lingüística, que poden tenir un abast municipal, comarcal o d'altra mena. Tot i que la Generalitat és qui hi aporta el finançament majoritari, cada centre de normalització té com a president un representant de l'entitat local que sigui. Tot això ho explico perquè la iniciativa de fer el llibre d'estil de l'Ajuntament no va ser precisament gaire ben rebuda per la Generalitat, que hauria preferit, si de cas, un sol manual per a tots els centres de normalització.

Un manual que, de fet, ja s'havia començat a publicar amb una carpeta que s'anava completant progressivament titulada *Guia lingüística per a administracions locals*,⁵ que es va difondre des de l'any 1992 però va tardar bastants anys a completar-se, i que per un motiu o un altre no va tenir gaire ressò. Els recels davant la iniciativa de l'Ajuntament potser també s'expliquen perquè llavors els colors polítics de les dues administracions eren diferents, i ja se sap que en política sovint no es tracta de fer coses interessants, sinó sobretot d'intentar evitar que les faci l'adversari.

La qüestió és que, picabaralles polítiques a banda, el Centre de Normalització Lingüística de Barcelona va rebre l'encàrrec formal d'elaborar el llibre d'estil per a l'Ajuntament, i que en va encomanar la direcció a qui llavors era sens dubte la persona més indicada, atesa la seva experiència en el llibre d'estil de La Caixa i tota la seva trajectòria acadèmica: Joan Solà. I val a dir que vam poder treballar amb tota la llibertat, sense constrenyiments de cap mena. I que també a la Generalitat vam trobar persones que van saber valorar la iniciativa i hi van ajudar, com ara Carles Duarte, que ocupava el càrrec de cap del Servei d'Assessorament Lingüístic a la Direcció General de Política Lingüística.

Per començar a treballar-hi, Solà va demanar poder fer unes quantes reunions amb les persones que en aquell moment estaven fent funcions d'assessorament lingüístic en els deu districtes de la ciutat, per explicar-los com ho volia enfocar i perquè li poguessin plantejar inquietuds i propostes. Va ser en una d'aquestes reunions, potser la primera o la segona, que un d'aquests assessors, indocumentat i imprudent, va gosar expressar els seus dubtes sobre la bondat de l'aglutinació *sisplau*, que Joan Solà havia proposat d'acceptar al llibre d'estil de La Caixa i que acabava de defensar en diversos dels seus articles. Després de la reunió, Joan Solà, en lloc de llançar escales avall aquell imprudent, va tenir la pensada de demanar a la direcció del Centre de Normalització que encarreguessin a aquest mateix indocumentat de dur a terme la feina de redacció

⁵ *Guia lingüística per a administracions locals* (1992). Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística.

del llibre, de manera que es pogués avançar més de pressa i que ell es pogués centrar en la direcció del projecte, però no tant en el dia a dia. Aquell indocumentat i imprudent és qui avui està presentant aquesta comunicació. M'agrada explicar aquesta anècdota perquè dona mostra de moltes coses de la manera de fer de Joan Solà, que no tenia mai por de sotmetre els seus criteris a revisió i que valorava sobretot la cerca de la veritat.

2. NOVETATS DEL LLIBRE D'ESTIL DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

Com hem vist una mica més amunt, segons Solà, el *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* s'ajusta al model del que s'espera d'un manual d'aquesta mena, amb una exclusió o limitació important: no inclou models de documents. En canvi, al llibre de La Caixa, aquest aspecte ocupava un ampli i central espai. La complexitat d'intentar fer un inventari dels documents que realment estaven en ús a l'Ajuntament de Barcelona va desaconsellar entrar en aquest terreny. S'ha de tenir en compte que l'Ajuntament de Barcelona era (i probablement encara és) l'organització amb més treballadors de la ciutat (aproximadament 14.000 persones), i que s'hi tracten des d'aspectes d'urbanisme fins a competicions esportives; des de les clavegueres fins als plens; des de festes populars fins a actes molt protocol·laris; des d'impostos fins a serveis informàtics. Etcètera.

Hi hauria hagut l'opció d'inventar-se uns documents model, i intentar que l'Ajuntament els anés incorporant als seus usos, però això anava contra un dels principis que Joan Solà s'autoimposava: ell volia partir de la realitat, en els exemples, en els criteris, en els consells... Dedicar temps a idear uns documents que després no faria servir ningú li va semblar innecessari.

Crec que aquest és un dels primers aspectes que podem qualificar de novetat en el *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, en relació amb molts altres manuals i llibres que fèiem servir llavors: tots els exemples i tots els continguts de l'obra partien de la realitat, dels usos documentats realment. Si al llibre es dedica un apartat a l'expressió, per exemple, dels temps esportius, és perquè havíem trobat textos municipals en què això es feia. Si a la llista final de dubtes s'inclou una entrada *vetllador*, és perquè efectivament vam veure que en documents de l'Ajuntament es feia servir aquesta paraula per referir-se a les terrasses dels bars que tenen alguna mena d'instal·lació més o menys fixa. (En un bany de realitat i d'humilitat, s'ha de reconèixer que em consta que avui, després de vint-i-cinc anys del llibre, això del *vetllador* es continua fent servir a l'Ajuntament de Barcelona, per més que en el llibre d'estil es desaconsellés: i és que canviar usos i rutines és molt i molt difícil, per més llibres d'estil que facis.)

Si ens fixem en la pàgina del vocabulari final del llibre en què es pot consultar l'entrada *vetllador*, podem observar-hi una altra de les novetats de l'obra, de la qual sé que Joan Solà estava particularment satisfet: la llista final de dubtes és moltes coses alhora. En una sola pàgina (pàg. 290) podeu veure tots els exemples següents. És un vocabulari castellà-català (*venta-venda; verdadero - veritable, vertader*) o altres llengües - català (*videowall - mosaic de vídeo*); és un vocabulari català-castellà (*vianant-peatón; vestuari-vestuario*; també hi trobareu a la P l'entrada inversa *peatón-vianant*, però no l'entrada *vestuario-vestuari*, que no calia, perquè el possible consultant de la paraula *vestuario* la trobaria en el mateix lloc de l'ordre alfabètic que *vestuari*); és un diccionari de neologismes aprovats pel TERMCAT, marcats amb una N (encara que no ho sembli, *verdureria* era una novetat: al Fabra només hi sortia *verdulaire* com a ofici, però no hi havia ni *verdureria* ni *verduleria*); és un diccionari de propostes pròpies del *Llibre d'estil* (com ara el *vespista-escuterista*, el *mosaic de vídeo* o la *viudetat*), marcadades amb una P; és un vocabulari de dubtes, amb les explicacions breus però clares que s'encapçalen amb un punt volat a *ventaja-avantatge*, a *vialidad* o a *vetllador*; és una llista de remissions, com en el cas de *veredicta*, que remet a una altra entrada amb informació relacionada amb el mateix concepte; i és també un índex analític, com es veu a l'entrada *vice-*, que remet al punt del llibre en què es trobarà la informació.

Aquesta manera de presentar la informació, jugant amb recursos tipogràfics i prioritzant sobretot que es trobi la informació es busqui com es busqui (partint del castellà o no, amb coneixements gramaticals previs o no), anava contra el que era habitual i el que ens agrada de fer als professionals de la llengua, que és categoritzar i distingir: si una cosa és un manlleu, doncs posem-lo a la llista dels manlleus; i si una cosa és una entrada de l'índex analític, posem-la a l'índex analític; i fem una llista castellà-català i una altra d'inversa. I amb aquesta coherència que a nosaltres ens satisfà tant, no ens adonem que el pobre usuari poc expert que busca, per exemple, si pot dir *frapar* en català, perquè alguna cosa li sona, de fet no sap si està buscant un manlleu, una cosa catalana o ves a saber què. Per tant, no sabrà a quina de les llistes buscar-ho, i probablement ho deixarà córrer. Aquesta mena de recursos avui són força generals, però en aquell moment va representar una novetat.

Una altra gran novetat del *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* va ser l'explicitació ben clara de la provisionalitat de certes propostes que s'hi van recollir. I sospito que per aquí devien venir algunes (molt poques) males reaccions que va tenir el llibre. Cada vegada que ens trobàvem algun aspecte que a Joan Solà no li semblava prou ben determinat per les obres normatives, ho vam preguntar. Vam adreçar escrits carregats de preguntes a l'Institut d'Estudis Catalans, a la CALA (Comissió Assessora de Llenguatge Administratiu, dependent de la Generalitat), al

TERMCAT, etc. I, quan en vam rebre resposta, la vam aplicar. Això explica, per exemple, una de les «sorpreses» del llibre, que és que no s’hi aplica ni s’hi recomana l’ús de l’interrogant inicial. Això anava clarament en contra del criteri defensat per Joan Solà, però el cas és que ho vam demanar explícitament a l’Institut d’Estudis Catalans, i l’Institut d’Estudis Catalans, també explícitament i força sorprenentment, ens va contestar dient que no l’acceptava. És a dir, vam intentar ser màximament rigorosos i honestos, i vam limitar les propostes als casos en què no hi havia resposta oficial; però, si n’hi havia, en coherència amb el fet d’haver-ho demanat, l’havíem d’adoptar. Si no n’havíem de fer cas, no calia demanar res —cosa que hauria resultat francament molt més fàcil. En podeu veure un exemple a l’entrada *afició* del vocabulari de dubtes, un cas en què vam rebre resposta i la vam fer explícita; en canvi, a la pàgina següent trobarem l’entrada *així com*, un cas en què no vam rebre resposta i, per tant, el llibre fa una proposta pròpia.

Algú va considerar que aquesta manera de fer posava massa en evidència les mancances del material normatiu, i que això no era positiu per a la llengua, perquè encomanava més inseguretat. Com més temps passa, menys entenc aquesta crítica: ¿des de quan explicar com estan les coses realment encomana inseguretat? A més, tot plegat s’anunciava de manera prou clara a la introducció, com podeu veure en aquest fragment:

Consulta a l’autoritat lingüística

Hem consultat sistemàticament a l’IEC i al TERMCAT tot allò que no podem solucionar personalment perquè no era de la nostra incumbència. Quan aquestes entitats ens han donat resposta clara, l’hem adoptada. Un exemple evident d’això, el trobarà el lector en el paràgraf dedicat als signes d’interrogació i admiració. Com que de vegades la informació obtinguda no consta encara en els materials assequibles del mercat, el professional que consultarà aquest llibre es podria sentir desorientat si trobava una solució diferent en altres obres al seu abast. Per aquesta raó, sempre que ho hem cregut necessari hem fet constar que el cas en qüestió havia estat acceptat per l’autoritat. En els casos de terminologia hi ha en general el signe “[N]” (“terme normalitzat”). En els altres casos hi ha una indicació clara d’una altra mena. A l’inici del vocabulari donem més informació sobre aquest i altres aspectes.

Proposta d’acceptació matisada o de llibertat d’ús o d’alternatives

En tots aquells casos en què no hem obtingut resposta de les entitats esmentades i en què no hi havia prou motiu per adoptar una actitud exclouent, hem preferit de ser tolerants. Més en concret, en nombrosos casos hem donat llibertat d’ús o hem proposat alternatives que no implicaven exclusió. Per exemple, evitem de condemnar taxativament (com fa algú) la construcció “*ser de + infinitiu*” (“és d’esperar / de suposar”, etc.); rebutgem certs complements nominals amb *a* (en casos prou clars com “pantalons *de ratlles*”, “gust *de ranci*”), però no certs altres de menys clars (“olla *a pressió*”); admetem el valor copulatiu de l’expressió *així com* (avui completament generalitzada: “S’ha discutit el pressupost, *així com* les altres qüestions pendents”); admetem les expressions temporals *dins/dintre de*; o ens limitem a aconsellar que no s’abusi de certes paraules o expressions com ara *a base de*.

Hi ha una tendència a considerar que l’opcionalitat i el reconeixement d’una certa vacil·lació en els usos són incompatibles amb un llibre que precisament es

proposa orientar l'ús. I si bé és veritat que un llibre d'estil fa unes tries d'entre les diverses possibilitats, també hi ha una opció que és deixar a l'usuari que esculli ell segons el que li sembli millor, naturalment sempre guiant-lo i fent que la tria es faci entre elements igualment possibles i adequats al context.

Finalment, entre les novetats que va presentar el *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, potser destacaria la pretensió d'exhaustivitat en els aspectes que s'hi van tractar. En pot ser un exemple el capítol dedicat als tractaments protocol·laris, que comença explicant ben clarament la tendència a disminuir-ne l'ús, però que tot seguit en presenta una llista completíssima, sens dubte la més completa que s'havia aconseguit agrupar fins llavors. Darrere d'una llista com aquesta s'hi veu ben clarament la tossuda voluntat de Joan Solà de buscar, trobar i donar sempre el màxim d'informació possible. Una rapidíssima lectura als agraïments inicials del llibre permet fer-se una idea del gran nombre de contactes que es van arribar a fer per obtenir la informació que es volia. I penseu que estem parlant d'una època prèvia a internet i al correu electrònic: la majoria de la informació es va obtenir amb visites personals, demanant hora a les persones que ens podien ajudar.

Aquestes que acabo d'esmentar són, per mi, les novetats globals més rellevants que presentava el llibre. Pel que fa a aspectes més concrets i de detall, m'he entretingut a repassar quines de les propostes noves que es van fer al llibre són avui recollides o admeses a la gramàtica normativa o al diccionari. Per exemple, si ens aturem en les dades corresponents a la lletra A del vocabulari de dubtes final, hi ha 13 propostes pròpies del llibre. D'aquestes 13, 9 són actualment admeses per la normativa estricta (és a dir, són recollides pel *Diccionari de la llengua catalana*, de l'Institut d'Estudis Catalans; són admeses a la *Gramàtica de la llengua catalana*, de la mateixa institució, o són termes normalitzats pel Consell Supervisor del TERMCAT), com ara l'*així com* amb valor copulatiu, l'ús transitiu del verb *argumentar*, els termes *armilla antibales* i *antiavalots*, etc. Un cas no és al diccionari normatiu però sí al *Gran diccionari de la llengua catalana*, d'Enciclopèdia Catalana, i es pot considerar d'ús general (*alcaldable*). Dos casos sembla que no són admesos, o si més no, no es troben de manera explícita en els diccionaris de referència: l'ús de *asfaltat* com a 'paviment' i l'adjectiu *arrendatiu*. I un cas no l'he sabut trobar (si és preferible *amb aquest fi/objecte* davant de *a aquest fi/objecte*).

Si ens fixem en les lletres B i C, la proporció de casos acceptats augmenta dràsticament, perquè totes les propostes que s'hi recullen (12) han estat admeses posteriorment. De tota manera, per fer-ho bé del tot també caldria mirar d'assegurar-se que les propostes del llibre fossin realment originals, que no ho eren en tots els casos, perquè n'hi ha en què simplement donàvem com a pròpia una proposta que algú altre (el mateix Joan Solà o algun altre autor) ja havia plantejat. En general, i després d'haver repassat la llista completa, es pot

dir que més del 87 % de les propostes fetes pel *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* són avui admeses normativament.

3. INFLUÈNCIA DEL LLIBRE D'ESTIL DE L'AJUNTAMENT DE BARCELONA

Amb les reserves que calgui, doncs, les xifres anteriors ens permeten fer el pas cap a l'altre punt important en què em volia centrar en aquesta comunicació: la influència que el *Llibre d'estil* va tenir en l'obra posterior. És evident que les propostes que s'hi feien van tenir una bona acollida en general, tot i que no van faltar veus que les van trobar excessives i d'altres que, contràriament, van trobar que ens havíem quedat curts. Però, si més del 87 % de les propostes fetes llavors avui formen part del cabal lèxic o gramatical normatiu, crec que es poden afirmar tranquil·lament dues coses: una, que el llibre va saber ajustar-se prou bé a l'esperit que ha de guiar una obra responsable; i dos, que demanar les coses a qui té la potestat de decidir-les és una pràctica interessant. No vull pas dir que totes les novetats normatives posteriors al *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* en siguin una conseqüència directa, però és pràcticament segur que el llibre ha format part del cabal documental que s'ha tingut en compte a l'Institut d'Estudis Catalans i al TERMCAT (en aquest segon cas ho sé segur), al costat de tota la resta de materials que s'han anat produint i que han aportat idees i continguts nous. Es podria dir, doncs, que si de debò vols ajudar al desenvolupament de la llengua, no et descuidis de fer arribar les propostes a qui realment n'ha d'estar al cas, i no donis per fet que ja n'estaran perquè ho has publicat en no sé quin article o en un apunt d'un blog: la tasca de fixar la normativa és prou complexa, i no és cap mala idea mirar de posar-ho més fàcil als organismes que se n'encarreguen, sobretot quan és tan fàcil com enviar un missatge electrònic amb la informació rellevant.

Si hem de buscar influències més directes, molt poc després del *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* va arribar també el llibre d'estil de TV3.⁶ Més tard arribarien altres llibres com el de la televisió de les Balears, la carpeta que he esmentat abans amb models de documents i orientacions per a les corporacions locals, el llibre d'estil de la Universitat Pompeu Fabra, el llibre d'estil del Col·legi d'Enginyers Tècnics Industrials de Barcelona, el llibre d'estil de l'Editorial Santillana, etc. No m'entretinc a fer-ne la llista completa, perquè només els esmento per indicar que el camí obert pels llibres de La Caixa i de l'Ajuntament va ser ràpidament seguit per molts altres.

6 VALLVERDÚ, Francesc (1995): *El català a TV3. Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62.

Potser és oportú obrir aquí un parèntesi i plantejar-se per què sembla que avui la producció de llibres d'estil «ha passat de moda». Precisament ara que tenim unes obres normatives actualitzades, modernes i, en general, prou completes, han deixat de fer-se aquests llibres que, teòricament, ens haurien d'orientar en les tries que permet la normativa. És evident que la crisi econòmica s'ha fet notar especialment en moltes d'aquestes unitats d'assessorament lingüístic de què abans parlàvem, i això té una repercussió en la dedicació que poden tenir els assessors a fer obres criteriològiques, més enllà del dia a dia de la seva feina. I també és evident que la tecnologia actual permet un accés a la informació en formats molt diferents que potser acaben fent la mateixa funció que feien els llibres d'estil: en són exemples el servei Optimot, de la Direcció General de Política Lingüística; el portal *Ésadir*, de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals; el web del TERMCAT; el blog de recursos del servei lingüístic d'aquesta mateixa Universitat de Barcelona; etc. Tanco el parèntesi.

Com és esperable, la majoria dels llibres d'estil presenten una estructura força similar, i hi ha uns quants temes que hi són tractats de manera general: aspectes de puntuació (convencional i gramatical), majúscules i minúscules, abreviatures, tractament de les persones en el discurs, tractaments protocol·laris, ús igualitari del llenguatge, vocabulari de dubtes, etc. Una mostra de dues de les vuit pàgines de l'índex del llibre, a l'atzar, permet veure el grau de detall a què nosaltres vam arribar:

2.8.4	Coincidència de parèntesi final amb coma, punt i coma o dos punts	65	6.5	Noms d'oficis, càrrecs i professions	134
2.9	El guionet	65	6.5.1	El gènere en les categories professionals	134
2.9.1	En mots compostos o amb prefix	66	6.5.2	La creació de femenins o masculins de càrrecs i oficis	135
2.9.2	En els numerals	66	6.5.3	Llista de noms d'oficis, càrrecs i professions	136
2.9.3	En l'expressió de la data	66	7. L'expressió dels nombres	141	
2.9.4	En les aproximacions numèriques i períodes de temps	66	7.1	Criteris generals	142
2.9.5	En enumeracions i taules	66	7.1.1	Representació dels nombres en xifres o en lletres	142
2.9.6	En incisos	67	7.1.2	Cardinals i ordinals	143
2.9.7	No s'usa per igualar les línies al marge dret	67	7.1.3	Nombres posposats a substantius	143
2.10	La barra inclinada	67	7.2	Particularitats	143
2.10.1	En formes dobles o alternatives	67	7.2.1	Usos paral·lels	143
2.10.2	En certes abreviatures	68	7.2.2	Llistes o relacions	143
2.10.3	En certs textos normatius	68	7.2.3	En inici absolut o després de punt	143
2.10.4	Per indicar divisió o fracció	68	7.2.4	Comes i punts en les xifres. Decimals	144
3. Majúscules i minúscules		69	7.2.5	Nombres que pertanyen a sèries	144
3.1	Preàmbuls	70	7.2.6	Expressió de la data	144
3.1.1	Màteria no totalment estabilitzada	70	7.2.7	Expressió de l'any	146
3.1.2	Tendència a reduir l'ús de les majúscules	70	7.2.8	Dècades	146
3.2	Generalitats	70	7.2.9	Xifres romanes	146
3.2.1	Majúscules per posició i per naturalesa	70	7.2.10	Expressió simplificada de quantitats	146
3.2.2	Els elements secundaris s'escriuen en minúscula	70	7.2.11	Quantitats relacionades	147
3.2.3	Tres maneres de delimitar un text	70	7.2.12	Textos tècnics i magnituds físiques	147
3.3	Majúscules determinades per la posició en el text	71	7.2.13	Pàgines i números de publicacions	148
3.3.1	A principi de text	71	7.2.14	Encapçalament d'apartats	148
3.3.2	Després dels signes d'interrogació i admiració	71	7.2.15	Les hores	148
3.3.3	Després de punts suspensius	71	7.2.16	Temps esportius	149
3.3.4	Dins d'un parèntesi	71	7.2.17	Grafia dels graus	149
3.3.5	Després de dos punts	72	7.2.18	Números de les adreces	149
3.3.6	En les enumeracions	72	7.2.19	Punts quilòmetres i distàncies	149
3.3.7	Amb les fórmules de certs documents	72	7.2.20	Expressió de l'edat	149
3.3.8	A l'inici d'una carta	73	7.2.21	Expressió dels ordinals	150
3.4	Majúscules determinades per la naturalesa dels elements	74	7.2.22	Nombres paritius o fraccionaris	151
3.4.1	Noms de persones, animals i éssers sobrenaturals	74	7.2.23	Els múltiples	151
3.4.2	Noms d'objectes i de productes	75	7.2.24	Percentatges	151
3.4.3	Noms de cossos celestes i de punts cardinals	75	7.2.25	Divisió a final de línia	151
3.4.4	Noms de càrrecs, dignitats i títols nobiliaris	76	7.2.26	Apostrofació i nombres	152
3.4.5	Tractaments protocol·laris	77	8. Aclariments de presentació	153	
3.4.6	Tractaments no protocol·laris	77	8.1	Detalls de mecanografia	154
3.4.7	Noms d'institucions, organismes i entitats diverses	77	8.1.1	Els signes de puntuació	154
3.4.8	Noms de carrers, dignitats i títols nobiliaris	76	8.1.2	La barra inclinada	154
3.4.9	Noms de carrers, dignitats i títols nobiliaris	76	8.1.3	Abreviatures	154
3.4.10	Noms de carrers, dignitats i títols nobiliaris	76	8.1.4	Quantitats	155
a)	Si no contenen una paraula genèrica inicial	78			
b)	Si contenen d'una paraula genèrica i un complement adjectival o preposicional	78			
c)	Si contenen d'una paraula genèrica seguida d'una apòsisi	79			
d)	Si s'esmenten de manera incompleta o amb sinònims	80			

En les obres posteriors al *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* es pot dir que, quan un d'aquests temes no forma part del contingut del llibre, l'absència s'ha de justificar d'alguna manera (pel context, per les possibilitats de l'equip de redacció, etc.). Aquesta tampoc no es pot dir que sigui una influència únicament deguda al *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, però en tot cas és una evidència que convé tenir en compte.

En canvi, sí que sabem alguns usos i influència més o menys curiosos del llibre. Per exemple, ens consta que la llista de tractaments protocol·laris a què abans al·ludíem ha tingut ús i, de fet, continua tenint-lo en contextos ben diferents als previstos, com ara en les comunicacions de certs ordes religiosos. I, evidentment, ha estat a la base de llistes posteriors.

I una relativa sorpresa és que el llibre —del qual se'n va fer un tiratge prou gran— va tenir una reimpressió l'any 2000, cinc anys després de la primera edició. Molts dels exemplars de la primera edició no van anar a parar a les lleixes per a les quals s'havien pensat principalment, que eren les dels treballadors de l'Ajuntament, sinó que van anar a parar a mans de professionals de la llengua, que hi van trobar resposta a bastantes inquietuds que els neguitejaven. Ho sabem perquè els exemplars que es van esgotar van ser els que es van posar a la venda, no pas els que es van distribuir gratuïtament entre les dependències municipals (una distribució que no vam poder controlar directament i que sabem per diverses fonts que no va ser gaire ben feta). Els del ram de la llengua van comprar el llibre, suposo que perquè hi trobaven propostes i explicacions, i veien ben clar quin era el criteri de Joan Solà en tal o tal altre detall. Una altra cosa és que hi estiguessin d'acord, però ara tenien més informació que la que els arribava per les vies normatives oficials.

4. ALGUNS ENSENYAMENTS PER A L'ANY 2020 I POSTERORS

Acabo amb uns apunts del que em sembla que, vint-i-cinc anys després de la publicació del *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, encara en podem aprendre.

Destaco en primer lloc el mateix fet que el llibre fos fet. Com he comentat abans, la confecció del llibre va ser rebuda amb recels i fins amb antipaties manifestes, per raons polítiques i per raons que jo en diria paralingüístiques: vull dir les raons dels qui deien que hi havia massa llibres d'estil, que els llibres d'estil feien més mal que bé a la llengua, que la gent confonia els llibres d'estil amb la normativa... Totes aquestes coses es van dir en cursos, trobades i arti-

cles. I totes aquestes coses es van dir sense aportar cap argument, fora del parer del qui les deia. Recordo perfectament una reunió amb algunes persones que no acabaven de veure clar que el llibre tirés endavant, que va resultar especialment tensa i desagradable; Anna Gudiol i jo mateix vam sortir d'aquella reunió i ens vam dir: «En Joan ho deixarà córrer, això, perquè no té cap necessitat de suportar aquesta mena de mals tràngols». La resposta de Joan Solà va ser presentar-se a treballar encara més d'hora l'endemà i dir-nos: «Que us pensàveu que ho deixaria córrer? No, no ho deixem córrer, i ara, que tenim molta feina». I aquest és l'ensenyament: quan estiguis convençut que una feina val la pena, val la pena superar els obstacles que sovint les mesquineses hi poden posar.

Un altre ensenyament del llibre, i diria que de tota l'obra de Joan Solà, és que no s'hi val a reproduir acríticament el que trobes en altres fonts, per fiables que et semblin. Com és prou sabut, Solà aplicava el dubte socràtic per sistema. Quan ens sorgia un dubte, la resta de mortals ens conformàvem a buscar què en deien els manuals que teníem a mà, i quan trobàvem que Ruaix, Badia, el mateix Solà, o qui sigui, n'havia dit alguna cosa, ens quedàvem tranquils adoptant el criteri que trobàvem. Joan Solà no es quedava tranquil fins que no aconseguia entendre per què Ruaix, Badia o qui fos havia dit el que havia dit. Per redifondre el criteri d'un altre, l'havies d'haver interioritzat prou, n'havies d'haver entès les raons. Quan jo li deia «és que això ho ha dit en tal», ell em preguntava «¿i per què ho ha dit?, ¿com ho sap?», i aquí em deixava mort, perquè ¿com volia que ho sabés, jo? Doncs mirant més, remenant exemples i contraexemples, mirant d'entendre el fons del problema. Com feia ell, vaja. Però l'ensenyament del *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona* és que aquesta part, la d'intentar entendre-ho (que ja és prou difícil i que molta gent ja no arriba a fer), de fet és només la primera part; la segona part és explicar-ho de manera breu i sense enredar. És a dir, donar els fets i les raons, sempre que puguis, i no enganyar el lector fent veure que saps coses que no saps, o amagant el que no saps amb exemples fets a mida. És clar que per fer això has de tenir coneixement, maduresa i honestedat intel·lectual: tres coses que Joan Solà tenia en un punt dolç en el moment de fer el llibre d'estil de l'Ajuntament.

I finalment, un altre ensenyament: la meticulositat i el rigor no fan mai nosa. Bé, farem honor a la prudència de Solà i hi posarem un matisador: la meticulositat i el rigor no *solen* fer nosa. De vegades, quan fas una llista de, per exemple, tractaments protocol·laris, estàs molt temptat de dir: no cal aprofundir-hi més, més o menys ja està bé. Potser sí, però la diferència entre fer-ho només bé i fer-ho tan bé com puguis és rellevant, malgrat la mandra. És allò

que Maragall —un autor que Joan Solà coneixia més que bé— deia tan ben dit:

[...] esforça't en el teu quefer
 com si de cada detall que penses,
 de cada paraula que dius,
 de cada peça que poses,
 de cada cop de martell que dones,
 en depengués la salvació de la humanitat.
 Perquè en depèn, creu-me.

I ho hauria de deixar aquí, però em queda la part més important, l'ensenyament més important que ens va deixar ja no el *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*, sinó l'amic Joan Solà, que trobem en la primera part del poema que acabem de citar, en una part inicial que sovint es passa per alt i que diu:

Estima el teu ofici,
 la teva vocació,
 la teva estrella,
 allò pel que serveixes,
 allò en què realment
 ets un entre els homes
 [...]

Joan Solà va estimar molt el seu ofici, la seva vocació, la seva estrella, allò per al que servia, allò en què realment era un entre els homes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

FARGAS, Xavier; Anna GUDIOL i Joan SOLÀ (1995): «L'experiència de fer un llibre d'estil», dins *d'Estudis de llengua i literatura catalanes XXX. Miscel·lània Germà Colón*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

Guia lingüística per a administracions locals (1992). Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística.

SOLÀ, Joan (1995): *Llibre d'estil de l'Ajuntament de Barcelona*. Barcelona: Consorci per a la Normalització Lingüística. Centre de Normalització Lingüística de Barcelona / Ajuntament de Barcelona. (Amb la col·laboració de Xavier Fargas, Anna Gudiol i Alba Fraser.) (L'any 2000 se'n va fer una reimpressió corregida.)

SOLÀ, Joan, et al. (1991): *Llibre d'estil*. 1a ed. Barcelona: Direcció de Comunicació de la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona.

Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona (1987). Barcelona: Empúries.

VALLVERDÚ, Francesc (1995): *El català a TV3. Llibre d'estil*. Barcelona: Edicions 62.

La integració de la coordinació en la teoria sintàctica. La proposta de Joan Solà en retrospectiva

Jordi Fortuny Andreu¹
Universitat de Barcelona

0. INTRODUCCIÓ: EL CAPÍTOL CINQUÈ DE BONET I SOLÀ (1986)

El desembre de l'any 1986 Sebastià Bonet i Joan Solà van publicar l'obra *Sintaxi generativa catalana* (Bonet i Solà 1986), presentada com un manual universitari. Es tractava i es tracta d'un treball absolutament singular en la tradició gramatical catalana perquè ofereix un estudi monogràfic que pretén ser coherent d'una notable varietat de fenòmens de la sintaxi de la llengua catalana en el marc de la sintaxi generativa.

Tal com els mateixos autors s'afanyen a destacar ja al pròleg de l'obra (Bonet i Solà 1986: 9):

Dos són els problemes bàsics —i interdependents— que calia afrontar i provar de resoldre a l'hora d'escriure un manual universitari de sintaxi, per hipòtesi, generativa i catalana: l'un, el de la dificultat d'articular una síntesi mínimament coherent sobre un camp científic que, per sort, es desenvolupa —dialècticament— a un ritme poc menys que frenètic; l'altre, el de l'escassetat, excepcions notabilíssimes a part, de la bibliografia autòctona.

Val a dir que el context actual és radicalment diferent del que es van trobar Bonet i Solà a principis dels anys vuitanta. D'una banda, l'anomenat problema de l'escassetat de la bibliografia autòctona ha desaparegut. De l'altra, és possible que el desenvolupament del marc científic s'hagi desaccelerat respecte als anys vuitanta, tot i que el coneixement dels fenòmens sintàctics a què s'ha arribat és molt més ric, fi i complex, molt especialment si tenim en compte com s'han entrelaçat les investigacions interlingüística i teòrica. En certa manera,

¹ Aquest treball ha estat subvencionat pel projecte d'investigació PID2019-104453GAI00 del Ministeri de Ciència i Innovació.

sembla just afirmar que l'increment del coneixement de la fenomenologia sintàctica catalana i general faria que una empresa com la de Bonet i Solà fos, gairebé quaranta anys després, encara més difícil de dur a terme.

Bonet és autor dels primers quatre capítols de *Sintaxi generativa catalana* (I. Les regles de base; II. Component transformacional i teoria de l'afitació; III. Teoria de la recció i teories afins, i IV. Teoria del lligam), mentre que Solà ho és del capítol cinquè, intitulat «Coordinació». En aquest sentit, i de nou al pròleg de la monografia, es fa el següent avís, que farem bé de tenir present (Bonet i Solà 1986: 11):

Junt amb el canvi d'autor, el capítol cinquè suposa, també, un canvi d'enfocament, en bona part explicable per les característiques del tema tractat, la coordinació, del qual pot dir-se, en termes generals, que, avui per avui, no acaba de trobar-se tan clarament integrat en la línia del pensament chomskyà. [...] El capítol té, en definitiva, d'acord amb l'especificitat del seu objecte, un caràcter més analític i monogràfic que els anteriors.

Certament, la inclusió de la coordinació en una monografia de temàtica sintàctica que pretén ser coherent havia de ser un obstacle difícil de salvar per a Bonet i Solà, ja que, tal com se'ns fa saber, la sintaxi de la coordinació no estava ben integrada en la teoria sintàctica generativa del moment. Ni tampoc ho està, hem d'afegir, en el marc teòric actual. Com tindrem ocasió d'observar, les estructures coordinades presenten una sèrie de propietats difícils de reduir als conceptes més generals del marc teòric (vegeu Zhang 2010). Podem afirmar que les estructures coordinades s'adiuen amb el requisit d'embranchament binari?; mostren alguna altra configuració interna diferent de les configuracions fonamentals de complementació o adjunció? I quina és la categoria o etiqueta gramatical de les estructures coordinades?; respecten el principi d'endocentricitat?

Tot i que Solà, al capítol cinquè, se centra en l'estudi de la coordinació específicament, no ens oculta un repte més ambiciós: el d'investigar formalment totes les relacions sintàctiques possibles, incloent la coordinació, però també la parataxi, la juxtaposició i les construccions apositives. Insistim que, malgrat que el capítol cinquè comença mostrant la classificació d'autors com Dik (1968) i Matthews (1981) de les diverses relacions sintàctiques possibles, la proposta de Solà és relativa concretament a una d'aquestes relacions: la coordinació.

La nostra contribució a aquest volum consisteix a revisar alguns aspectes fonamentals de la proposta de Solà sobre la sintaxi de la coordinació tenint en compte molt especialment el seu objectiu d'oferir una anàlisi de certs fenòmens relatius a la coordinació que sigui coherent amb els capítols I-IV de *Sin-*

taxi generativa catalana. La qüestió central que volem plantejar és la següent: fins a quin punt Solà reïx a l'hora de descriure el fenomen de la coordinació de manera que quedi ben integrat en el marc sintàctic detallat a Bonet i Solà (1986)? Si es detecten deficiències en aquest sentit, podem incorporar anàlisis posteriors a les de Bonet i Solà que ens proporcionin un tractament més satisfactori? Volem deixar clar, però, que el lector no trobarà en aquestes pàgines una revisió detallada de tots els aspectes de la investigació de Solà, remarcable per la seva amplitud empírica i finesa analítica.

El treball que presentem s'organitza de la següent manera. La secció 1, de caràcter preliminar, ofereix una síntesi, seguint la proposta de Solà, del que té d'específic i essencial la coordinació. La secció 2 comença presentant i discutint la definició informal de coordinació de què parteix el nostre autor per passar a definir a la subsecció 2.1 la regla de base de la coordinació assumida per Solà, la qual revisarem críticament a la subsecció 2.2. Com veurem, tant la definició informal com la regla de base manifesten problemes empírics i formals. Finalment, a la secció 3 s'introdueixen breument certes idees desenvolupades després de la publicació de Bonet i Solà (1986) que poden servir per superar els problemes empírics i formals destacats a la secció 2.2. Crucialment, proposarem una definició de regla de base de la coordinació que generi estructures coordinades amb dos o més membres coordinats. Com argumentarem, la regla que proposem, tot i ser d'inspiració minimista, és compatible, deixant de banda els aspectes purament notacionals, amb l'esquema de regles de base que van preveure els nostres autors per tal de tractar certes estructures recursives. Les estructures coordinades que genera la regla de base de coordinació que proposem satisfan les condicions de binarietat i endocentricitat. En aquest sentit, la proposta que presentem és més fàcilment integrable en la teoria sintàctica generativa general. També esbossarem una possible anàlisi de les coordinacions amb coordinadors complexos o discontinus: com ara *o...o*, *ni...ni* i *tant...com*.

1. QUÈ TÉ D'ESPECÍFIC I ESSENCIAL LA COORDINACIÓ?

Abans de discutir amb un cert detall en què consisteix sintàcticament la coordinació segons Solà, és convenient precisar què té d'específic i essencial.

Un dels treballs de què parteix Solà a l'hora d'elaborar la seva proposta sobre la sintaxi de la coordinació és l'estudi de Lang (1984). En el paràgraf següent (Bonet i Solà 1986: 381), tot fent referència al treball de Lang, se'ns aclareix quin és el lloc de la coordinació en la teoria sintàctica i se'ns matisa quin és l'encaix del capítol cinquè amb els capítols previs:

Aquest autor [Lang (1984: 15)] considera que hi ha una sintaxi de primer ordre i una de segon ordre. Aquella és la que estudia els fenòmens vistos en els capítols anteriors d'aquest llibre [Bonet i Solà 1986], mentre que la de segon ordre estudia els fenòmens que es produeixen en unitats sintàctiques prèviament especificades i controlades per la sintaxi de primer ordre.

Així doncs, s'entén que hi ha una sintaxi de primer ordre, que és l'estudiada als primers quatre capítols de *Sintaxi generativa catalana*; aquesta examina, per exemple, la generació de sintagmes de diferents tipus, les relacions de subordinació, les operacions de desplaçament sintàctic i el control de certes categories pronominals buides. La coordinació, en canvi, tracta certs fenòmens que concerneixen la relació entre les unitats generades prèviament per la sintaxi de primer ordre, i en aquest sentit, es diu que és de segon ordre. Més concretament, se'ns explica que (pàg. 381):

El que té d'específic i essencial la coordinació és que, independentment de la seva gramaticalitat i interpretabilitat com a unitats individuals sotmeses a la sintaxi de primer ordre, els conjunts coordinats estan sotmesos a una influència o relació mútua que els condiciona i els restringeix tant des del punt de vista sintàctic com des del semàntic.²

2. LA PROPOSTA DE JOAN SOLÀ

La proposta de Solà pren com a punt de partida (Bonet i Solà 1986: 321) la següent definició informal de coordinació estreta de Dik (1968: 25):

(1) Coordinació

Una coordinació és una construcció que consta de dos o més membres que són equivalents pel que fa a la funció gramatical i estan units al mateix nivell de jerarquia estructural per mitjà d'un element d'enllaç.

2 Solà aquí fa servir el terme «conjunts» (en singular «conjunt») per referir-se en general als membres d'una estructura coordinada. Aquest ús ens sembla poc adequat, en la mesura que el nom «conjunt», en l'accepció que ens ocupa, està associat lèxicament a l'adjectiu «conjuntiu», el qual fa referència només a un tipus de coordinació, la conjuntiva, i no pas per exemple a la disjuntiva. Estrictament, el nom «conjunt» hauria de fer referència només als membres de les coordinacions conjuntives. Tot i que el terme «conjunt» que fa servir Solà és raríssim en la bibliografia catalanòfona, val a dir que el mot corresponent en anglès, *conjunct*, és absolutament predominant en la bibliografia anglòfona; la confusió terminològica a què ens referim, per tant, es troba de manera generalitzada en els textos anglesos sobre la coordinació, tal com es nota a De Vries (2006). Solà fa servir més correntment altres termes que sí que són adequats, com ara «coordinats».

Aquesta definició de coordinació imposa dues restriccions suposadament necessàries: els membres coordinats han de ser equivalents pel que fa a la funció gramatical (han de ser, en termes de Serra i Prunyonosa 2002, equifuncionals) i trobar-se units al mateix nivell de jerarquia.

Apliquem la definició (1) als patrons següents, extrets de Bonet i Solà (1986: 367).

- (2) a. Un [_N" terrible [_N' accident aeri]]
 b. *Un accident terrible i aeri
- (3) a. Vam [_V" [_V' veure els nens] al teatre]
 b. *Vam veure els nens i al teatre
- (4) a. [_V" [_V' Anava a Lleida] de pressa]
 b. *Anava a Lleida i de pressa

Així, *terrible* és un adjectiu qualificatiu que, segons Bonet i Solà, ocupa la posició d'especificador de N", mentre que *aeri* és un adjectiu relatiu que, de nou seguint l'anàlisi dels nostres autors, ocupa la posició de complement de N (2a). En conseqüència, si apliquem la definició (1), esperem que no siguin coordinables, tal com corroborem a (2b). Anàlogament, *els nens i al teatre* no són coordinables a (3b), ni tampoc ho són *a Lleida i de pressa* a (4b): *els nens* fa la funció de complement directe i, com s'indica a (3a), està dominat immediatament per V', mentre que *al teatre* fa la funció d'adjunt locatiu i està dominat immediatament per V"; i tal com reflectim a (4b), *a Lleida* és un complement de règim preposicional dominat immediatament per V', mentre que *de pressa* és un adjunt de manera dominat immediatament per V".

Notem que, tot i que el nombre de membres coordinats pot ser igual o superior a dos en el cas de les coordinacions conjuntives i disjuntives (5), tal com afirma la definició (1), és ben sabut que la coordinació adversativa de més de dos membres és difícilment processable (6c).

- (5) a. Han vingut la Neus i/o la Carme
 b. Vindran la Neus, la Carme, la Gemma i/o en Jordi
- (6) a. Tens un caràcter difícil però tothom t'estima
 b. Tothom t'estima però no jo et puc veure
 c. Tens un caràcter difícil però tothom t'estima però jo no et puc veure

Sense entrar a discutir les anàlisis sintagmàtiques proposades per Bonet i Solà, les quals hem reproduït fidelment a (2a), (3a) i (4a), hi ha tres problemes referents a la definició de coordinació (1), o més concretament a les dues condicions de coordinabilitat establertes: la d'equifuncionalitat i la de coincidència de nivell jeràrquic. Els exposem tot seguit.

Problema 1. La distinció entre les dues condicions no queda justificada.

De l'exposició de Solà al capítol cinquè no queda clar que calgui distingir aquestes dues condicions, ja que en principi —gairebé per definició— si dues categories fan diferents funcions sintàctiques llavors s'associen a diferents nivells de jerarquia. Com corroborarem tot seguit (cf. problema 2), la condició d'equifuncionalitat és innecessària.

Problema 2. La condició d'equifuncionalitat és innecessària. És possible

coordinar categories que no realitzen cap de les funcions sintàctiques tradicionals, com ara les de subjecte, objecte directe, objecte indirecte i règim preposicional. Així, és possible coordinar oracions principals (7) i nuclis (8), com ara verbs, noms, preposicions i prefixos.

(7) [_o En Pere canta] i [_o en Joan balla]

Bonet i Solà (1986: 330)

- (8) a. [_v Entren] i [_v surten] de casa sense parar
 b. La [_N tala] i [_N crema] d'arbres està prohibida
 c. La [_N sortida] i [_N arribada] d'avions està suspesa
 d. M'agraden les begudes [_p amb] i [_p sense] bombolles
 e. ¿On has deixat els papers, [_p sobre] o [_p sota] els llibres?

Serra i Prunyonosa (2002: 2203)

Tal com es reflecteix a les representacions de claudàtors, en aquests casos es coordinen categories que pertanyen a un mateix nivell jeràrquic (oracions principals amb oracions principals i nuclis amb nuclis), a les quals no atribuïm cap funció sintàctica. Feta aquesta apreciació, fem palès al problema 3 que la condició d'equivalència de nivell jeràrquic tampoc és necessària.

Problema 3. La condició d'equivalència de nivell jeràrquic també és innecessària.

Hi ha coordinacions gramaticalment inacceptables en què es pretén coordinar membres que s'associen al mateix nivell jeràrquic i fan la mateixa funció sintàctica. Notem, concretament, que tant *en Pere* com *la clau*, dos SD,

poden fer de subjecte, respectivament, a (9a) i a (9b), i tanmateix no són coordinables a (9c). La no coordinabilitat d'aquests dos SD pot atribuir-se a un requisit d'homogeneïtat de relacions temàtiques: *en Pere*, un agent animat, no és coordinable amb *la clau*, un instrument inanimat.

- (9) a. En Pere obrirà la porta
- b. La clau obrirà la porta
- c. *En Pere o la clau obriran la porta

Observem que la mala formació de (3b) i (4b) també és atribuïble al requisit d'homogeneïtat de relacions temàtiques: (3b) és agramatical perquè *els nens* i *al teatre* són, respectivament, un argument tema i un argument locatiu, i (4.b) perquè *a Lleida* és un argument que expressa direcció i *de pressa* un adjunt que expressa manera. Per tant, el requisit d'homogeneïtat de relacions temàtiques és empíricament superior al requisit d'equivalència de funcions sintàctiques. El requisit d'homogeneïtat de relacions temàtiques també pot donar compte, per exemple, del següent patró, descrit a la GIEC (pàg. 977) en termes de funcions sintàctiques.

- (10) a. Inspirava confiança i generositat
- b. Inspirava als seus socis i als seus seguidors
- c. *Inspirava confiança i als seus socis

A (10a) els SN *confiança* i *generositat* són temes i a (10b) els SP *als seus socis* i *als seus seguidors* són beneficiaris; en certa manera, s'interpreta implícitament un beneficiari genèric a (10b) i un tema genèric a (10a), els quals poden fer-se manifestos quan tenen una interpretació no genèrica: *Inspirava confiança i generositat als seus socis i als seus seguidors*. A (10c) percebem que un tema i un beneficiari no són coordinables.

Val a dir que la definició de coordinació (1) apareix també com a punt de partida a Serra i Prunyonosa (2002) i a la GIEC. A Serra i Prunyonosa (2002: 2183), se cita el treball de Dik però ni tan sols s'esmenta que Solà la va introduir al capítol cinquè de Bonet i Solà (1986), tot i que la definició que es dona és literalment la traducció de Solà. A la GIEC (pàg. 977), la traducció de Solà apareix literalment incorporada al text, sense citar. Ni a Serra i Prunyonosa (2002) ni a la GIEC queda justificada la distinció entre equivalència de funcions gramaticals i de nivell de jerarquia; i a les dues obres es donen exemples que contradiuen tal definició, en la mesura que es proporcionen exemples de coordinacions d'oracions no subordinades i de nuclis sintàctics.

Notem, finalment, que la definició informal (1) proporciona una interpretació concreta de com s'ha d'entendre la influència o relació mútua necessària entre els membres coordinats: s'ha d'interpretar en termes d'equivalència pel que fa a la funció gramatical i a la jerarquia estructural. Solà escriu (pàg. 321) que és «una bona definició» i s'hi refereix com «la definició clàssica de Dik»; a la nota al peu 207 afirma que «més endavant (§§ 4.3.I,³ 5.1) en veurem una altra d'equivalent en termes més adequats als capítols anteriors d'aquest llibre». Tanmateix, com acabem d'argumentar, la definició (1) és problemàtica pel fet que les dues condicions al·ludides són innecessàries. Tot seguit, a la subsecció següent 2.1, presentarem i comentarem la definició del § 4.3 de Solà, la qual, com mostrarem a la subsecció 2.2, presenta limitacions empíriques i contravé certes condicions generals relatives a les estructures sintagmàtiques.

2.1. La regla de base i els tres principis

Considerem ara la definició formal de Bonet i Solà (1986: 349):

Tota coordinació s'obté per una regla de la base com

(11) $X \rightarrow X \text{ Coord } X$

on Coord és la categoria corresponent als coordinadors vistos al final del § 2.2 i on l'estructura de la dreta de la fletxa pot contenir elements buits (d'acord amb la tipologia vista al § 3).

Notem, primer de tot, que aquesta regla no apel·la a funcions sintàctiques, sinó simplement a la categoria a què pertanyen l'estructura coordinada i els membres coordinats. Ens diu que els dos membres coordinats pertanyen a una categoria gramatical X qualsevol, a la qual també pertany l'estructura coordinada. Així, la coordinació de dos noms és un nom, la coordinació de dues preposicions és una preposició i la coordinació de dos SN és un SN. Tal definició tracta Coord sincategoremàticament: la categoria de l'estructura coordinada no prové del nucli Coord sinó dels membres coordinats.⁴

La influència o relació mútua entre els membres coordinats a què ens referíem a la secció 1 s'entén ara en termes d'identitat categorial. No s'apel·la a

³ Amb tota certesa, Solà aquí volia dir § 4.3, i no § 4.3.I.

⁴ Per a una definició categoremàtica de la coordinació, diferent de la que proposarem a la secció 3, vegeu Steedman (1985: nota al peu 19), Carpenter (1997: seccions 6.1 i 6.2) i Fortuny (2022).

l'equivalència de funcions sintàctiques, com és esperable, ja que les funcions sintàctiques, en gramàtica generativa, no són més que epifenòmens, no tenen un estatus substantiu a la teoria, i en cap cas apareixen en la formulació de les regles sintàctiques. Aquest requisit d'identitat categorial és el que s'anomena «requisit de paral·lelisme». Tot i que Solà no esmenti tal requisit, sempre s'assumeix, d'una forma o altra, en els treballs sobre la coordinació; ja el podem trobar, per exemple, a Chomsky (1975) i a Williams (1977). El definim tot seguit en els següents termes:⁵

(12) Requisit de paral·lelisme (definició provisional)

L'estructura coordinada i els membres coordinats pertanyen a la mateixa categoria gramatical, és a dir, comparteixen els mateixos trets sintàctics i semàntics rellevants.

Per exemple, tornem a considerar les coordinacions fallides repetides a (13). És natural admetre que a (2b) els adjectius *terrible* i *aeri* no són coordinables perquè divergeixen pel que fa a un tret: mentre que *terrible* és [+ qualificatiu], *aeri* és [+ relatiu]. Anàlogament, els SD *en Pere* i *la clau* no són coordinables perquè el primer es [+ agent] i el segon [+ instrument].

- (13) a. *Un accident terrible i aeri
 b. *En Pere o la clau obriran la porta

Ara bé, la qüestió d'interès és, naturalment, quines són les categories gramaticals rellevants, és a dir, quins són els trets sintàctics i semàntics rellevants. Per exemple, és evident que es poden coordinar conjuntivament i disjuntivament pronoms i SD amb valors diferents pel que fa als trets gramaticals de persona (14a), gènere (14b) i nombre (14c).

- (14) a. Tu i/o jo
 b. El meu cotxe i/o la meva moto
 c. Els meus amics i mon pare

Així mateix, a la següent expressió podem observar que el verb *vindrem* concorda en primera persona del plural amb la coordinació *tu i jo*, tot i que els

⁵ Com s'indica, per a nosaltres, aquesta definició és provisional; la reformularem més avall, a la secció 3.

membres d'aquesta coordinació siguin segona persona del singular (*tu*) i primera persona del singular (*jo*); per tant, l'estructura coordinada no comparteix amb els seus dos membres els valors dels trets de concordança implicats (persona i nombre).

(15) Tu i/o jo vindrem a sopar

Sembla, doncs, raonable concloure que els trets gramaticals implicats en les relacions de concordança (persona, gènere i nombre) no s'han d'incloure entre els trets sintàctics i semàntics rellevants a què fa referència el requisit de paral·lelisme (12).

Insistim, per no confondre el lector, que el requisit de paral·lelisme expressat a (12) no està formulat explícitament al treball de Solà. És un petit pas que podem fer a partir de la proposta que segueix Solà: un cop observem que el que hi ha en joc a la regla (11) de Solà és el requisit d'identitat categorial, sovint anomenat a la bibliografia «requisit de paral·lelisme», i ens adonem que les categories gramaticals són conglomerats de trets, podem definir la condició en qüestió fent referència als trets sintàctics i semàntics implicats. Això ens permet donar compte de l'agramaticalitat de seqüències com les de (13). El lector ha d'evitar confondre la condició de paral·lelisme expressada a (12) amb el principi de paral·lelisme de Solà, el qual comentarem més avall.

Abans de revisar críticament la regla (11), passem a formular una sèrie de comentaris generals referents a les dues entitats que s'hi invoquen: els coordinadors (comentaris 1-5) i els elements buits (comentari 6).

Comentari 1. Al final del seu § 2.2, Solà conclou, després d'aplicar raonadament vuit «proves» —dit en els seus termes—, que els elements d'enllaç o coordinadors del català són els següents (pàg. 323-333): *i, ni, (o...) o, però i sinó*. Solà també matisa que «cal potser afegir-hi alguns altres elements com *ara... ara, ja...ja, sia...sia*, dels quals aquí prescindirem».

Comentari 2. Solà no inclou (ni considera) *tant...com* com a possible element d'enllaç coordinador. Altres obres consideren que la locució *tant...com* és copulativa (Serra i Prunyonosa 2002). En els següents comentaris plantejarem l'opció que *tant...com* és efectivament una locució coordinativa. En aquest sentit, vegeu especialment la remarca 2 de la nostra subsecció 2.2, així com la nostra secció 3.

Comentari 3. Podem afegir que els coordinadors poden ser conjuntius (*i* i *ni*), disjuntius (*o*) o adversatius (*però* i *sinó*). Concretament, el coordinador *i* i el coordinador *ni* són, respectivament, conjuntiu afirmatiu i conjuntiu negatiu. També hi ha coordinadors complexos, altrament dits «discontinus»; aquests consten de dos o més coordinadors simples. Els coordinadors discontinus *tant... com* i *ni...ni* tenen, respectivament, un valor conjuntiu afirmatiu i un valor conjuntiu negatiu, mentre que *o...o* i *o bé...o bé* tenen un valor disjuntiu. El lector pot trobar una classificació argumentada i detallada dels coordinadors a Serra i Prunyonosa (2002), així com una revisió de la bibliografia relativa a aquesta qüestió.

Comentari 4. Sovint es distingeix entre estructures coordinades sindètiques i asindètiques, en funció de si tenen un coordinador realitzat de manera manifesta o no. La coordinació s'expressa, en el cas de la síndesi, mitjançant un element discret, l'anomenat «coordinador», i en el cas de l'asíndesi únicament mitjançant l'entonació. Segons Haspelmath (2007), l'expressió exclusivament asindètica de la coordinació està molt estesa en les llengües del món, tot i que és estranya en les llengües indoeuropees.

Comentari 5. Les estructures coordinades sindètiques, al seu torn, s'anomenen monosindètiques quan consten d'un únic coordinador simple (*i/o/però*), o bé bisindètiques quan consten d'un coordinador complex realitzat discontinuament en dues posicions (*tant/ni/o...com/ni/o*).

Comentari 6. De la tipologia d'estructures coordinades amb elements buits proposada al seu §3, Solà investiga en detall els tres tipus que definim i il·lustrem tot seguit. Tant les definicions com els exemples provenen de Bonet i Solà (1986).

Tipus 1. Esborrament del material inicial. «Tots els coordinats menys el primer contenen exclusivament més d'un element del SV, exclòs el V i els elements de la seva esquerra» (Bonet i Solà 1986: 334).⁶

- (16) a. *Vaig regalar* un retolador a la Laura i \emptyset un llapis a la Nausica
- b. *No ha volgut anar* a Montjuïc amb sa germana al matí amb cotxe ni \emptyset al Tibidabo amb son germà a la tarda a peu

⁶ Cf. Haspelmath (2007) pel que fa a la variació interlingüística de les estructures coordinades.

Tipus 2. Elevació del nòdul dret. «Tots els coordinats tenen almenys un element buit, idèntic en tots, que apareix realitzat a la dreta de tota l'estructura» (Bonet i Solà 1986: 335).

- (17) a. [En Pere omple \emptyset_i] i [jo buido \emptyset_i] el porró_i
 b. [En Pere no vol \emptyset_i] o [no pot \emptyset_i] venir_i

Tipus 3. Buidament del V(I). «Tots els coordinats llevat el primer tenen buit el verb principal com a mínim, però a banda i banda del buit contenen elements plens» (Bonet i Solà 1986: 335).

- (18) a. Vull saber [_{o'} quants vindran_i] a dinar i [_{o'} quants \emptyset_i a sopar]
 b. Ahir [vaig beure]_i conyac a Cognac i [_{sv} avui \emptyset_i a Fontenac]

Comentari 7. Els tres principis de control dels elements buits d'aquestes estructures coordinades són els següents, tal com se'ns explica (Bonet i Solà 1986: 349-356):

1. Regla de recuperabilitat. «Els elements buits dels coordinats són controlats per elements paral·lels del primer coordinat (19). Si els elements paral·lels del primer coordinat són també buits són controlats per elements externs a l'estructura coordinada (20) o bé per elements desplaçats a l'extrem de la dreta d'aquesta (21)» (Bonet i Solà 1986: 350).

- (19) a. Les [pel·lícules]_i que he vist i les \emptyset_i que no he vist
 b. *Les \emptyset_i que he vist i les [pel·lícules]_i que no he vist

(20) Demà portarem les camises_i; la \emptyset_i blava i la \emptyset_i vermella són per a tu

(21) [_o [_o [_o En Pere compra \emptyset_i] i [_o en Jordi ven \emptyset_i]] [_{sv} cotxes vells]_i]

S'ha de tenir en compte, com serà evident quan presenten el principi següent, que s'assumeix (Bonet i Solà 1986: 350) que el segon buit és controlat pel primer tant si aquest és ple (19a) com buit ((20), (21)); quan el primer és buit, és controlat per un element extern a la coordinació (20) o dislocat a la dreta (21).

Noteu la importància de la direccionalitat en aquest principi: almenys en català, no pot ser que un element buit del primer coordinat sigui controlat per un element ple del segon (19b). Aquesta observació està en consonància amb l'asimetria que il·lustrem a continuació: el primer coordinat pot ser correferen-

cial amb un pronom contingut al segon coordinat, però no pot ser que el segon coordinat sigui correferencial amb un pronom contingut al primer coordinat. Així, *seu* pot ser correferencial amb *en Pere* a (22a) però no a (22b) i *en* pot ser correferencial a *és socialista* a (23a) però no a (23b).

- (22) a. Han entrat [en Pere]_i i el seu_i gos
 b. *Han entrat el seu_i gos i [en Pere]_i
- (23) a. En Pere [és socialista]_i i n_i'està orgullós
 b. *En Pere n_i'està orgullós i [és socialista]_i

És corrent en la bibliografia argumentar a favor d'estructures arbòries binàries per a la coordinació a partir d'aquesta asimetria relativa al lligam de pronoms: atès que el lligam de pronoms és sensible a la jerarquia sintàctica, si les estructures coordinades fossin ternàries i els dos coordinats fossin al mateix nivell jeràrquic (com de fet assumeix Solà), esperaríem que fossin possibles (22a) i (23a), però també (22b) i (23b), en contra dels fets.

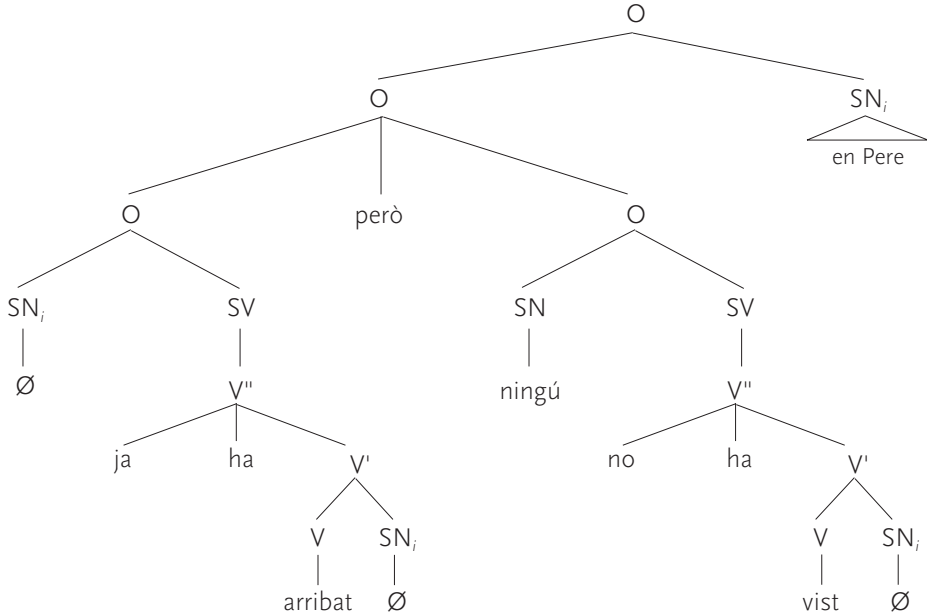
2. Principi de paral·lelisme. «Els elements controlador i controlat ocupen una posició estructural idèntica» (Bonet i Solà 1986: 354).

- (24) a. Un quilo de pa o dos
 b. [_{SN} [_{N'} [_{SN} Un quilo_i] [_{N'} de pa_j]]] o [_{SN} [_{N'} [_{SN} dos ∅_i]] [_{N'} ∅_j]]
- (25) a. Un quilo o dos de pa
 b. [_{SN} [_{N'} [_{SN} Un quilo_i] o [_{SN} dos ∅_i] [_{N'} de pa]]]

Tant a (24b) com a (25b) el N *quilo* del primer coordinat ocupa la mateixa posició que el seu buit corresponent ∅_i al segon coordinat; a (24b), a més, el N' *de pa* —segons l'anàlisi de Bonet i Solà— del primer coordinat pot controlar el N' buit (∅_j) del segon.

Solà observa que el principi de paral·lelisme també es compleix a (26), on l'SN buit del primer coordinat pot controlar el del segon en la mesura que tots dos s'engendren a la mateixa posició, la de complement del verb.

- (26) Ja ha arribat, però ningú no ha vist, en Pere

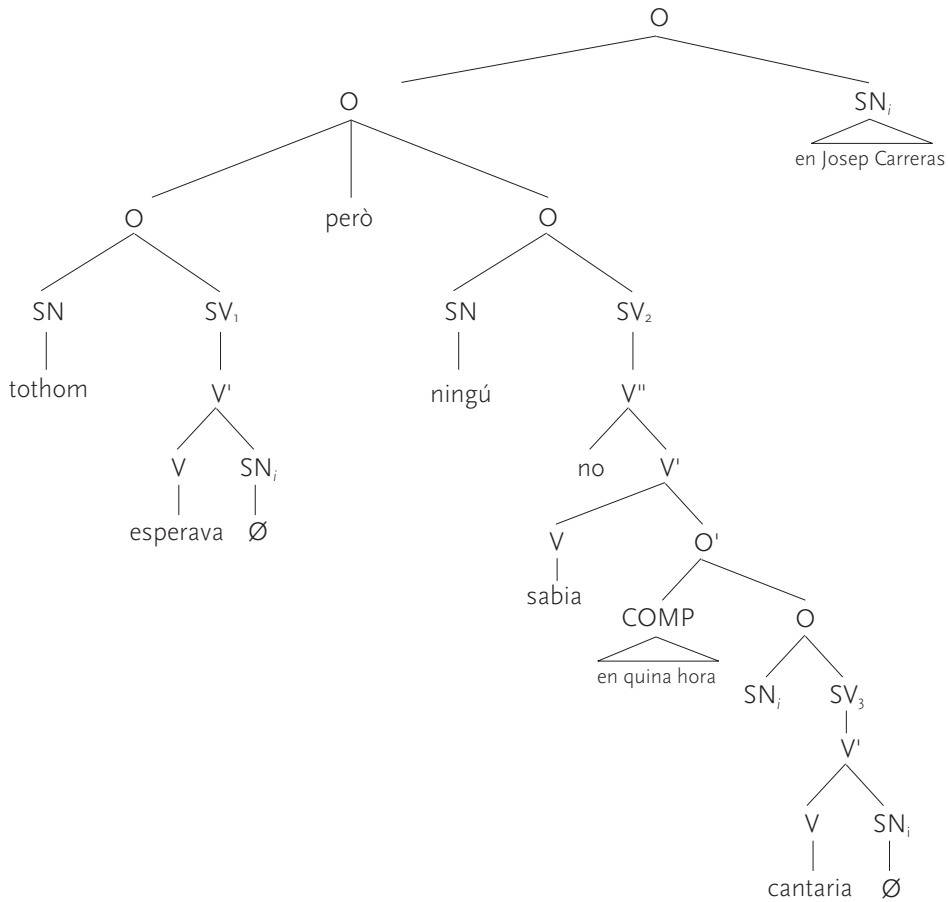
Solà accepta que a (27) el buit d'un subjecte postverbal de l'oració de *cantaria* està dominat per V' al segon coordinat, igual que el buit de l'argument intern del primer coordinat; aquest exemple suggereix també que la diferència de profunditat entre els dos buits no compta.

(27) Tothom esperava, però ningú no sabia en quina hora cantaria, en Josep Carreras

La tesi que un subjecte postverbal agentiu apareix a la posició de complement del verb és ara per ara insostenible, en la mesura que tal posició és específica per a la generació dels arguments interns. Més aviat s'ha d'admetre, deixant de banda molts detalls, que el verb es desplaça a una posició superior a la del subjecte, el qual esdevé en conseqüència postverbal.

S'apel·la també al principi de paral·lelisme per explicar el contrast d'acceptabilitat següent (el qual ens sembla força feble).

- (28) a. *??La noia que \emptyset_i [_o [_o \emptyset_i cantava al pati] i [_o van expulsar \emptyset_i de l'escola]] s'ha casat
 b. La noia [_{o'} [_{o'} que \emptyset_i [_o \emptyset_i cantava al pati]] i [_{o'} que \emptyset_i [_o van expulsar \emptyset_i de l'escola]]] s'ha casat

Concretament, la construcció (28a) no és plenament acceptable perquè el buit del primer coordinat no pot controlar el del segon, ja que no es troben en posicions estructurals idèntiques. En canvi, a la construcció (28b) es coordinen dues categories O', cadascuna de les quals tindria un operador buit que lligaria l'element buit en posició argumental que es troba dins l'objecte corresponent. Per tant, a (28b) «no hi ha control del primer coordinat sobre el segon, sinó sengles variables lligades pel buit adjunt al COMP» (Bonet i Solà 1986: 355).

3. Principi d'aplicació de cap a cap. «Si una regla té aplicació en una estructura coordinada, aleshores ha d'afectar tots els coordinats» (Bonet i Solà 1986).

- (29) a. *_{[o} En Pere fa_i Història], [_o en Josep treballa al banc] i [_o en Jaume ∅_i Químiques]

- b. * $[_o \text{ En Pere treballa}_i \text{ a la Seat}]$, $[_o \text{ en Jordi estudia}_i \text{ al Liceu}]$ i $[_o \text{ en Jaume } \emptyset_{ij} \text{ a la Universitat}]$

La construcció (29a) contradiu el principi d'aplicació de cap a cap perquè la categoria *fa* controla el buit del tercer coordinat, però no controla cap buit del segon coordinat. Anàlogament, el buit del tercer coordinat a (29b) no pot ser controlat ni per *treballa* ni per *estudia*, ja que en qualsevol cas l'operació de control no afectaria tota l'estructura coordinada.

2.2. Remarques

A fi de dur a terme el nostre objectiu d'avaluar fins a quin punt la proposta de Solà queda ben integrada en la monografia *Sintaxi generativa catalana* i fins a quin punt és adequada descriptivament, exposarem les quatre remarques següents referents a la regla de base (11), repetida per claredat a continuació:

$X \rightarrow X \text{ Coord } X$

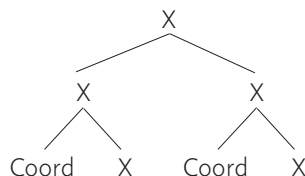
on Coord és la categoria corresponent als coordinadors vistos al final del §2.2 i on l'estructura de la dreta de la fletxa pot contenir elements buits (d'acord amb la tipologia vista al § 3).

Remarca 1. La regla (11) «té l'inconvenient que no preveu la repetició de certs coordinadors (o...o, etc.)», tal com admeten Bonet i Solà (1986: nota 229). A fi de superar aquesta limitació, els nostres autors apunten que la regla següent potser seria preferible (30):

- (30) a. $X \rightarrow \text{Coord } X$
 b. $X \rightarrow XX$

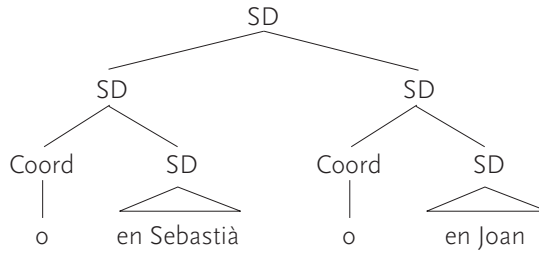
En efecte, tal regla genera estructures com (31), en què es dona la repetició de Coord.

(31)

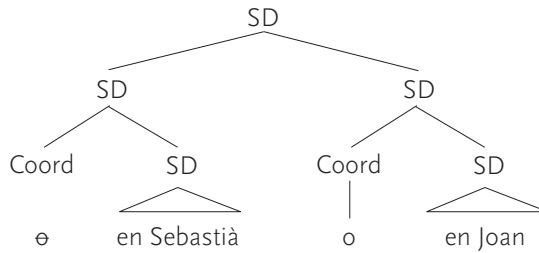

Alguns exemples d'estructures generades per (30) podrien ser els següents; a l'estructura (32a) observem una coordinació bisindètica amb repetició del coordinador disjuntiu *o*, mentre que a (32b) observem una coordinació monosindètica obtinguda mitjançant l'esborrament de la primera ocurrència de *o*. Així doncs, les coordinacions monosindètiques com (32b) derivarien de les bisindètiques (32a).

(32) a.

b.

Tal com reconeix Solà, el fet que el coordinador que s'elideixi sigui el del primer membre coordinat, i no el del segon, no queda previst per la regla de recuperabilitat que defineix a fi de descriure la distribució de les categories buides en estructures coordinades (cf. la nostra secció 2.1). La regla (11), nota Solà, «necessitaria algun principi que eliminés obligatòriament tots els coordinadors menys l'últim, llevat per als casos dels coordinadors *o* (*bé*) i *i*». Mentre que (11) no preveu la repetició de coordinadors, la regla (30) demana ampliar o reformular els principis que governen el control d'elements buits en estructures coordinades. Solà no resol aquest problema, i de fet abandona (30) i se cenyeix a «la regla més simple» (11).

Remarca 2. L'inconvenient de la regla (11) observat a la remarca 1 té un abast més ampli del que admet Solà, ja que la regla en qüestió no admet l'existència de coordinadors complexos o discontinus en general, amb independència de si són repeticions (33) o no (34).

(33) a. O en Sebastià o en Joan han escrit el capítol cinquè

b. Ni en Sebastià ni en Joan han escrit el capítol cinquè

(34) Tant en Sebastià com en Joan són autors d'aquest llibre

En català, aparentment, les coordinacions conjuntives bisindètiques (amb *tant...com*) no són completament intercanviables per les conjuntives monosindètiques (*i*). Així, a diferència de les coordinacions conjuntives monosindètiques, les coordinacions conjuntives bisindètiques no relacionen oracions (35) i rebutgen la presència d'adverbis com *junts* (36), que requereixen una lectura col·lectiva.

- (35) a. *Tant en Marc corre com en Pol neda
b. En Marc corre i en Pol neda

- (36) a. *Tant en Marc com en Pol corren junts
b. En Marc i en Pol corren junts

Així mateix, una anàfora lligada localment per una coordinació conjuntiva bisindètica es podrà interpretar reflexivament, però no recíprocament, mentre que una anàfora lligada localment per una coordinació conjuntiva monosindètica admet tant la lectura reflexiva com la recíproca (37).

- (37) a. Tant en Marc com en Pol s'afaiten (a si mateixos / *mútuament)
b. En Marc i en Pol s'afaiten (a si mateixos / mútuament)

Se sol admetre, en conseqüència, que les coordinacions amb *tant...com* tenen una lectura distributiva, mentre que les coordinacions amb *i* admeten tant una lectura col·lectiva com una de distributiva. Tanmateix, notem que l'oració (38a) no és semànticament equivalent a (38b), en què la presència de *junts* força una lectura col·lectiva, ni a (38c), en què la presència de *respectivament* requereix una lectura distributiva en què es relaciona *tu* amb *barca* i *jo* amb *caseta*. La construcció (38a) té una lectura distributiva necessàriament no simultània que es pot parafrasejar de la següent manera: 'Tu vas arreglar la barca i la caseta en un moment donat i jo vaig arreglar la barca i la caseta en un altre moment'.

- (38) a. Tant tu com jo vam arreglar la barca i la caseta
b. Tu i jo vam arreglar la barca i la caseta junts
c. Tu i jo vam arreglar la barca i la caseta, respectivament

Recordem que, com hem destacat al comentari 2, Solà no esmenta el coordinador discontinu *tant...com*.

Remarca 3. La regla (11) (ni tampoc la regla (30)) no admet el que aparentment semblen coordinacions conjuntives o disjuntives de més de dos membres, a diferència de la definició informal de coordinació (1) discutida a la secció 2, la qual sí que ho permet.

- (39) a. Vindran en Joan, en Sebastià i en Toni
 b. Vindran en Joan, en Sebastià o en Toni

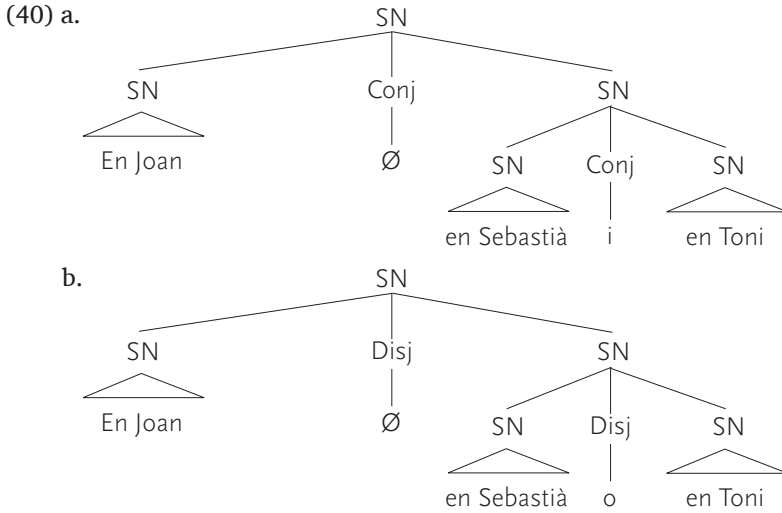
En conseqüència, el principi de cap a cap al qual apel·la Solà per descriure el control de categories buides en estructures coordinades i presentat a la secció 2.1 no és estrictament definible per a coordinacions de més de dos coordinats; només és definible per a coordinacions de dos elements. Concretament, tal principi, en la definició de Solà, diu: «si una regla té aplicació en una estructura coordinada, aleshores ha d'afectar tots els coordinats»; atès que la regla (11) només genera coordinacions de dos elements, el principi és reformulable de la següent manera: «si una regla té aplicació en una estructura coordinada, aleshores ha d'afectar els seus dos coordinats». En conseqüència no podem explicar l'agramaticalitat de construccions com les de (29a) i (29b), les quals són simplement intractables. És necessari, doncs, poder generar coordinacions de més de dos coordinats.

Tot i que no s'esmenta aquesta possibilitat, hom podria considerar que el problema de les coordinacions de més de dos membres es pot resoldre apel·lant a la regla d'inserció lèxica descrita al capítol primer (pàg. 16) de Bonet i Solà (1986), en virtut de la qual «qualsevol categoria sintàctica pot realitzar-se, ja en la mateixa estructura profunda d'una oració, en un element morfològicament buit, sempre que en la forma lògica corresponent pugui assignar-se a aquest element una interpretació adequada»:

$$X^n \rightarrow [X^n \emptyset]$$

on n fa referència al nombre de barres que representa el nivell de projecció de la categoria sintàctica X .

Així, per exemple, a les coordinacions de tres membres incloses a (39) els correspondrien les següents estructures; per claredat, distingim entre els nuclis Conj i Disj per fer referència, respectivament, als coordinadors conjuntiu i disjuntiu.

Aquesta possibilitat, però, no proporciona el resultat desitjat, ja que les estructures de (40) no corresponen a coordinacions de tres membres, sinó a coordinacions de dos membres el primer dels quals és simple (*En Joan*) i el segon una estructura coordinada (*en Sebastià i/o en Toni*).

Amb relació a aquesta darrera observació, volem destacar que, tal com és desitjable, la regla (11) és recursiva: un coordinat pot ser alhora una estructura coordinada. Així, a (41a) observem una coordinació disjuntiva els membres de la qual són coordinacions conjuntives afirmatives; a (41b) veiem una coordinació adversativa el primer membre de la qual és una estructura conjuntiva negativa bisindètica; a (41c) apareix una coordinació conjuntiva els dos membres de la qual són dues coordinacions conjuntives afirmatives; i finalment, a (41d) tenim una coordinació adversativa el primer membre de la qual és una coordinació conjuntiva afirmativa i el segon una coordinació adversativa. Aparentment, és molt forçat coordinar adversativament dues coordinacions adversatives, com pretenem il·lustrar a (41e) i a (41f). Recordem que tampoc és natural coordinar adversativament més de dos membres, com hem esmentat anteriorment (cf. (6c)).

- (41) a. Vull que vinguin al sopar [[la Margaret i l'Antony] o [l'Elizabeth i en Philip]]
 b. [[Ni canta ni balla] però [no se la perdin]]
 c. Vaig veure [[la Neus i la Carme] i [la Gemma i en Jordi]]
 d. Vaig convidar [[la Rosa i en Biel] però [no en Miquel sinó en Pau]]
 e. Vaig convidar [[no la Rosa sinó en Biel], però [no en Miquel sinó en Pau]]

- f. [[Li vaig demanar perdó però em va girar la cara] però [me la vaig trobar l'altre dia però em va saludar]]

Amb relació encara al caràcter recursiu de la coordinació, destaquem que és possible formar dependències aniuades o incrustades amb coordinacions bisindètiques. Quan aquestes són simples (42b), i només apareix una coordinació bisindètica *A* al mig d'una altra coordinació bisindètica *B*, no hi ha dificultats de processabilitat; ara bé, quan són múltiples (42c), i apareix una coordinació bisindètica *A* al mig d'una altra coordinació bisindètica *B* que al seu torn és al mig d'una altra coordinació bisindètica *C*, llavors tenim greus dificultats de processament.

- (42) a. En Solà afirma que [_A ni en Jespersen fuma ni en Chomsky balla claqué]
 b. [_B Ni₁ en Solà afirma que [_A ni₂ en Jespersen fuma ni₂ en Chomsky balla claqué] ni₁ en Bonet ho nega]
 c. [_C Ni₁ en Solà afirma que [_B ni₂ en Jespersen [_A ni₃ fuma ni₃ ronca] ni₂ en Chomsky balla claqué] ni₁ en Bonet ho nega]

Passa el mateix quan es tracten altres construccions, com ara les relatives de (43). Així, es pot processar sense problemes la dependència *A* entre *el carnisser* i *crida* a (43a) sense que la dependència *B* entre *el peixater* i *saluda* que apareix aniuada ho impedeixi; ara bé, quan hi ha tres dependències aniuades una dins l'altra, com ara a (43b), llavors apareixen en general greus dificultats de processament.

- (43) a. [_B El carnisser₂ que [_A el peixater₁ saluda₁] crida₂ el fruiter]
 b. [_A El fruiter₃ que [_B el carnisser₂ que [_A el peixater₁ saluda₁] crida₂] aparca₃ la furgoneta]

Remarca 4. Finalment, la regla (11) no s'adiu amb els principis generals relatius al format de les estructures sintagmàtiques.

En primer lloc, (11) no segueix el formalisme de la X-barra, expressat per Bonet i Solà (1986: 15) en els següents termes:

$$(44) \quad X^n \rightarrow \dots X^{n-1} \dots$$

on *n* fa referència al nombre de barres que corresponen a *X* i «on les posicions marcades pels punts suspensius podran ser o bé buides, o bé ocupades per seqüències de categories sintàctiques (alternant, a vegades, amb formants gramaticals) especificades per a cada regla».

Bonet i Solà (1986: 15) afirmen —com és esperable— que «la majoria de regles d'estructura sintagmàtica» adopten aquest format, en què les projeccions sintàctiques incrementen gradualment de nivell de projecció. Com a excepció s'esmenta el cas de *O*, l'oració. Val a dir, però, que *O* tenia un estatus encara anòmal a Bonet i Solà (1986): es considerava un símbol manifestament no terminal, una categoria proposicional intermèdia que tenia com a categoria terminal immediatament inferior INFL (la flexió verbal) i dues categories superiors simbolitzades per *O'* i *O''*. Tanmateix, mentre Bonet i Solà treballaven en la seva monografia, es va fer evident que era possible un tractament més regular de l'oració (Chomsky 1986, entre altres), fins al punt que es va entendre que l'oració es podia descompondre en tres capes: una capa temàtica, l'*SV* (projecció del verb); una capa funcional-gramatical, l'*SI* (projecció d'*INFL* —la flexió verbal—), i finalment una capa il·locutiva, l'*SC* (projecció de *COMP* —el complementador o conjunció—). En la visió de l'oració que va esdevenir estàndard, cadascun d'aquests sintagmes segueix el format de la *X*-barra (44):⁷

$$(45) [_{SC} \text{ espec } [_{C'} C [_{SI} \text{ espec } [_{I'} I [_{SV} \text{ espec } [_{V'} V \text{ compl}]]]]]]]$$

Per tant, el poder descriptiu del format de la *X*-barra és considerable i tanmateix el tractament que es fa de les estructures coordinades no s'hi adiu. Amb relació a aquest fet, els nostres autors (Bonet i Solà 1986: 16) ens avisen que:

La necessitat de descriure la llengua d'una manera empíricament adequada obliga a admetre que, en alternança amb les regles de tipus (44), caldrà formular-ne d'altres esquematitzables per:

$$(46) X^n \rightarrow \dots X^n \dots$$

Aquest tipus de regla seria necessari, segons Bonet i Solà (1986: 16), «per poder prendre en consideració diferents fenòmens de recursivitat que es donen en casos en què les propietats sintàctiques que permeten identificar una categoria com a tal es conserven per a seqüències categorials que tinguin una seqüència de la mateixa categoria com a constituent». I justament la regla de base de la coordinació (11) il·lustraria una de les possibilitats estructurals permeses per (46):

Almenys una categoria lèxica d'algun nivell (però, possiblement, segons una hipòtesi extrema, totes les de qualsevol nivell) seria susceptible d'una expansió categoritzable com ella mateixa d'acord amb una regla del tipus

$$(47) X^n \rightarrow X^n \text{ Coord } X^n$$

⁷ Vegeu Fortuny (2019) per a una presentació de l'anàlisi de l'oració així com del format de la *X*-barra.

Caldria, per tant, recórrer a un tipus de regla diferent del de les regles majoritàries per tractar la coordinació, per donar compte del fet que l'estructura coordinada hereta certs trets dels membres coordinats.

En segon lloc, la regla (11) —o bé la regla (47)— genera estructures que contravenen les dues restriccions generals següents: les estructures coordinades, tal com s'analitzen a Bonet i Solà (1986), són ternàries (i no binàries) i no són projecció del nucli Coord.

Restricció d'embranchament binari

Un node no pot tenir més de dues branques

Restricció d'endocentricitat

Tota estructura és projecció d'un nucli

Tot i que, quan Bonet i Solà elaboraven la seva monografia, era perfectament legítim postular estructures que no se cenyissin a aquestes dues condicions, cal dir que de llavors ençà les restriccions de binarietat i d'endocentricitat han tingut un paper fonamental a l'hora de restringir i simplificar formalment les anàlisis sintagmàtiques de les estructures de les llengües naturals. Per exemple, l'anàlisi sintagmàtica de l'oració, com queda reflectit a (45), segueix el format de la X-barra i també les dues condicions acabades de definir.

Per tant, cal plantejar si és possible arribar a una anàlisi sintàctica de la coordinació que quedi més ben integrada en el marc teòric cenyint-se a les restriccions d'endocentricitat i binarietat.

3. MÉS ENLLÀ DE LA PROPOSTA DE SOLÀ

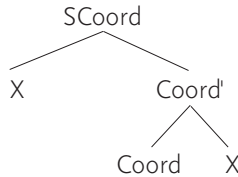
Les quatre remarques que acabem d'apuntar no reflecteixen limitacions menors. Les primeres tres remarques mostren que l'abast de la proposta de Solà és empíricament limitat, mentre que la quarta reflecteix que la regla de base definida i les estructures que genera són formalment anòmales en la mesura que violen les condicions de binarietat i endocentricitat. Les remarques 1 i 2 recullen el problema de les coordinacions bisindètiques, la remarca 3 explicita la necessitat de poder coordinar més de dos membres, i la remarca 4 palesa que el tractament que fa Solà de la coordinació no queda ben integrat en el marc formal general, per tal com la regla de base proposada (11) genera estructures que contravenen els principis generals esmentats.

S'ha de dir que aquests quatre problemes fonamentals que apareixen en l'intent de Solà d'integrar la coordinació en una teoria sintàctica d'una manera descriptivament adequada no són exclusius de la seva proposta, i de fet mostren alguns dels reptes que afronten tots els tractaments sintàctics generatius de la coordinació.

Ens sembla convenient, per acabar, esbossar com certes propostes posteriors a les de Bonet i Solà poden permetre solucionar aquests problemes tan centrals. Com es veurà, alguna d'aquestes propostes és immediatament posterior a la publicació de Bonet i Solà (1986), cosa que reflecteix, tal com es destacava a la nostra secció 0, el ritme amb què es transformava el marc teòric durant els anys vuitanta i noranta.

Ens referim concretament a l'anàlisi sintagmàtica de Munn (1987), plantejada seguint el formalisme general de la X-barra (cf. la remarca 4) i publicada un any després de Bonet i Solà (1986). Segons Munn, podem entendre que, si Coord és un nucli, llavors ha de projectar, en primer lloc, una projecció intermèdia Coord', la qual domina immediatament Coord i el seu complement [Coord, compl], i finalment una projecció màxima, SCoord (sintagma de coordinació), la qual domina immediatament Coord' i el seu especificador [espec, SCoord]. El primer i el segon membre coordinats ocupen, respectivament, les posicions [espec, SCoord] i [Coord, compl] i pertanyen a la mateixa categoria gramatical X, tal com afirma el requisit de paral·lisme (12).⁸

(48)

És possible trobar fonament a aquesta anàlisi sintagmàtica, segons la qual tota coordinació és un sintagma amb un nucli, un complement i un especificador, basant-se en la generalització que les projeccions intermèdies no són susceptibles de desplaçar-se (Chomsky 1995). Observem, per exemple, que a (49a) no és possible focalitzar P' deixant enrere l'adverbi *immediatament*, que ocupa la posició [espec, SP], tot i que sí que és possible desplaçar íntegrament l'SP (49b).

8 Podem definir els tres nivells de projecció mínima, intermèdia i màxima fent servir trets binaris, tal com proposa Muysken (1982); així, Coord = [-projectat, -màxim], Coord' = [+projectat, màxim] i SCoord = [+projectat, +màxim].

- (49) a. * $[_p \text{ Sota el llibre}]_i \text{ vas deixar la factura } [_{sp} \text{ immediatament } e_i]$
 b. $[_{sp} \text{ Immediatament } [_p \text{ sota el llibre}]]_i \text{ vas deixar la factura } e_i$

Si assumim l'anàlisi de Munn de les estructures coordinades i la generalització que les projeccions intermèdies no són desplaçables, llavors podem donar compte de l'agramaticalitat de (50a): no es pot focalitzar *i en Joan* deixant enrere *la Maria* perquè és la projecció intermèdia Coord', com s'indica a (50b); en canvi, és possible focalitzar tot l'SCoord *en Joan i la Maria* (51).

- (50) a. *I en Joan vaig veure la Maria
 b. $[_{Coord'} \text{ I en Joan}] \text{ vaig veure } [_{SCoord} \text{ la Maria } e_i]$
- (51) a. En Joan i la Maria vaig veure
 b. $[_{SCoord} \text{ En Joan i la Maria}] \text{ vaig veure } e_i$

Notem que la representació sintagmàtica (48) implica que l'estructura coordinada no pertany a la mateixa categoria gramatical *X* a la qual pertanyen els dos membres coordinats. Aquesta és una divergència fonamental respecte de la regla (11) seguida per Solà. La representació (48) suposa una redefinició del requisit de paral·lelisme (cf. (12)) en els següents termes:

(52) Requisit de paral·lelisme (definició final)

Els membres coordinats pertanyen a la mateixa categoria gramatical, és a dir, comparteixen els mateixos trets sintàctics i semàntics rellevants.

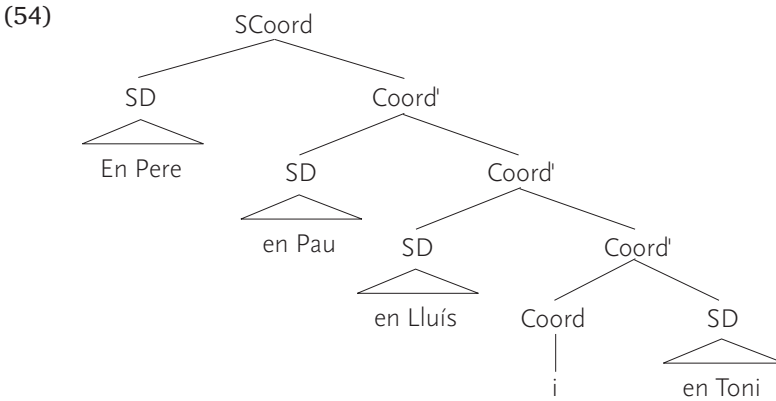
Aquesta definició del requisit de paral·lelisme, coherent amb la representació (48), coincideix estrictament amb el que segons Solà és específic i essencial de la coordinació (Bonet i Solà 1986: 381); recordem en aquest sentit la següent citació ja introduïda a la nostra secció 1.

El que té d'específic i essencial la coordinació és que, independentment de la seva gramaticalitat i interpretabilitat com a unitats individuals sotmeses a la sintaxi de primer ordre, els conjunts coordinats estan sotmesos a una influència o relació mútua que els condiona i els restringeix tant des del punt de vista sintàctic com des del semàntic.

La influència o relació mútua, doncs, afecta els membres coordinats però no l'estructura coordinada. Dit en els nostres termes, els membres coordinats pertanyen a la mateixa categoria *X*, però no l'estructura coordinada.

Tot i que és possible arribar a una anàlisi arbòria binària de les estructures coordinades de dos membres compatible amb el format general de les regles de base (44) assumit a Bonet i Solà (1986), notem que, si només s'admeten dos nivells de projecció (o tres, com de fet es defensa al capítol primer de Bonet i Solà 1986), no podem donar compte del fet que el nombre de coordinats és potencialment indefinit (remarca 3). Una possible solució a aquest problema pot venir donada per una de les idees clau de l'estructura sintagmàtica del minimitisme (cf. Chomsky 1995): el nombre d'especificadors d'una projecció és potencialment indefinit (Ura 1996). Segons això, l'expressió següent s'analtzaria de la manera indicada (amb un nucli Coord, dues projeccions intermèdies Coord' i una projecció màxima SCoord):

(53) En Pere, en Pau, en Lluís i en Toni

En termes generals, una estructura coordinada monosindètica amb dos o més membres coordinats de la categoria X es generaria mitjançant la següent regla (que substituiria la regla de base (11) proposada per Bonet i Solà):

- (55) a. $SCoord \rightarrow X Coord'$
 b. $Coord' \rightarrow X Coord'$
 c. $Coord' \rightarrow Coord X$

on els coordinats X poden contenir elements buits (d'acord amb la tipologia vista al § 3 de Solà) controlats per la regla de recuperabilitat, el principi de paral·lisme i el principi de cap a cap.

La regla (55) genera estructures coordinades amb dos coordinats, és a dir, amb un complement i un únic especificador, com ara (48); però també amb

quatre coordinats, com ara (54), és a dir, amb un complement i tres especificadors. En general (55), genera estructures coordinades monosindètiques d'embranchament binari amb dos o més membres coordinats: amb un únic nucli Coord, una única projecció màxima SCoord i almenys una projecció intermèdia Coord'.

La hipòtesi que el nombre d'especificadors és indefinit és una innovació minimista; no forma part de les assumpcions generals del format de la X-barra i no s'adiu amb el format que, segons Bonet i Solà, segueixen la majoria de regles sintagmàtiques (44). Recordem que, segons aquest format, si el símbol no terminal de l'esquerra de la fletxa té un nivell de projecció n , llavors el símbol no terminal de la dreta de la fletxa és de nivell de projecció $n - 1$; simbòlicament,

$$X^n \rightarrow \dots X^{n-1} \dots$$

on n fa referència al nombre de barres que corresponen a X (Bonet i Solà 1986: 15; vegeu també la nostra remarca 4 de la secció 2.2). Aquesta condició no es respecta concretament a la regla (55b). Ara bé, és interessant observar que la regla (55b) sí que segueix, justament, l'esquema (46) formulat per Bonet i Solà per tal de descriure objectes sintàctics de categoria X^n que contenen un constituent X^n ; repetim per claredat aquest esquema:

$$X^n \rightarrow \dots X^n \dots$$

Per tant, mentre que la regla (11) per què van optar Bonet i Solà per generar estructures coordinades no s'adiu amb les condicions generals de binarietat i endocentricitat, és possible proposar una nova definició (55) a partir del mateix esquema (46) de què parteixen els nostres autors però respectant aquestes condicions. Aquesta nova definició aprofita el potencial recursiu de l'esquema en qüestió per permetre la coordinació de dos o més membres.

Observem que els tres principis de control de les categories buides de Solà, sintetitzats a la nostra secció 2.1 (vegeu concretament l'observació 6), són estrictament compatibles amb la regla (55), inclòs el principi de cap a cap, el qual, tal com hem destacat a la remarca 3, no és tractable a partir de la regla (11) de Solà pel simple fet que aquesta darrera regla no genera coordinacions de més de dos membres coordinats.

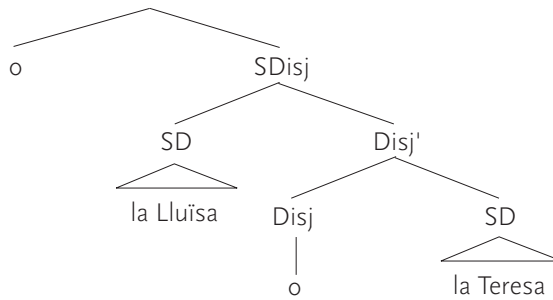
Amb relació a les remarques 1 i 2, destaquem que és possible analitzar les coordinacions bisindètiques seguint el formalisme de la X-barra. Una possibilitat raonable és que el primer coordinador (*o*, *ni* o *tant*) sigui germà d'un sintag-

ma pròpiament de coordinació, SCoord, el qual conté els dos membres coordinats de la mateixa categoria i el segon coordinador.

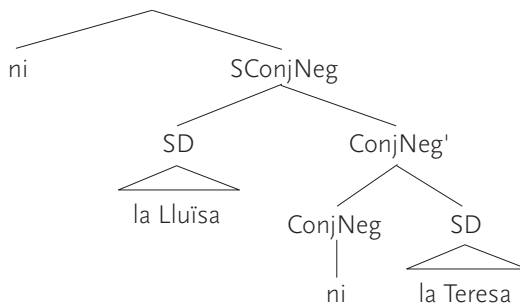
(56) [*{o, ni, tant}* [_{SCoord} la Lluïsa [_{Coord'} *{o, ni, tant}* la Teresa]]]

Més específicament, cada primer coordinador selecciona sintagmes de coordinació de diferent tipus; *o* selecciona un sintagma de disjunció (SDisj), *ni* un sintagma de conjunció negativa (SConjNeg) i *tant* un sintagma de conjunció afirmativa (SConjAf).⁹

(57) a.

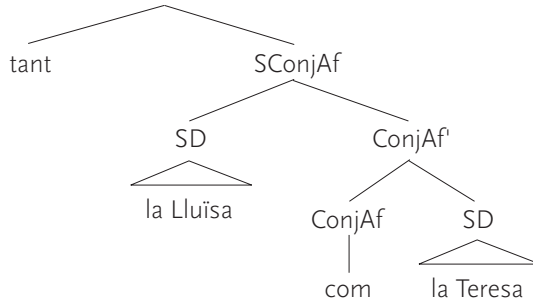

b.

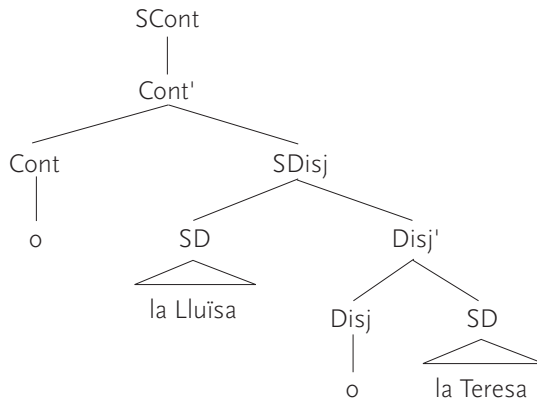

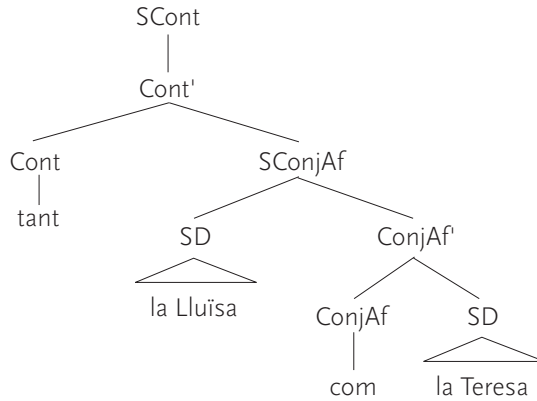
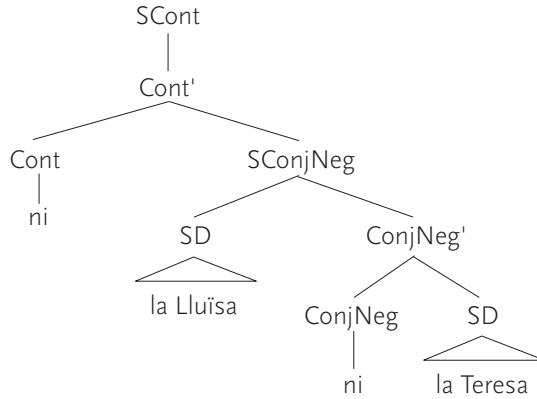
⁹ Diversos autors, com ara Sag et al. (1985), han defensat l'anàlisi que, en anglès, *either* té com a node germà la conjunció disjuntiva pròpiament, la qual conté el coordinador disjuntiu *or* i els membres coordinats.

c.

Encara no hem determinat, però, quin sintagma domina immediatament el primer coordinador de les coordinacions bisindètiques, és a dir, quina és la categoria del node arrel dels arbres de (57). Atès que les coordinacions bisindètiques en català, igual que en llengües europees, tenen un valor marcat respecte a les coordinacions monosindètiques, entendrem que el primer coordinador és responsable d'aportar tal valor, mentre que el segon codifica els diferents tipus de coordinació, com hem representat a (57). Com argumentarem tot seguit, entendrem que *o*, *ni* i *tant* codifiquen un contrast entre el focus i una alternativa; per tant, inserirem sintàcticament aquestes tres categories en la posició de nucli d'un sintagma de contrast (SCont).

Les coordinacions bisindètiques següents són pragmàticament adequades si s'estableix, com dèiem, un contrast entre el focus i una alternativa particular.

- (58) a. Tant la Lluïsa com la Teresa deixaran la feina
 b. O la Lluïsa o la Teresa deixaran la feina
 c. Ni la Lluïsa ni la Teresa deixaran la feina

Concretament, a l'expressió (58a) el focus és la conjunció afirmativa *la Lluïsa i la Teresa*, i la seva alternativa és la disjunció exclouent *la Lluïsa o la Teresa*; per tant, és natural incloure (58a) en un diàleg com el següent.

- (59) a. Saps què? La Lluïsa o la Teresa deixaran la feina. Una de les dues!
 b. Bé, pel que m'han dit, tant la Lluïsa com la Teresa deixaran la feina

Inversament, a (58b) el focus és la disjunció excloent *la Lluïsa o la Teresa*, i la seva alternativa és la conjunció afirmativa *la Lluïsa i la Teresa*, de manera que podem incloure (58b) en el següent diàleg, en el qual s'obté una lectura emfàticament excloent de la disjunció.

- (60) a. Saps què? La Lluïsa i la Teresa deixaran la feina. Totes dues!
 b. Bé, pel que m'han dit, o la Lluïsa o la Teresa deixaran la feina

Notem que sembla menys apropiat fer servir una coordinació monosindètica en aquests diàlegs, cosa que indiquem amb el símbol # preposat.

- (61) a. Saps què? La Lluïsa o la Teresa deixaran la feina. Una de les dues!
 b. #Bé, pel que m'han dit, la Lluïsa i la Teresa deixaran la feina

- (62) a. Saps què? La Lluïsa i la Teresa deixaran la feina. Totes dues!
 b. #Bé, pel que m'han dit, la Lluïsa o la Teresa deixaran la feina

Intuïtivament, diríem que les coordinacions bisindètiques no són apropiades perquè són massa febles. En els nostres termes, no són apropiades perquè no marquen el contrast entre dues alternatives que el context comunicatiu requereix.

Finalment, a (58c) el focus és la negació de la conjunció *la Lluïsa i la Teresa*; en aquest cas aparentment tenim dues alternatives possibles: la conjunció *la Lluïsa i la Teresa* i la disjunció excloent *la Lluïsa o la Teresa* (Solà 1973: 110; Cuenca 1988: 62); en efecte, podem incloure (58c) en els dos diàlegs següents:

- (63) a. Saps què? La Lluïsa i la Teresa deixaran la feina. Totes dues!
 b. Bé, pel que m'han dit, ni la Lluïsa ni la Teresa deixaran la feina

- (64) a. Saps què? La Lluïsa o la Teresa deixaran la feina. Una de les dues!
 b. Bé, pel que m'han dit, ni la Lluïsa ni la Teresa deixaran la feina

En lloc d'entendre que hi ha dues alternatives per a *ni* (la conjunció i la disjunció excloent), considerarem, per simplicitat, que hi ha una única alternativa: la disjunció inclusiva.

El sistema d'alternatives per a cada nucli Cont estaria caracteritzat pels següents parells ordenats de focus i alternativa (afegim el subíndex *F* al focus, per a més claredat). Els símbols \underline{v} i v fan referència, respectivament, a la disjunció exclusiva i a la inclusiva.

- (65) a. *tant*: $\langle (a \wedge b)_F, (a \vee b) \rangle$
 b. *o*: $\langle (a \vee b)_F, (a \wedge b) \rangle$
 c. *ni*: $\langle \neg(a \wedge b)_F, (a \vee b) \rangle$

En conseqüència, és possible arribar a un desglossament de les coordinacions bisindètiques del català entre una projecció, SCoord, que codifica estrictament coordinació, i una altra, SCont, que marca contrast entre un focus (expressat per SCoord) i una alternativa. Els diferents terminals que poden aparèixer a Cont seleccionen diferents SCoord: *tant* selecciona un SConjAf, *o* selecciona un SDisj i *ni* selecciona un SConjNeg. És a dir, l'opció del nucli Cont condiciona l'opció del nucli Coord, de la mateixa manera que l'opció de complementador condiciona els trets de la flexió verbal o que diferents preposicions corresponen a diferents marques de cas.¹⁰

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BONET, Sebastià, i Joan SOLÀ (1986): *Sintaxi generativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- CARPENTER, Bob (1997): *Type-Logical Semantics*. Cambridge, MA: MIT Press.
- CHOMSKY, Noam (1975): *The Logical Structure of Linguistic Theory*. Nova York: Plenum.
- (1986): *Barriers*. Cambridge, MA: MIT Press.
- (1995): *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: MIT Press.
- CUENCA, Maria Josep (1988): «Una justificació liminar del concepte d'interordinació», dins José Belloch ZIMMERMANN, Emili CASANOVA i Joaquín ESPINOSA (eds.), *Homenatge a José Belloch Zimmermann*. València: Universitat de València. Facultat de Filologia, pàg. 67-74.
- DIK, Simon C. (1968): *Coordination. Its Implications for the Theory of General Linguistics*. Amsterdam: North-Holland.
- FORTUNY, Jordi (2008): *The Emergence of Order in Syntax*. Amsterdam: John Benjamins.
- (2019): *Elements de sintaxi generativa*. Barcelona: Editorial UOC.
- (2022): «Deducing the Coordinand Constraint». *Linguistic Inquiry*.
- GIEC: INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

¹⁰ El sistema Cont-Coord es comporta, doncs, com un objecte sintàctic discontinu (Fortuny 2008), igual que Compl-Infl i P-cas.

- HASPELMATH, Martin (2007): «Coordination», dins Timothy SHOPEN (ed.), *Language Typology and Syntactic Description*. 2a ed. Cambridge: Cambridge University Press, pàg. 1-51.
- LANG, Ewald (1984): *The Semantics of Coordination*. Amsterdam: John Benjamins.
- MATTHEWS, Peter H. (1981): *Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- MUNN, Alan (1987): «Coordinate Structure and X-bar Theory», *McGill Working Papers in Linguistics*, vol. 4, núm. 1, pàg. 121-140.
- MUYSKEN, Pieter C. (1982): «Parametrizing the Notion 'Head'», *Journal of Linguistic Research*, vol. 2, núm. 3, pàg. 57-75.
- SAG, Ivan, Gerald GAZDAR, Thomas WASOW i Steven WEISLER (1985): «Coordination and How to Distinguish Categories», *Natural Language and Linguistic Theory*, vol. 3, núm. 2, pàg. 117-171.
- SERRA, Enric i Manuel PRUNYONOSA (2002): «La coordinació», dins Joan SOLÀ, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel PÉREZ SALDANYA (dirs.), *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.
- SOLÀ, Joan (1973): *Estudis de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- STEEDMAN, Mark (1985): «Dependency and Coordination in the Grammar of Dutch and English», *Language*, vol. 61, núm. 3, pàg. 523-568.
- URA, Hiroyuki (1996): *Multiple Feature-Checking. A Theory of Grammatical Function Splitting*. Tesi doctoral. MIT.
- VRIES, Mark de (2006): «The Syntax of Appositive Relativization: on Specifying Coordination, False Free Relatives, and Promotion». *Linguistic Inquiry*, vol. 37, núm. 2, pàg. 229-270.
- WILLIAMS, Edwin S. (1977): «Across-the-board Application of Rules». *Linguistic Inquiry*, vol. 8, núm. 2, pàg. 419-423.
- ZHANG, Niina Ning (2010): *Coordination in Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.

La pronominalització: estirant fils de Solà a la GIEC passant per la Gcc

Anna Montserrat Ciurana
Universitat Rovira i Virgili

O. INTRODUCCIÓ

Aquest article arrenca d'una curiositat permanent pels fenòmens de la llengua que em porta a anar anotant enunciats en tota mena de papers i paperets a partir de la meua feina com a docent i com a correctora, però sobretot com a ésser que habita un món ple de textos.

La invitació a participar en la jornada d'homenatge a Joan Solà em va esperonar a intentar posar una mica d'ordre en aquestes llistes interminables i disperses. El repte no era menor, però em vaig aferrar a l'esperit de Solà (1994), que reconeixia humilment que dubtava de tal construcció, que no veia clara tal altra... i demanava que s'estudiessin més a fons i que l'autoritat normativa s'hi posés. I entre pregunta i pregunta que es feia, sovint ell mateix anava trobant la resposta, i de vegades rectificava i —atenció a la pronominalització!— en feia enfadar uns quants i n'embadalia molts més.

Evidentment, només puc parlar des de la passió per la llengua i alhora des de la més absoluta humilitat. A diferència del que aconseguia Solà, al final d'aquest article és probable que no hagi solucionat res, però em sentiré molt satisfeta si he plantejat algun interrogant i entre tots podem rumiar una mica més i fer avançar l'estudi d'aquesta llengua nostra. Com que cal no abandonar mai la tasca ni l'esperança, vull creure que no quedarà tot plegat en un estudi arqueològic...

Certament, la situació social del català no és per tirar coets, i la salut del corpus també se'n ressent. Per això l'elaboració d'aquest treball m'ha desencadenat un còctel d'emocions: per damunt de tot l'enyorança del mestre —quina meravella si pogués ser aquí, si poguéssim debatre amb ell, escoltar-lo a ell—, però també una enveja malsana dels italians i els francesos —o francòfons o francòfils—, que poden analitzar el seu paradigma pronominal sense haver de destriar entre genuïtat i interferència.

I, encara, una mena de sensació d'absurd: què fem anant al detall sobre si aquesta o aquella altra forma pronominalitza d'una manera o d'una altra, o

si queda bloquejada per alguna regla de subyacència general o particular, quan un percentatge cada cop més alt de joves i no tan joves *no tenen cap, només tenen grans i volen un negre?* Potser no caldria ni la glossa que ve a continuació:

—Pris, m'hauria de fer les aixelles; tindries cap hora demà al matí?

—Ja ho sento, però demà al matí no tinc cap.

—Ai, no ho sé: voldria un quadre més petit...

—Doncs només tinc grans.

—Què et sembla, aquest cotxe vermell, fill meu, que la padrina te'l regala.

—Gràcies, padrina, però jo vull un negre!

A l'altre extrem d'aquests enunciats irreconeixibles de tan interferits, reprodueixo un fragment del missatge d'una professora en actiu de cursos de llenguatge administratiu, que no referenciaré perquè es diu el pecat però no el pecador:

L'activitat x ha anat molt bé. La gran majoria hi heu fet molt bons comentaris: entre tots i totes us hi heu anat ajudant i n'heu integrat els coneixements que s'hi treballaven [...]. Sempre que hi ha calgut hi heu indicat [...].

Superada aquesta sensació d'absurd, que ens paralyzaria i no ens duria enlloc, enfoco aquestes pàgines amb l'objectiu de, partint de Solà (1994), la *Gcc* i sobretot la *GIEC*, estirar algun fil que no acabo de veure clar, o plantejar alguna solució que com a parlant m'és absolutament natural o que com a correctora em passaria per alt, però que no he sabut trobar recollida a les obres de referència. Ja fa un quart de segle de la bateria de casos que plantejava Solà (1994) i, per sort, ha quedat molt enrere l'època en què només teníem les obres de Fabra, les interpretacions dels postfabrians —sovint restrictives—, les incursions de Ruaix, Jané o Vallcorba, les anàlisis molt aprofundides però sectorials de Laca o Rigau... i, en conseqüència, ens quedaven tants i tants enunciats òrfens de descripció i encara més de prescripció.

1. DESCABDELLANT FILS

1.1. Consideracions de partida

Remuntem-nos a Solà (1994). En aquesta obra el lingüista demana que l'autoritat normativa reconsideri diversos punts i que s'hi pronunciï. Ho demana, en

primer lloc, perquè considera que «la praxi normativa es basa encara en unes regles que són clarament insuficients o incompletes» (1994: 39) i, en segon lloc, perquè la sintaxi teòrica (sobretot, en aquell moment, la d'orientació generativa) havia avançat prou per afrontar la qüestió amb solidesa. Apunta al principi de subjacència com a explicació i, atenció!, apareix per primer cop el terme *forma el·líptica*, que vint-i-dos anys més tard l'Institut d'Estudis Catalans integraria a la gramàtica oficial amb la variant *anàfora el·líptica*, un dels principals avenços en el codi normatiu. Concretament Solà diu: «Caldria aclarir quina funció ha de fer un determinat element perquè pugui ser reprès en forma pronominal o bé en forma el·líptica» (Solà 1994: 39).

Una altra mirada molt necessària en aquell moment és la que Solà dirigeix cap al català meridional, amb un paradigma pronominal diferent, molt més simplificat, però que cal atendre i descriure com una part més del sistema lingüístic. En aquest viatge d'exploració i comprensió l'acompanya Josep Lacreu, autor del *Manual d'ús de l'estàndard oral* (1990 [2005]), obra de referència en aquell moment en aquest àmbit.

Remarquem que a la *Gcc* serà Júlia Todolí, també valenciana, l'encarregada de desenvolupar el capítol dedicat a la pronominalització, de manera que s'avança un pas més en la desestigmació del català del sud —amb frontera més aviat al nord de l'Ebre que al riu Sénia, cal recordar-ho. Aquesta despenalització del sistema valencià col·loquial era molt necessària per bé que —no ho perdem de vista— bona part dels lingüistes i intel·lectuals del sud han adoptat tradicionalment el sistema general en els seus textos.

Al capítol «Els pronoms» de la *Gcc* (1337-1433) li devem, doncs, un aprofundiment com no s'havia fet fins llavors en tota la casuística de la pronominalització, a partir d'una panoràmica descriptiva general moderna, que ens ofereix una primera classificació absolutament necessària i aclaridora dels usos dels clítics pronominals: argumentals, adjunts, predicatius i lèxics (o inherents).

I arribem al 2016, amb l'aparició de la GIEC, que recull tots els guants que hi havia escampats i fa un esforç enorme per posar ordre en el fenomen de la pronominalització en un exercici que considero molt equilibrat entre descripció i prescripció. (I com que no sempre l'hi veig, aquest equilibri, vull remarcar-ho.) Crec que no pertoca valorar en aquest article com la GIEC aborda el fenomen en conjunt, perquè segurament és l'obra més consultada pels lectors potencials, però sí que vull insistir que recull amb escreix la petició que feia Solà de més anàlisi, més descripció i més flexibilitat; concretament ell parlava d'una *gramaticalitat gradual o relativa* (Solà 1990: 96). I a les conclusions del capítol de pronoms de *Sintaxi normativa* deia el següent: «El sistema normatiu dels pronoms febles és un sistema que sembla excessivament complex, i arbi-

trari en algun punt. [...] Potser un primer pas fóra deixar en llibertat alguna de les possibilitats avui vetades i esperar que l'ús decideixi» (Solà 1994: 70). Aquesta flexibilització l'hem de reconèixer especialment en el tractament dels atributs, les combinacions binàries, les anàfores el·líptiques, i en una enorme tasca descriptiva de matisos particulars.

I és que probablement la pronominalització és l'aspecte més complex del sistema gramatical català. Tenim damunt de la taula un fenomen amb unes imbricacions que no té cap altra llengua del nostre entorn, i que presenta un decalatge a moltes bandes.

D'entrada la variació geogràfica és significativa, més enllà del paradigma simplificat que presenta el valencià col·loquial i de la sobrepronominalització tradicional (de vegades justificada per eufonia) en alguna àrea del català nord-central i insular.

Un exemple d'aquestes peculiaritats el trobem en aquesta frase:

Avui a classe d'arpa (en) som cinc

En aquest cas la forma amb pronom correspon a part del tortosí i el valencià —amb presència també al Gironès, l'Empordà...—, i la forma sense pronom correspon a la resta del territori. Precisament el desconeixement sobre aquesta variació pot provocar —i de fet ha provocat— descripcions errònies d'exemples com aquest en termes d'ultracorrecció.

A la variació geogràfica s'hi encavalla la funcional. Pensem en la forma col·loquial *l'hi* versus les formals *li ho / la hi*, per exemple. Això també ho ha resolt la GIEC, beneint una opció que ja es defensava i practicava en diversos àmbits.

Podem fer veure que no existeix però ens fariem tramps al solitari: l'amenaça més gran en el sistema pronominal català, i en el sistema general de la llengua, és la interferència. I el decalatge entre parlants interferits i no interferits és abismal. L'enunciat *Quants tens* és interferit de Salses a Guardamar i de Fraga a l'Alguer, amb la particularitat del valencià col·loquial, que ja sabem que té aquest sistema. En canvi, *Me n'agraden vuit*, que és una forma que jo dic i escric espontàniament sense filtre, podem delimitar quin abast geogràfic té, però en cap cas no en podem qüestionar la genuïnitat.

Alhora també voldria reparar en el decalatge que observo en la praxi mateixa dels focus irradiadors del model lingüístic. Si convenim que els grans difusors de l'estàndard són l'Administració, l'ensenyament i els mitjans de comunicació, em fa l'efecte que el model que vehiculen també presenta diferències —i que consti que faig aquesta aproximació des de la percepció, no pas des d'una anàlisi quantitativa.

A l'Administració, pel caràcter més neutre dels textos que genera, diria que hi ha relativament pocs problemes normatius en aquest camp. Simplificant, considero que els lingüistes que hi treballen no acostumen a sobrepronominalitzar ni a infrapronominalitzar, potser també perquè és un àmbit amb poc marge per a la creació, i perquè presenta poca variabilitat d'estructures.

Als mitjans ja hi trobem més casos d'infrapronominalització, sobretot en els textos més espontanis, menys preparats, menys revisats. I l'explicació la podem trobar en la mateixa economia de la immediatesa, en el desconeixement del periodista en qüestió o també en una certa mimesi amb el col·loquial urbà.

Finalment, tant en l'ensenyament (llibres de text, esmenes d'una part del professorat) com en la correcció editorial sí que hi he detectat bastants casos de sobrepronominalització o de pronominalització encotillada, d'enunciats que semblen cultivats al laboratori, als antípodes del sentit de la llengua. I tot plegat per la mateixa inseguretat envers els usos propis en relació amb una normativa poc interioritzada i fins fa poc clarament insuficient. El mateix Solà ja reproduïa abusos de pronoms localitzats en publicacions especialitzades (1994: 63): no se n'escapava Sanchis Guarner, per exemple, com no se n'escaparia Ruaix —amb algunes de les seves propostes, que han quedat desestimades per la GIEC—, que d'altra banda fa bones aportacions sobre el tema. Com no se n'escapa ell mateix, i ho reconeix, quan diu «ara això ho diria diferent». Reproduïm dues frases seves, a tall d'exemple, que segurament ara retocaria:

Com ens cau malament una persona no sabem per què, així ens **en** cau una paraula o frase (Solà 2002: 52)

Aquesta constitueix una de les diferències [...] més fonamentals i problemàtiques, tal com ensenya la praxi: fins i tot els especialistes **hi** vacil·len (Solà 1994: 65)

Per sort, rectificar és de savis i Solà aquesta saviesa l'ha demostrat constantment.

1.2. Casos concrets

Dibuixat a grans trets l'estat de la qüestió, recuperem l'objectiu concret d'aquesta contribució: estirar fils que la relectura de les obres de referència m'ha suggerit. El coneixement és infinit i, per tant, cada nova mirada, cada revisió, fa llum sobre un aspecte concret, sobre un detall que podia haver passat desapercbut. I així ha de seguir sent. Presento, doncs, una selecció forçosament breu

de casos que em fan rumiar, ordenats tal com solen aparèixer als tractats gramaticals. Probablement necessitaríem un article complet per a cadascun dels fenòmens que il·lustren, una feina d'anàlisi de corpus, també per àrees geogràfiques; de repàs històric, i de revisió del tractament que han rebut per part dels diversos manuals o fonts normatives. Reitero, per tant, que no pretenc resoldre'ls ara i aquí; tan sols compartir-los.

1.2.1. El terme

La primera consideració és terminològica: sempre m'he plantejat si hauríem de dir que tal complement *pronominalitza* o *es pronominalitza*. De fet, al *Diccionari d'ús dels verbs catalans*, elaborat conjuntament amb Jordi Ginebra,¹ vam optar per la forma no pronominal, però veiem que la GIEC fa servir sistemàticament la pronominal. Personalment, amb pronom hi veig més una marca de passiva (*hom pronominalitza*) i sense el pronom hi veig més un ús terminològic. Tanmateix, la qüestió no té més importància.

1.2.2. Morfologia

En l'àmbit de la morfologia, em detindré en uns quants exemples molt relacionats entre si. Tant la *Proposta per a un estàndard oral* com la GIEC, passant pels mitjans de comunicació, han anat flexibilitzant les possibilitats d'articulació de les combinacions de verb més pronom (*conèixer-lo / coneixe'l*) o de combinacions binàries de pronoms, però en graus diferents i amb una evident despenalització del col·loquial central barceloní abans que la d'altres varietats. Com a central tarragonina, em sento a mig camí entre els «feliços centrals» i els de vegades «maltractats perifèrics», i aquestes desigualtats, si podem dir-ne així, em criden especialment l'atenció.

La combinació de l'imperatiu de segona persona del verb *dir* i el pronom personal de primera persona del singular, la més habitual, pot reduir-se d'acord amb la realització oriental (*digue'm*) o l'occidental (*dis-me*). Totes dues són inqüestionables des del punt de vista de la formació: en un cas amb afèresi del

1 Aprofito aquesta referència per agrair a Jordi Ginebra (Universitat Rovira i Virgili) la seva disposició, un cop més, per llegir els meus textos ni que sigui a deshores, i fer-hi observacions més que pertinents. També vull agrair a Albert Soler Dalmases que compartís amb mi material docent sobre pronominalització: sens dubte el seu sistema m'ha ajudat a endreçar una mica els materials.

verb generada pel contacte amb el pronom i en l'altre amb síncope independent del pronom. Però la forma *digue'm* la trobem explícita a l'apartat que ens ocupa (GIEC: 2017) i, en canvi, la forma *dis-me* l'hem de buscar a l'apartat d'al·lomorfa verbal, on es presenta el binomi *digues/dis* condicionat per l'adjunció o no d'enclítics (GIEC: 265 i 295),² fet que pot dificultar la consulta i la mateixa interpretació de la bondat de totes dues opcions.

Un altre cas de sincretisme (o coincidència de diferents formes flexives d'un paradigma), el trobem en la reducció de *ens* i *us* a *es*, que la GIEC (211) situa en parlars valencians i en part del tarragoní. Recordem que el tarragoní, i part del nord-occidental, redueix les persones 1a i 2a del plural, de manera que el patró és aquest: *m'agrada, t'agrada, li agrada, s'agrada* [a nosaltres], *s'agrada* [a vosaltres], *els hi agrada*. Doncs bé, quan la GIEC avala aquest ús en registres informals assumeix implícitament que per raons de fonètica sintàctica l'articulació és sonora en casos com *di-uz-ho* i no recull *di-s'ho*, que seria la variant tarragonina. La despenalització de la realització col·loquial en un parlar hauria de comportar paral·lelament la de les realitzacions anàlogues en els altres. En la mateixa línia, si no hem de dir tots *anar-nos-en* i podem reduir la combinació en registres informals, validem totes les possibilitats (*anà'nz-en / anà-se'n*) en un pla d'igualtat.

En últim lloc però no menys important, al contrari, caldria reivindicar les tres filles bessones de *aneu-vos-en* (*aneu-vo'n / aneu-se'n / aneu-ze'n*) en un mateix apartat. Només així farem la pedagogia intradialectal i interdialectal que tanta falta fa.

1.2.3. Sintaxi

Com no pot ser d'una altra manera, és en l'àmbit de la sintaxi on trobem el gruix tant de la descripció i la prescripció com de les vacil·lacions que es produeixen en relació amb el fenomen que ens ocupa; només cal veure quantes pàgines hi dediquen les obres que estem resseguint aquí: 30 a *Sintaxi normativa*, 60 a l'apartat de Todolí a la *Gcc* (versus les 30 de morfologia a la mateixa obra), i més de 40 a l'apartat específic de la GIEC, sense comptar les moltes referències escampades en altres apartats.

La caixa de Pandora no es destapa amb Solà (1994). Anteriorment ell ja havia dedicat 33 pàgines a l'ordre de mots a Solà (1990: 91-125). A ell li de-

² Agraeixo a Xavier Rofes que em faci notar aquest detall, així com li agraeixo totes les observacions a la ponència, fetes amb una implicació que va molt més enllà de les seves «obligacions» com a responsable tècnic de l'Oficina de Gramàtica de la Secció Filològica de l'IEC.

vem la despenalització de certes duplicacions —és a dir, deixar d'empaitar pleonasmes per tot arreu— i la consolidació de la idea que les dislocacions a l'esquerra deixen sempre còpia pronominal. Els dos exemples emblemàtics són *En aquesta aula no hi toca el sol* —que manlleua a Gabriel Ferrater— i *D'aquesta acadèmia se'n sap molt poc*.

Ara bé, i a risc que se'm titlli d'heretge, he de dir que no he vist mai del tot clar el pas més enllà que fa Solà quan dona com a única forma possible la coexistència de relatiu i clíctic en els verbs *dir* i *posar*. Així, malgrat que assumeix que la llengua oral acabarà duplicant el pronom pertot, es mostra reticent a admetre aquesta coexistència en frases amb el relatiu com ara *On neixen flors no hi ha maldat* i *On toca el sol no hi toca el vent*, però la veuria necessària a *On hi diu figures hi ha de dir figures*.³ Déu me'n guard de plantar cara a una observació tan assumida i difosa pels seus seguidors, que som molts, però crec que en la decisió hi pesen més criteris emocionals que estrictament gramaticals.⁴ Caldria veure amb més detall la gradació entre a) els verbs pronominals estrictes (*La Dolors no hi toca*), b) els que al *Diccionari d'ús dels verbs catalans* anomenem «de pronom obligatori» (*A la Dolors li passa que té poca confiança en si mateixa*), c) els del tipus *dir* o *posar* (*Aquí hi diu que està tancat; només ho diu a la porta principal*) i d) els que pronominalitzen un argument (*No hi vagis*). La GIEC (711-712; 1058-1060) tracta el tema dins dels usos lexicalitzats del pronom *hi* i també podem revisar l'article d'Albert Jané (2016), que en parla. Finalment, seria interessant consultar unes esmenes que va fer el mateix Solà en unes proves d'impremta que apuntarien en aquesta línia. De fet, a les conclusions d'aquest mateix capítol sobre l'ordre dels mots (Solà 1990: 123) podríem inferir que el lingüista s'autodesmenteix sobre aquest punt. Com que només estirem fils però no tornem a cabdellar la troca, ho deixem aquí.

En el terreny fronterer, sovint relliscós, entre acusatius i datius, m'agradaria destacar sobretot els verbs *molestar* i *preocupar*. Tinguem present que *interessar*, *estranyar* i *encantar* estan en una fase més avançada de resolució, i *sorprendre* encara juga en una altra lliga. D'un temps ençà s'han fet anàlisis molt aprofundides dels verbs psicològics —pensem en els treballs del grup de lingüística teòrica de la UAB—,⁵ que l'IEC ha tingut en consideració. Però hi veig dos

3 Els dos primers exemples són de Solà i el tercer és meu.

4 Per si mateix, un text passat per la correcció d'un servei lingüístic universitari no és infal·libre, però m'ha semblat rellevant trobar a les indicacions de l'aula virtual la frase *Al final de tot de l'assignatura, on diu «enregistrament de les sessions» podeu optar per [...]*, que em sembla ben natural.

5 En aquests estudis hi trobem el germen del que seria la primera tesi doctoral sobre verbs psicològics, defensada el 2017, un any després de la publicació de la nova gramàtica.

punts poc clars: d'una banda, que la informació que es pot obtenir a partir de la consulta de la GIEC i del DIEC no sempre coincideix⁶ i, de l'altra, que no es preveu si/quan podem continuar fent-los servir en l'ús transitiu també en l'accepció estativa (més psicològica per dir-ho d'alguna manera), tal com fem una part dels parlants:

A ma tieta la molesta que la gent porti la mascareta mal posada

A ta germana no la preocupa gens, que no hi siguis per Nadal

És a dir, d'alguna manera, la GIEC (855) ja dona per fet que la diferència de significat està consolidada i no té en compte que per a certs parlants *el molesta* tant pot ser estatiu com dinàmic,⁷ i en això arrossega el DIEC. En canvi, en el cas de *preocupar* la GIEC (854) diu que l'accepció estativa intransitiva no és general i, de fet, el DIEC recull l'accepció estativa tant transitiva (accepció 2.1) com intransitiva (accepció 2.3).

En la dicotomia formal/informal, la GIEC presenta *telefonar* i *trucar* com a exemples de verbs que normativament regeixen datiu però que molts parlants fan transitius, ús que restringeixen als registres informals. Més enllà de la necessitat o no de mantindre una norma que ve de lluny (*telefonar [una telefonada] a algú*), hi trobo a faltar informació sobre verbs anàlegs en altres àrees geogràfiques, com *picar* i *cridar*. En aquesta qüestió es pot tindre en compte també que *telefonar* no té cap més accepció, mentre que *trucar*, *picar* i *cridar* són fins a cert punt extensions de significat (a partir de 'trucar o picar portes' i 'cridar persones').

Una altra qüestió que no veig prou resolta és la pronominalització de certs sintagmes de destinació amb la preposició *per a* que la gramàtica tradicional havia considerat complements indirectes. Amb la perspectiva actual els podríem considerar datius benefactius no regits.

Va dibuixar núvols per a sa germana petita durant molts anys, però des que ha començat a l'insti no n'hi / li n'ha dibuixat mai més

6 Ja sabem que el DIEC només està actualitzat pel que fa a l'ortografia, i en algun punt conflictiu com ara la concordança del verb *haver-hi*, però casos com el que ens ocupa em semblen particularment urgents.

7 Jordi Ginebra fa una observació semblant a *La nova normativa de l'Institut d'Estudis Catalans* (nota de la p. 52).

Sigui com sigui, la GIEC (747) els esmenta amb aquest valor de destinació, però no els relaciona en cap moment amb el complement indirecte⁸ ni tampoc planteja la possibilitat que puguin pronominalitzar. De fet, l'única referència a la qüestió que he sabut trobar és la contraposició que presenta Todolí (2002: 1394) entre aquestes dues frases:

Li han dissenyat un vestit a Maria

* Li han dissenyat aquest vestit, per a Maria

Tornant a la *Gramàtica* de l'Institut, són exemples de la GIEC (2016: 747) i la GEIEC (2018: § 15.5.1), respectivament, aquests dos:

Fa peücs per al nadó

Ha comprat el pernil per a tu

Intuïtivament crec que molts parlants diríem *Li fa peücs* tant a partir del sintagma preposicional amb *a* com amb *per a*, i probablement podríem relacionar aquest fenomen amb un de més general: el que explicaria que un canvi de preposició bloquegi o no la pronominalització:

Parlar d'un tema en concret → Parlar-ne

Parlar sobre un tema en concret → ? Parlar-ne

Tota la zona ha quedat afectada pel terratrèmol → Tota la zona n'ha quedat afectada

Tota la zona ha quedat afectada a causa del terratrèmol → ? Tota la zona n'ha quedat afectada

En qualsevol cas, considero que l'estudi d'aquest fenomen correspon més aviat al vessant descriptiu que no pas al normatiu.

També em genera incertesa el tractament de la combinació *li hi*. La GIEC (212) recull aquesta combinació, restringida a l'escrit, reduïda en l'oral, però

⁸ De fet, la GEIEC (§ 14.4.2) implícitament exclou aquesta relació quan afirma que el complement indirecte «va sempre precedit de la preposició *a* i se situa normalment darrere del complement directe».

només la preveu en locatiu, i és evident que és on podem trobar el gruix dels casos; però afecta també altres combinacions de complement indirecte seguit de complement amb *hi*, per exemple un preposicional regit:

No pateixi, que si vol que li parli en LAPAO, li hi parlaré

Tanmateix, ens movem en un terreny més teòric que real i potser no cal donar-hi la mateixa importància que als fenòmens vius.

La pronominalització de l'atribut també mereix unes línies, per tal com el tractament que en fa la GIEC suposa un notable pas endavant: acceptar com a legítima la pronominalització per defecte amb *ho*, natural en la majoria de casos i de parlants. I ens hi aturem també perquè s'hi fa molt present la mà de Solà endreçant i encarrilant abans del 2010 molts materials que conformarien la futura gramàtica. Recordem que ja advertia que molta gent percebia la pronominalització amb el definit (*són els metges* → *els són*) «com un pur precepte gramatical» (Solà 1994: 66).

En tot cas, la nebulosa que hi pot haver al voltant de la pronominalització de l'atribut no és aliena a la mateixa complexitat que envolta aquest complement de mil cares: atributiu, copulatiu, quasiatributiu, predicatiu, identificatiu... I no és fàcil delimitar-les i això es posa de manifest en el tractament no del tot coincident en les obres gramaticals, tant en català com en altres llengües.

Em centraré en un aspecte que m'interessa especialment com a camptarragonina i, per tant, com a central perifèrica: com es resol a la nova gramàtica l'equilibri de forces entre *en* i *ho*.

Amb l'expressió de les hores, la GIEC (680) recull la idea que en alguns parlars del català central i el nord-occidental són possibles tant la pronominalització més general amb *ho* com la més local amb el definit:

Ja són les vuit o encara no ho/les són?

Ja ho/els són, dos quarts de dotze

Això no obstant, restringeix a les expressions horàries en plural la possibilitat de pronominalitzar també amb el definit.

? Vols dir que ja l'és, un quart, o només són i deu?

I aquí voldria reivindicar que en el meu entorn familiar sempre hem fet servir el definit tant en singular com en plural. Abans de posar aquesta afirma-

ció per escrit m'he assegurat que aquest ús és compartit per altres parlants de la meva àrea geogràfica, per bé que probablement està en retrocés. De fet, és l'únic context sintàctic en què espontàniament faríem pronominalitzar l'atribut determinat amb el pronom determinat; en la resta de casos tindriem *ho*:

És el nou professor de plàstica → Ho és

Als exemples que presento a continuació la GIEC (691-695) assumeix que la doble possibilitat *ho/en* es redueix de manera general a *en*. Reivindico, doncs, les formes amb *ho* com a pròpies del sistema lingüístic, un cop contrastades també amb altres parlants tarragonins i nord-occidentals:

Ara t'és fidel però abans no te n'era / no t'ho era

Em vas dir que l'abric de l'any passat em seria petit, però no me n'és / m'ho és pas

Una altra cosa és que probablement no faríem servir el verb *ser* sinó *anar* parlant de peces de vestir, però la construcció és extrapolable a altres enunciats com *Aquesta mirada m'és familiar, però aquesta altra no m'ho és* —al marge que aquí potser preferiríem *resultar* a *ser*.

El següent exemple d'aquest apartat l'extrec de Solà (1994: 47), que el presenta amb asterisc:

* No només s'ha de ser honest; també s'ho ha de semblar

Un cop més, aquesta és la pronominalització tradicional al Camp, i diria que també la del lleidatà (a la zona del mateix Solà, per exemple).⁹

I tanco l'apartat amb una oració que la GIEC (695) condemna explícitament, oració que per a mi és ben natural:

Solidari, s'ho és o no s'ho és

La nova gramàtica considera que amb un atribut dislocat el pronom *es* amb valor indefinit (en construccions de subjecte indeterminat) rebutja combinar-se amb el pronom *ho*. Per tant, l'única opció que dona és aquesta:

9 Sobre aquest punt em vaig permetre de passar un qüestionari als alumnes de l'assignatura Sintaxi Catalana Avançada del Postgrau de Correcció i Assessorament Lingüístic (UAB, curs 2021-2022) i el resultat va ser que quasi la mitat donaven aquesta forma com la primera possible, informació especialment rellevant si tenim en compte que el 70 % provenen del català central barceloní.

De solidari se n'és o no se n'és

En relació amb això, l'absència de la preposició *de* en els atributs dislocats en general —que la GIEC situa en els parlars baleàrics i valencians i dona com a fluctuant en els nord-occidentals— s'ha d'estendre també a part del tarragoní:

Metòdic, no ho és gaire

No ho és pas gaire, metòdic

També discrepo sobre la presumpta restricció a *en* que la GIEC (692-693) remarca en un cas molt específic, el parentiu que no és de primer grau. D'entrada són enunciats molt infreqüents, però en tot cas penso que també funcionen tant amb *en* com amb *ho*:

Si l'Agnès m'és parenta, tu també me'n / m'ho deus ser

Reconec que em costa assumir amb total esportivitat l'elevació a norma de trets tan locals o tan col·loquials com els seus cosins germans, en part elevats perquè Fabra era gracienc i no pas vallenc, per entendre'ns. I em costa sobretot quan des de la metròpoli costa encara més mirar en un pla d'igualtat les realitzacions de «comarques»: *S'ho podeu endur*¹⁰ (*Us ho podeu endur*) no hauria de generar més sorpresa a un barceloní que la que *Te n'has fet, de director?*¹¹ (*T'hi has fet, director*) genera a un tarragoní.

Això últim estaria relacionat amb el fet que amb un context breu el pronom no sempre remet a l'element pronominalitzat. Podríem parlar de recuperabilitat asimètrica:

Creus que Mainat se n'ha fet?

- a. Mainat ha quedat molt afectat.
- b. Mainat s'ha fet productor d'un canal de la televisió albanesa.

10 Res a veure amb l'interferit **S'ho diré al director*; si ho recalco és perquè tinc la impressió que hi ha qui ho posa tot al mateix sac.

11 Darrere d'un *te n'has fet* un tarragoní esperaria un *de la situació* ('t'ha afectat') i no pas un predicatiu.

Se n'ha posat un xic.

- a. S'ha posat un xic de sacarina al te.
- b. S'ha posat un xic nerviós.

Continuem el repàs del pronom *en*, probablement el d'aura més intangible, i passem a veure alguns casos de pronominalització del complement del nom, segurament el complement més difícil de descriure i delimitar en relació amb el fenomen que ens ocupa. No sorprèn, doncs, que Todolí (2002: 1388) ja apuntés una sèrie de restriccions sintàctiques i semàntiques en aquest sentit.

Entre les sintàctiques, sosté que l'antecedent no pot ser un infinitiu i considera agramatical aquesta frase:

Ell té el costum d'anar aviat al llit però jo no en tinc el costum

Personalment no hi sé veure el problema; és més, la diria així i de cap altra manera. D'altra banda, l'antecedent no és pròpiament l'infinitiu, sinó un sintagma preposicional que conté un infinitiu. I amb la construcció *tenir el costum de* justament és l'infinitiu l'estructura més natural. Per això em desconcerta el silenci de la GIEC al respecte. És cert que no la condemna, i potser no cal si entenem que no és un cas prou diferenciat perquè requereixi un tractament específic, però tenint en compte el precedent de la *Gcc* (n')hauria agraït un exemple despenalitzador.

Una altra restricció coneguda és la que afecta una part dels sintagmes travats o lexicalitzats. Aquests sintagmes funcionen com una unitat i és lògic que no se'n pugui pronominalitzar una part, per molt que externament revesteixin la forma d'un complement del nom introduït per *de*.

Tinc un arxivador de papers → * En tinc un arxivador

Paral·lelament, quan el sintagma travat porta un complement del nom no queda bloquejada la pronominalització perquè en realitat no hi ha un complement del nom d'un altre complement del nom, sinó un segon complement del nom del primer nom.

Llegiu detingudament les instruccions d'ús del medicament → Llegiu-ne detingudament les instruccions d'ús

Ara bé, a la detallada exemplificació que ofereix Todolí (2002: 1381) alguns exemples trontollen. Per exemple, quan presenta amb doble interrogant aquesta frase:

Les pistes d'esquí estaven ben gelades però encara n'hem pogut fer dues (de) vermelles i dues (de) negres

I ofereix com a possibles dues opcions:

De vermelles i de negres n'hem pogut fer dues

Encara hem pogut fer dues vermelles i dues negres

La frase de partida em sembla inqüestionable, amb la preposició *de*, mentre que de les dues alternatives que dona, considero la segona clarament agramatical,¹² si tenim en compte que no la circumscriu al paradigma valencià com sí que fa en altres moments.

En la mateixa línia (Todolí 2002: 1382), és cert que *discurs papal*, *instint maternal* o *assessor fiscal* —com a sintagmes l'adjectiu dels quals té un valor classificatori o relacional— no faciliten la pronominalització del nucli, però un cop més el context, la pragmàtica, pot legitimar enunciats com aquest:

Abans de la crisi teníem un assessor fiscal, un de financer i un de laboral, però ara només en tenim un de fiscal

Sobre la importància del context oracional hi tornaré a les conclusions, però ara voldria remarcar que ni com a parlant ni com a correctora em semblaria espúria una frase com aquesta —segurament ni tan sols em cridaria l'atenció més enllà de mirar-me-la afectuosament— i, en conseqüència, també hauria agraït una despenalització explícita per part de la GIEC.

En la pronominalització dels components dels sintagmes nominals no només el complement del nom genera vacil·lacions; també en genera la substitució del nucli del sintagma nominal. En veurem dos casos:

12 En aquest punt vull destacar que abans de rebatre cadascun d'aquests exemples, els he contrastat amb mig centenar de col·legues i alumnes avançats. Per fer-ho tenia preparades unes llistes molt breus de casos inspirades en les que l'any 2004 m'havia fet arribar Joan Solà, de les quals n'incloc una en annex com a curiositat.

Pel que fa al subjecte, la GIEC (697-698) recull una bona mostra de pronominalitzacions de nuclis del subjecte, sempre indefinits i amb verbs inacusatius. El fenomen havia estat descrit profusament per Todolí (2002: 1377) amb verbs com *sortir*, *venir*, *arribar*, *marxar*, *néixer*, *florir* o *fondre's*, però també amb intransitius purs (o no acusatius) en locatives existencials com ara *treballar*, *passejar* i *córrer*. En aquest últim cas, els exemples de la *Gcc* apareixen amb el pronom *en* combinat amb el pronom *hi*:

En aquesta fàbrica n'hi treballen molts, d'immigrants

Per aquest carrer ja no n'hi passen gaires, de turistes

En aquesta cursa no n'hi corre cap, de professional

La meva pregunta és: i els experimentadors? A la meva àrea geogràfica són possibles enunciats com els següents:

No sé amb quin futbolista em casaré; me n'agraden tres o quatre

Trobo que te'n molesten massa, de coses, últimament

O també aquest altre, on l'experimentació és encara més física, si es vol dir així:

Normalment només em fa mal un dit de la mà esquerra, però avui me'n fan mal quatre

Aquí la justificació teòrica podria basar-se en el fet que aquests usos poden ser considerats inacusatius, un punt en el qual, de totes maneres, no tothom hi està d'acord.

L'altre cas on em voldria detenir són els temporals formats per un sintagma nominal. Solà (1994: 45), en una de les seves habituals bateries de casos per reflexionar, aporta aquest exemple:

Per cada vegada que hi vagis, jo n'hi aniré dues

En canvi, sembla que la pronominalització no funciona amb altres verbs:

Per cada vegada que vinguis, ploris, callis, jo ? en vindré / ? en ploraré / ? en callaré dues

Todoí (2002: 1379), quan ressegueix les estructures partitives, parla de les restriccions relacionades amb la funció sintàctica o amb la posició de l'SN, i dona com a bona aquesta pronominalització:

Va passar tres setmanes a Milà → N'hi va passar tres

Observem que *tres setmanes* és regit. En aquesta línia, explicita que la pronominalització no és possible si l'SN és adjunt. I ho il·lustra amb aquest altre exemple:

Abans no canti el gall dues vegades, me n'hauràs negat tres

Ara bé, jo no sé si més enllà del caràcter regit o adjunt del complement en qüestió, hi pot tindre a veure que el pronom *en* s'aglutini amb el de l'altre complement, regit, representat pel pronom *hi*. Això lligaria amb l'exemple de Solà i tindria correlació amb altres casos peculiars de difícil explicació. Per mi, els exemples següents funcionen:

Jo només he anat un cop a Viena i tu ja n'hi has anat tres!

Normalment hi anem cada cap de setmana però aquesta tardor només n'hi hem anat dos

Seria interessant analitzar més a fons el comportament dels temporals perquè se solen tractar com un tot pel que fa a la pronominalització, i molt sovint un temporal està constituït per un sintagma nominal indeterminat, el nucli del qual pot pronominalitzar.

Aturem-nos ara, ni que sigui breument, en els adjunts. Com sabem, els locatius i els modals són els que pronominalitzen amb més facilitat. M'interessa detenir-me en els temporals. Segons la GIEC (711), la pronominalització dels adjunts temporals és possible quan l'adjunt té un cert valor locatiu, és a dir, marca un punt en un horari, en un calendari, en un programa. I els exemples que aporta són amb hores o parts del dia. Més enllà, serien possibles casos com aquests?

No m'hi casaria mai, en dilluns

M'agrada la primavera perquè s'hi casa molta gent

Abans molta gent es casava a la primavera però ara no se n'hi casa tanta

El cert és que quan les anava passant, camuflades, a col·legues del gremi, en el millor dels casos intuïen per on anava la pregunta, però no les percebien com a estranyes. Penso que caldria aprofundir més en els factors que naturalitzen aquesta pronominalització. Potser és tan simple com eixamplar els límits d'aquests sintagmes preposicionals amb valor locatiu.

Acabem el repàs dels adjunts amb els comitatus amb *sense*, que penso que són un bon exemple de com el context oracional facilita o bloqueja la pronominalització. Deia Rigau a la *Gcc* (2002: 2047) que no és habitual representar amb el pronom *hi* el complement introduït per *sense*, i ho il·lustrava amb aquesta frase:

*Sense tu jo hi faré el sopar

Un cop més, un context més ampli pot facilitar el pronom:

Amb tu hi faré el sopar cada dia, Adrianet meu, però sense tu no l'hi faré mai més

Aquí, com en algun altre punt, la presència d'un altre pronom, en aquest cas argumental, pot afavorir l'aparició del que ens ocupa, però això s'hauria d'estudiar més a fons. Alhora, també és cert que determinats enunciats funcionen perfectament sense necessitat de més context ni d'altres pronoms en combinació:

Sense mitja dotzena d'ajudants no hi ha treballat mai

Sigui com sigui, la GIEC, a l'apartat corresponent (2016: 710), ja no fa la restricció de Rigau i indica simplement que els adjunts de companyia i els instrumentals introduïts per *amb* o *sense* pronominalitzen amb *hi*. L'exemple que aporta és amb *amb*:

Jo no hi puc viure, amb aquest xicot

Però observem que funciona igualment amb *sense*:

Jo no hi puc viure, sense aquest xicot

Fins aquí la revisió d'una part dels casos que m'han suscitat interès al resseguir les obres de referència.

Hem estirat uns quants fils enmig de la complexa casuística de la pronominalització. Podríem estirar-ne molts més i podríem fer-ho des de perspectives

diverses: el comportament dels causals amb preposicions diferents de *de*, la variació en la pronominalització si varia la preposició que introdueix el complement (per exemple en l'alternança *de/sobre*), la possibilitat o no de neutralitzar règims diferents (*contestar (a) la pregunta*) per mitjà de la pronominalització, la possible pronominalització del complement del nom de certs complements preposicionals regits i de certs predicatius, el comportament del pronom *ho* a l'estructura *tal com ho*, etc.

2. CONCLUSIONS

Com he dit a l'inici, el motor d'aquest article és la curiositat infinita davant d'un fenomen sintàctic interessantíssim de la llengua catalana com és la pronominalització; la conclusió principal és l'assumpció que la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC resol la immensa majoria de casos que ens podem plantejar des que Solà va abordar la qüestió fa més d'un quart de segle. Per tant, poques aportacions generals puc fer més enllà del que ja he fet parcialment desgranant alguns casos concrets. Tanmateix, goso aventurar les següents hipòtesis:

En el binomi més específic del paradigma pronominal del català, els pronoms *en/hi*, veig més reticències a pronominalitzar —i més vacil·lacions a l'hora de fer-*ho*— a *en* que a *hi*, per bé que soc conscient que hi pot influir la meua adscripció geogràfica, que prefereix *ho* davant de *en* en un bon nombre de casos.

Contra el que podria semblar a simple vista, com més context previ, més natural, versemblant i adequada resulta la pronominalització: la pragmàtica hi té clarament alguna cosa a veure. Els pronoms febles no són sempre anafòrics, sinó que també poden ser díctics. I com més elements extralingüístics hi hagi presents en la situació comunicativa, més *ganxos referencials* hi ha per penjar-hi els pronoms. Com més ampli és el context i, doncs, més s'allunya el referent del punt de possible aparició del pronom, més pes adquireix la semàntica i més en perd la correlació estrictament formal.

En un fenomen com el que ens ocupa, la descripció és infinitament més necessària que la prescripció. La normativa no pot pretendre regularitzar-lo més del que els parlants el regularitzen quan hi ha tanta variació geogràfica entre parlants no interferits. La intuïció i el sentit de la llengua, de vegades menystinguts, són claus.

En definitiva, no posem portes al camp: si els parlants no interferits diuen alguna cosa que la descripció no preveu —i, doncs, la norma no recull—, és la descripció que s'ha d'eixamplar —i, potser, la norma flexibilitzar. Si eixam-

plem, com demana Solà, com milita la Gcc, com entoma la GIEC, no podem deixar casos als llimbs, perquè llavors encara els estaríem estigmatitzant més que quan les gramàtiques es reduïen a tres pàgines de normes rígides.

ANNEX

ENQUESTA SOBRE CERTES CONSTRUCCIONS

Posa una X a la vora d'alguna de les lletres d'una sola de les columnes 3 a 6. La X vol dir, respectivament: «Jo ho diria així» (3), «Jo NO ho diria així» (4), «Crec que ho diria així» (5), «Crec que NO ho diria així» (6). Guia't *exclusivament* per la intuïció, no pas per cap precepte, manual o reflexió. Gràcies. Joan Solà. 28.I.2004

		SÍ	NO	SÍ ?	NO ?
1	Han vingut tres nois que tu vas suspendre				
	a) i dos que jo en vaig aprovar	a	<u>a</u> b	a	a
	b) i dos que jo vaig aprovar	<u>b</u>		b	a
2	Ha passat amb molts casos que ha revelat la premsa				
	a) i amb molts altres que en desconexim	<u>a</u> bcd	abcd	a	a
	b) i amb molts altres que desconexim			b	b
	c) i amb molts que en desconexim			<u>c</u>	c
	d) i amb molts que desconexim			d	<u>d</u>
3	L'ex. que té recollit d'això és el que publica la premsa				
	a) L'ex. que en té recollit és el que p. la premsa	a	<u>a</u>	a	a
	b) L'ex. que té recollit és el que p. la premsa	<u>b</u>	b	b	b
	c) El que n'ha recollit és el que p. la premsa	c	<u>c</u>	c	c
	d) El que ha recollit és el que p. la premsa	d	d	<u>d</u>	d
4	La casa està en ruïnes				
	a) i a penes se'n distingeixen els murs que en queden	a	a	a	a
	b) i a penes se'n distingeixen els murs que queden	b	b	b	b
5	Hi he incorporat aquest cas				
	a) i altres que n'he vist tot treballant	<u>a</u>	a	a	a
	b) i altres que he vist tot treballant	<u>b</u>	b	b	b
6	Doncs al bar hi havia una altra persona,				
	a) una altra que jo en vaig veure ahir al cine	a	<u>a</u>	a	a
	b) una altra que jo vaig veure ahir al cine	<u>b</u>	b	b	b
7	Doncs n'hi hauria d'haver una altra, de carta,				
	a) una altra que en vaig enviar jo al secretari	a	<u>a</u>	a	a
	b) una altra que vaig enviar jo al secretari	<u>b</u>	b	b	b
	c) una que en vaig enviar jo al secretari	c	<u>c</u>	c	c
	d) una que vaig enviar jo al secretari	<u>c</u>	d	d	d

8	Almenys n'hi ha dues: una de molt petita				
	a) i una altra que en vaig veure jo ahir	a	<u>a</u>	a	a
	b) i una altra que vaig veure jo ahir	<u>b</u>	b	b	b
9	Ell dóna aquests arguments, vora uns quants més				
	a) que en recullo jo a la llista general	a	<u>a</u>	a	a
	b) que recullo jo a la llista general	<u>a</u>	b	b	b
10	L'espectacle <i>Moure el món</i> es repetirà cada dia				
	a) durant els 141 que en durarà el Fòrum	a	<u>a</u>	a	a
	b) durant els 141 que durarà el Fòrum	<u>b</u>	b	b	b
11	Han vingut tres nois que tu vas suspendre				
	a) i dues noies que jo en vaig aprovar	a	<u>a</u>	a	a
	b) i dues noies que jo vaig aprovar	<u>b</u>	b	b	b
12	He contractat els 7 llicenciats				
	a) que me n'has enviat	a	<u>a</u>	a	a
	b) que m'has enviat	<u>b</u>	b	b	b

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Gcc = SOLÀ, Joan, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel PÉREZ SALDANYA (dirs.). (2002 [2008]): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries.
- GEIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2017): *Gramàtica essencial de la llengua catalana* [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Accés: <https://geiec.iec.cat> <consulta: 12-10-2021 >.
- GIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- GINEBRA, Jordi, i Anna MONTSERRAT (1999 [2019]): *Diccionari d'ús dels verbs catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1992 [1999]): *Proposta per a un estàndard oral de la llengua catalana II. Morfologia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- JANÉ, Albert (2016): «El pronom *hi* pleonàstic». *Llengua Nacional*, núm. 95, pàg. 29-31. Accés: <https://taller.iec.cat/filologica/documents/ajr/JaneA2016-2_ElPronomHiPleonastic.pdf> <consulta: 12-10-2021 >
- LACREU, Josep (1990): *Manual d'ús de l'estàndard oral*. València: Servei de Publicacions de la Universitat de València.
- RIGAU, Gemma (2002): «Els complements adjunts», dins *Gcc*, pàg. 2045-2110.
- SOLÀ, Joan (1990): *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries.
- (1994 [1997]): *Sintaxi normativa. Estat de la qüestió*. 3a ed. Barcelona: Empúries.
- (2002): *La llengua, una convenció dialèctica*. Barcelona: Columna.
- TODOLÍ, Júlia (2002): «Els pronoms», dins *Gcc*, pàg. 1337-1433.

Els bastidors de la GIEC: els papers de Joan Solà

Xavier Rofes Moliner
Oficina de Gramàtica
Institut d'Estudis Catalans

1. PRESENTACIÓ

Jugant amb els diferents valors del mot *paper*, l'objecte d'aquest escrit és simple i modest: d'una banda, resseguir el paper que va tenir Joan Solà en l'elaboració de la sintaxi de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (GIEC) i, de l'altra, donar compte *grosso modo* dels seus papers sobre la GIEC custodiats a l'Oficina de Gramàtica de la institució perquè puguin ser tinguts com a matèria d'estudi.¹

2. EL PAPER DE JOAN SOLÀ A LA GIEC²

El dilluns 20 de desembre del 1999 al vespre, el ple de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) elegia Joan Solà membre numerari de la seva Secció Filològica (IEC 2001: 379), de la qual havia de formar part la darrera dècada de la seva vida.³ En aquests deu anys estava cridat a emprendre l'elaboració de la part de sintaxi de la GIEC i, conjuntament amb Jordi Mir, abordar l'edició de les *Obres*

1 Vull expressar la meua gratitud als organitzadors de la II Jornada Joan Solà per haver-me convidat a participar-hi, la bona acollida que em van fer i les facilitats que m'han donat per a la preparació d'aquest treball; a Lluïsa Castellón, Eulàlia Miret i Aina Rusca per la informació proporcionada sobre la documentació de Joan Solà existent a la Secció Filològica i a l'Arxiu de l'IEC; a Marta Balasch per la recerca a la Secció Filològica de material gràfic sobre Joan Solà, i a Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau per la cessió d'una de les fotografies amb què vaig poder il·lustrar la meua intervenció a l'aula Joan Maragall de la Facultat de Filologia de la Universitat de Barcelona. El text final s'ha pogut enriquir amb les observacions que hi han fet amablement Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau, Ester Prat i Rut Vidal.

2 Al llarg del text s'empren les sigles següents: ACC = acta del Consell Consultiu de la Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans, ACG = acta de la Comissió de Gramàtica de la Secció Filològica.

3 Joan Solà es va morir la nit del 26 al 27 d'octubre del 2010, encara no una setmana després d'haver rebut la medalla de membre emèrit de l'IEC (Març 2016: 100), condició a la qual havia accedit estatutàriament en el moment de fer setanta anys el 10 de gener.

completes de Pompeu Fabra,⁴ empreses que impulsà decisivament,⁵ però que dissortadament no va poder veure culminar.⁶

Com recorda Marí (2012: 754), el mateix Joan Solà sintetitzava, en una entrevista amb Laura Borràs, què va representar per a ell el fet que l'IEC li encarregués l'elaboració de la part de sintaxi de la GIEC:⁷

Aleshores em va passar una cosa difícil d'entendre, acabava de dirigir l'altra obra que diem [la *Gramàtica del català contemporani*], i llavors l'Institut em va oferir ser ponent de sintaxi. Vaig dir un sí eufòric, que és com em sentia llavors, fort, eufòric, una mica com ara. Perquè després d'un esforç com aquell, et queda una força interior tan gran que et sembla que llavors sí que saps català. No català, no, lingüística. És clar, vaig dir un sí il·lús a l'Institut. Il·lús, perquè m'ha acabat costant molts més esforços els anys dedicats a la gramàtica normativa que no pas la descriptiva. En una obra descriptiva com la *Gramàtica del català contemporani*, als autors se'ls van obrint camins, però ells poden no seguir-los, no arribar fins al final. En canvi, en una gramàtica normativa, si hi ha matisos, els has d'aclarir. I això t'atura, no pots continuar fins que no resols els dubtes. Fa sis anys que treballem plegats i cada cop el conjunt d'opinions va sent més coherent, més productiu. No anem més de pressa, d'acord, però no anem més de pressa perquè descobrim la bellesa de tot aquell constructe, la importància del que estem fent: volem anar més enllà, perquè el lector se senti més segur, perquè l'obra sigui més pancatalana.

Però no tot va anar ni tan rodat ni tan de pressa com pot semblar: no va ser fins un any i mig després d'haver accedit a l'IEC, el 22 de juny del 2001, que Joan Solà es va incorporar a la Comissió de Gramàtica de la Secció Filològica,⁸ si bé ja havia tingut ocasió de comparèixer-hi abans. En efecte, al febrer havia rebut l'encàrrec de preparar un pla de treball per a la redacció de la part de sintaxi de la GIEC, que va exposar a la Comissió el 30 de març.⁹ Aquest pla

4 En la seva trajectòria a l'IEC, Joan Solà també va accedir al càrrec de vicepresident segon de la institució arran de les eleccions a la presidència celebrades al ple del 2 de juny del 2009 i que van donar el triomf a la candidatura encapçalada per Salvador Giner (IEC 2016a: 29-30; IEC 2016b: 17) de la qual formava part. El nom de Joan Solà també està associat amb algun altre projecte de l'IEC, com ara l'*Atlas lingüístic del domini català* (Pons 2020: 23, 25, 307), si bé quan hi va participar, el 1974, era un projecte de recerca que encara no havia estat assumit per l'IEC.

5 Marí (2012: 754).

6 La GIEC es va publicar sis anys més tard, el 23 de novembre del 2016 (IEC 2018: 175), mentre que les *Obres completes* de Fabra es van acabar el 2020 amb la publicació del volum 10 d'índexs.

7 Borràs (2009: 14).

8 ACG n. 72. Pitarch (2019: 149) endarrereix aquesta data al 2002.

9 ACG n. 69.

de treball havia de ser precedent i embrió del projecte d'elaboració de la part de sintaxi de la GIEC, que ja com a membre de la Comissió lliura el 21 de desembre i que aprovarà el ple de la Secció el 12 d'abril del 2002 (IEC 2003: 294), quan feia gairebé dos anys i mig que havia accedit a la condició de membre de l'IEC.¹⁰

Aquesta demora —aparentment voluntària—¹¹ es pot atribuir, principalment, a la concurrència de dos esdeveniments: la difusió pública dels esborranys provisionals de la primera part de la GIEC i la conclusió i aparició de la *Gramàtica del català contemporani* (Gcc). Pel que fa a la GIEC, davant l'avançat estat dels textos el 18 de maig del 2001 la Secció Filològica acorda la publicació dels esborranys provisionals de la primera part (IEC 2001: 276; Marí 2010: 18), que havia dirigit Joan A. Argenter i en què no havia intervingut Joan Solà.¹² Aquest material es difon en línia en dues fases: primer al Forest,¹³ la part de fonètica i fonologia el 23 d'abril, la d'ortografia el 25 de juliol i la de morfologia

10 El 16 de febrer del 1990, sota la presidència d'Antoni M. Badia i Margarit, la Secció Filològica constituí una sèrie de comissions de treball amb l'objectiu d'agilitar la discussió de les qüestions lingüístiques i fer més operatius els debats del ple (IEC 1991: 68). Entre aquestes, hi havia la Comissió de Gramàtica, que començà l'activitat presidida per Joan A. Argenter, a qui succeí Gemma Rigau el 2003 (ACG n. 89 i 90; IEC 2004: 433). En general, els membres numeraris de la Secció s'adscriuen a alguna de les comissions segons les seves preferències personals. Joan Solà havia demanat inicialment un temps de marge per veure el funcionament de les comissions i poder decidir-se (ACG n. 61). Durant aquest temps, havia expressat alguna vegada la seva preferència per la Comissió de Lexicografia, alegant que la lexicografia era un terreny en què ja havia fet algun treball (e.g. Solà 1992) i que volia explorar i aprofundir després d'haver dedicat tants anys a la gramàtica. Encara que aquest interès per la lexicografia era sincer, la seva preferència per la Comissió de Lexicografia sembla que no va passar d'aquí.

11 El 16 de juny del 2000, la Comissió de Gramàtica va suggerir proposar a Joan Solà que s'hi incorporés com a membre i fos qui coordinés la redacció de la part de sintaxi de la GIEC (ACG n. 61). Havent transcorregut nou mesos sense novetats en aquest punt i inquirint sobre el cas per membres de la Comissió, el president informava el 30 de març del 2001 que Joan Solà li havia expressat que no era una qüestió que llavors figurés entre les seves prioritats (ACG n. 68) i el 27 d'abril insistia que era el mateix Solà qui havia ajornat incorporar-s'hi (ACG n. 70). Paral·lelament, Joan Solà ja havia expressat per escrit en el seu «Informe de Joan Solà a la Comissió de Gramàtica (30.III.2001)» (§ 3) quina era la seva disponibilitat personal per implicar-se en les tasques d'elaboració de la part de sintaxi de la GIEC i indicava que no li seria possible dedicar-s'hi completament fins passat l'estiu del 2001 (ACG n. 69), atesa la seva activitat docent (llavors la GCC ja es trobava en premsa, segons que diu el mateix Solà).

12 Durant l'elaboració d'aquesta part, Joan Solà havia format part del Consell Consultiu de la GIEC, constituït el 16 d'abril del 1997 (IEC 1998: 298) i dissolt el 4 de juliol del 2003 (ACG n. 90), els membres del qual van ser convidats a respondre diversos qüestionaris sobre aspectes normatius controvertits. Joan Solà es va manifestar molt crític amb la qualitat dels qüestionaris en la primera de les dues reunions que es van convocar d'aquest consell (ACC n. 1) i finalment va optar per no respondre'n cap. Després de l'acord de publicació d'aquests esborranys, Joan Solà, ja com a membre de la Comissió, va presentar esmenes als textos d'ortografia, de fonètica i fonologia i de morfologia.

13 Per a més informació sobre el Forest, vegeu Marí i Mestres (2003).

el 28 de novembre del 2002, i més endavant en bloc al web de l'IEC,¹⁴ entre els anys 2004 i 2015.¹⁵ Mentrestant la *Gcc*, de la qual Joan Solà era codirector, veu la llum el 6 de desembre del 2002, tal com consta en el colofó de l'obra.

Una vegada publicats la *Gcc* i els textos provisionals de la primera part de la GIEC i aprovat el pla d'elaboració de la sintaxi, Joan Solà n'assumeix la direcció i emprèn la comesa:¹⁶ prepara el terreny per a la redacció —estudiant el material existent a l'Oficina de Gramàtica, reunint i sistematitzant material personal, encarregant estudis monogràfics a diversos experts, organitzant debats temàtics a la Comissió o fent enquestes i altres consultes— i redacta els capítols de sintaxi. Els primers capítols són de la primera del 2003 i el darrer, de març del 2006, que envia per correu electrònic acompanyat dels mots següents:¹⁷

Manel, Gemma: tinc el goig d'enviar a en Rofes el darrer capítol que em tocava redactar. Ara espero que tindrè més lleure per treballar en la resta amb calma. Ha sigut en molts i llargs moments una veritable tortura. Però ara estic satisfet de l'esforç. He comprovat que la meva ment ja no pot afrontar feines d'aquesta naturalesa. Els anys i la fatiga pesen. Em sento alliberat. Respiro.

Joan Solà va ser el ponent o primer redactor de més de la meitat dels capítols de la sintaxi de la GIEC (Marí 2012: 754; Rigau 2012: 259), de la qual, com ell mateix reconeix, «[v]an quedar uns quants capítols per enllestir, més la feina suplementària d'unificació de tota mena de detalls» (Solà 2011: 103). En total, va redactar la primera versió de deu dels catorze capítols de sintaxi previstos inicialment, per bé que en la publicació definitiva aquesta part consta de vint-i-tres capítols.

14 Per acord de la Secció Filològica del 16 d'abril del 2004 (IEC 2005: 371).

15 Després d'haver-ne constatat el desfasament i davant l'aparició imminent de la GIEC i l'*Ortografia catalana* (OIEC), se'n va suspendre la difusió. Amb tot, avui els textos encara es poden consultar mitjançant la rèplica del web existent feta per la Wayback Machine d'Internet Archive: <<https://web.archive.org/web/20150905222857/http://www2.iec.cat/institucio/seccions/Filologica/gramatica/default.asp>>.

16 Oficialment el paper de Joan Solà al capdavant de la GIEC és canviant i, per tant, costa de concretar d'una manera taxativa i inequívoca quina responsabilitat hi va tenir. Consta com a director a la mateixa GIEC (§ V, p. xxxvi), encara que en el projecte de la sintaxi de la GIEC aprovat per la Secció figurava inicialment com a redactor, i en altres textos apareix també com a ponent al costat dels redactors, Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau (IEC 2009a: 396), o també com a primer redactor (Rigau 2012: 259) o primer ponent de la part de sintaxi (Rigau 2020: 130). Ell mateix se'n declara ponent en la seva última lliçó (Solà 2011:103) i en el fragment de l'entrevista amb Laura Borràs reproduït al comentament d'aquest § 2.

17 Missatge de correu electrònic del 2 de març del 2006 adreçat a Manuel Pérez Saldanya, Gemma Rigau i Xavier Rofes.

S'ocuparan de completar el text d'aquests deu capítols i de redactar els quatre que falten Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau,¹⁸ «dues persones de la seva confiança» (Folch 2011), «amics i col·legues» seus (Pitarch 2019: 151) amb qui formava un equip ben compenetrat i eficaç, i que altrament eren i encara avui són el director de l'Oficina de Gramàtica i la presidenta de la Comissió de Gramàtica.¹⁹ Era una redistribució operativa que l'alliberava sobretot per dedicar-se als capítols més avançats que ja es trobaven en fase de discussió a la Comissió o la Secció o per preparar millor la redacció d'algun punt que havia quedat pendent.²⁰ A partir d'aquest moment, la seva activitat se centra a incorporar a aquests capítols les observacions dels membres de la Comissió i la Secció, afinar i arrodonir punts concrets, estudiar a fons aspectes que considera que no han assolit una descripció i un tractament satisfactoris o sotmetre la Comissió a noves enquestes i consultes. Alhora, revisa i comenta els nous capítols, presenta puntualment les observacions i esmenes pertinents a la documentació sotmesa a l'examen de la Comissió i participa en les discussions a les reunions de la Comissió i de la Secció sempre que el seu estat de salut i les visites mèdiques li ho permeten.

L'última reunió de la Comissió a la qual va assistir va ser la del 13 de maig del 2010.²¹ Les seves darreres observacions sobre aspectes de la GIEC són de les acaballes de maig i començament de juny, poc abans de pronunciar la seva última lliçó a l'Aula Magna de la Universitat de Barcelona el 17 de juny. Així i tot, a la primeria de setembre encara sol·licita a l'Oficina de Gramàtica material de la GIEC. I també aquell setembre telefona a l'oficina per afers de llengua.²² Finalment, el 20 d'octubre, en l'acte de presentació del llibre *Joan Solà. 10 textos d'homenatge*, es pot reveure una última vegada amb alguns dels components de l'oficina i més estrets col·laboradors seus en les feines de la GIEC.²³

18 Manuel Pérez Saldanya havia estat elegit membre de l'Institut d'Estudis Catalans el 9 de juny del 1997 (IEC 1998: 124) i Gemma Rigau el 17 de juny del 2002 (IEC 2003: 230).

19 Van accedir a aquestes funcions a proposta del president de la Secció —Joan Martí i Castell, elegit el 15 de novembre del 2002 (IEC 2004: 235)— i per acord de la mateixa Comissió del 16 de maig del 2003 (ACG n. 89), ratificat per la Secció el 13 de juny (IEC 2004: 433).

20 També l'alliberava per poder donar una empenta a l'edició de les *Obres completes* de Pompeu Fabra, començades a publicar el 2005, i, més endavant, per assumir també les comeses pròpies de la vicepresidència de l'IEC.

21 ACG n. 159.

22 Va parlar amb Ester Prat, a qui va demanar si li podia mirar unes dades en una obra de consulta que en aquell moment no tenia a mà, però no va poder atendre la petició perquè no teníem l'obra en qüestió a l'IEC. Ho va encaixar amb estoïcisme i li va respondre sense immutar-se i sense perdre el sentit de l'humor que el caracteritzava: «Doncs ara ja sé de quin mal he de morir!».

23 No hi ha pròpiament cap relació pública de la dedicació de Joan Solà a la GIEC durant els anys que fou membre de l'IEC. Se'n pot resseguir la traça a les memòries d'activitats de la institució d'aquell

3. ELS PAPERS DE JOAN SOLÀ A L'OFICINA DE GRAMÀTICA

Durant el temps que Joan Solà va dedicar-se a la GIEC va generar un conjunt documental gens menyspreable, entre missatges de correu electrònic i papers diversos: esborranys de capítols i notes que els acompanyen, observacions i esmenes, memòries de seguiment, material personal de consulta, etc. La principal receptora i dipositària d'aquesta documentació a l'IEC és l'Oficina de Gramàtica, encara que hi deu haver altres documents, de caràcter més administratiu o potser d'ús més personal o adreçats privadament a col·legues de l'IEC o d'altres cercles, no continguts en el fons custodiat a l'oficina.²⁴

El vehicle més habitual per a la transferència d'aquesta documentació a l'Oficina de Gramàtica era el correu electrònic, però a vegades es presentava personalment a l'oficina amb els documents en un llapis de memòria, per la qual cosa no consta la data exacta d'entrada dels fitxers i cal valdre's aproximativament de la data del fitxer.²⁵ Joan Solà no tenia despatx a l'IEC ni hi treballava físicament, encara que al principi va anar-hi unes quantes vegades a inspeccionar el material existent de la GIEC —principalment alguns esborranys preliminars de capítols de sintaxi i respostes als qüestionaris sobre aspectes normatius controvertits— i a consultar la col·lecció en paper d'articles d'Albert Jané publicats a l'*Avui*, d'alguns dels quals va elaborar fitxes per a ús personal.²⁶

Per raons d'espai i operativitat, l'Oficina de Gramàtica conserva la documentació majoritàriament en suport informàtic, i tan sols n'hi resta una part

període. Sí que hi ha informació sobre la manera de concebre l'obra (Solà 2011), sobre la seva manera personal de treballar en la sintaxi a la GIEC (Pérez Saldanya i Gemma Rigau 2010, 2017 i 2018) —encara que el darrer se centra a descriure el resultat final i, per tant, en proporciona una mirada indirecta— o sobre qüestions de procediment (Marí 2010).

24 Deixant de banda l'arxiu personal de Joan Solà, dipositat a la Biblioteca de Catalunya i en procés de catalogació <<http://www.bnc.cat/Fons-i-col·leccions/Cerca-Fons-i-col·leccions/Sola-i-Cortassa-Joan>>, o el d'altres corresponents seus, no hem explorat tampoc el fons documental que hi pot haver en altres departaments de l'IEC, encara que és ben poc probable que contingui documentació sobre la GIEC. Eulàlia Miret informa, en comunicació personal, que l'Arxiu de l'IEC no disposa de documentació de Joan Solà, i Lluïsa Castellón i Aina Rusca també informen que a la Secció Filològica no hi ha documentació seva sobre la GIEC més enllà de la de caràcter administratiu. Deixem aquí al marge la documentació gràfica que conserva l'IEC, bàsicament fotografies d'activitats institucionals en què apareix Joan Solà.

25 La part principal de la documentació l'enviava directament a l'adreça de correu electrònic del cap de l'oficina o també, a partir del 2006 i més esporàdicament, a la bústia de l'oficina. Molt ocasionalment algun dels documents pot haver arribat indirectament a través de la secretaria de la Secció Filològica o d'algun altre remitent intermediari. D'altra banda, l'Oficina de Gramàtica duia un registre d'entrada de la documentació en paper, encara significativa llavors, però no de la documentació en suport informàtic.

26 D'ençà de l'any 2010, aquests articles són accessibles en línia (IEC 2016c: 150) a l'adreça <https://taller.iec.cat/filologica/jane_el_llenguatge.asp>.

petita en paper.²⁷ Tota aquesta documentació forma part indestruïble de l'arxiu actiu de treball de l'oficina, no està segregada en una unitat personal ni se n'ha fet cap inventari o catalogació específics, de la mateixa manera que no s'ha segregat ni s'ha inventariat la documentació de la resta de membres de la Comissió de Gramàtica o d'altres persones o institucions que hagin pogut tenir relació amb l'Oficina de Gramàtica o amb el projecte d'elaboració de la GIEC. Pel fet de tractar-se d'un arxiu encara actiu, no s'ha transferit a l'Arxiu general de l'IEC i, doncs, no està disponible per a la consulta externa.²⁸

En una obra de caràcter col·lectiu com és la GIEC, la redacció final de la qual és el resultat de diverses mans, de consultes a gent molt diversa i de la deliberació d'instàncies diferents que modifiquen successivament el text, es fa difícil arribar a escatir amb precisió les aportacions individuals. Més enllà de les intervencions personals consignades explícitament a les actes de reunions de les instàncies implicades o del que pot reportar la correspondència (majoritàriament mitjançant el correu electrònic), el principal element per determinar objectivament aquestes aportacions és el material de treball, sobretot les versions successives dels esborranys dels capítols, que normalment no expliciten l'autor, i les observacions i esmenes a aquests capítols presentades nominalment. Hi ha també altres documents que proporcionen una informació igualment valuosa referida a la concepció general de l'obra o a altres aspectes ideològics. Seria reduccionista limitar l'aportació individual de cadascú estrictament a la documentació existent quan explícita qui fa cada aportació, però altrament és l'únic vestigi material que se'n conserva i que es pot analitzar.

És fora de les possibilitats d'aquest treball fer l'inventari i la descripció detallada de tot el material elaborat per Joan Solà existent a l'Oficina de Gramàtica.²⁹ És una feina encara per fer, laboriosa. Aquí només n'hi ha una tria,

27 Encara que l'oficina en conserva majoritàriament els fitxers informàtics, Solà havia establert que de tota la documentació d'un cert relleu se'n fes còpia impresa i relligada per a ús personal seu, a més de les còpies de rigor per als destinataris finals, ordinàriament els redactors Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau, si bé normalment treballaven amb els fitxers informàtics, o els membres de la Comissió. Per norma general, abans de fer-ne còpies impreses, l'oficina n'homogeneïtzava els formats i n'automatitzava els índexs.

28 Tota la documentació que rep l'oficina s'arxiva immediatament al seu sistema informàtic aplicant-hi les pautes de nomenclatura dels fitxers i la classificació establertes internament seguint criteris operatius: aquest procediment, que facilita la consulta interna dels documents, dificulta el seguiment dels fitxers entrants, fins i tot quan la via d'entrada és el correu electrònic.

29 En els servidors informàtics de l'IEC es conserven 452 missatges de correu electrònic rebuts directament a l'Oficina de Gramàtica entre el 17 de juliol del 2002 i el 13 de setembre del 2010 (per raons tècniques només s'han conservat cinc missatges anteriors a aquest període). En tots aquests missatges hi ha poc més de dos-cents fitxers adjunts: n'hi ha que no són de Solà sinó d'altri i n'hi ha que són el mateix fitxer enviat més d'una vegada (normalment a destinataris diferents), o fitxers diferents que

entre els papers que poden tenir més interès, amb una descripció molt sumària. La tria, sempre parcial i insuficient, se centra en tres menes de documents: els que projecten com havia de ser la sintaxi de la GIEC, els que li forneixen la primera matèria lingüística i els seus esborranys dels capítols de sintaxi.³⁰

3.1. El pla de treball i el projecte de la sintaxi

Cronològicament els primers documents de Joan Solà sobre la GIEC són els que fan referència a la planificació de l'elaboració de la part de sintaxi i que ja s'han mencionat en el § 1, concretament: el pla de treball que va presentar a la Comissió el 30 de març del 2001, reproduït en annex a l'acta corresponent,³¹ i el projecte lliurat el 21 de desembre del mateix any.

3.1.1. L'informe a la Comissió de Gramàtica

El pla de treball consta pròpiament d'un report de tres pàgines («Informe de Joan Solà a la Comissió de Gramàtica (30.III.2001)») i un apèndix també de tres pàgines amb les notes informals prèvies a un projecte d'elaboració de la sintaxi normativa («Apèndix a l'informe del 30.III.2001. Notes prèvies a un projecte»). D'una banda, aquest report avalua el material ja existent a l'Oficina de Gramàtica: la utilitat de les dades recopilades dels qüestionaris adreçats als membres del Consell Consultiu de la Gramàtica i les primeres versions d'esborranys d'alguns capítols de sintaxi prèviament preparats per membres de la Comissió. De l'altra, exposa la seva disponibilitat personal per ocupar-se de l'elaboració d'aquesta part i proposa com a primera operació concretar el projecte. Les notes que l'acompanyen es poden considerar el seu primer text programàtic sobre la sintaxi de la GIEC: traça les bases d'actuació, embasta el procediment que cal adoptar i dreça una llista de vint-i-una qüestions sintàctiques que a parer seu cal conèixer bé per poder emprendre l'obra.

són versions d'un mateix document amb diferències mínimes. A aquests dos-cents fitxers cal afegir-hi un nombre encara per determinar de documents que Solà va portar personalment a l'oficina.

30 Un altre grup interessant i alhora heterogeni el formen els missatges de correu electrònic. Més enllà de l'anècdota humana i del dia a dia de la feina, s'hi poden espigolar missatges en què es condensen veritables lliçons de sintaxi. Com, per exemple, la resposta del 7 de febrer del 2010 a un missatge de Gemma Rigau en què li feia una consulta sobre l'ús de *de qui* possessiu, que li dona peu a una reflexió sobre el que sabem dels relatius en català, les mancances existents i les vies i possibilitats d'abordar-ne l'estudi.

31 ACG n. 69.

3.1.2. El projecte de sintaxi

El projecte presentat al desembre —«Sintaxi. Projecte (21.XII.2001)», 26 p. <Projecte-5.rtf>— és un document més extens i detallat, centrat a definir com ha de ser i com s'ha de fer la sintaxi de la GIEC. S'articula en vuit parts, sense comptar-hi el resum que l'encapçala: qüestions ideològiques, de procediment, administratives i materials, taula de matèries, llista de qüestions més o menys problemàtiques, calendari i pressupost. Són particularment interessants les dedicades a qüestions ideològiques i de procediment, a més de la taula de matèries (que divideix la sintaxi en catorze capítols) i la llista de qüestions més o menys problemàtiques (un total de vint-i-tres, algunes amb subpartats).

En el capítol de qüestions ideològiques identifica quins són els destinataris de l'obra i estableix quines característiques ha de tenir i com ha de ser:

a) Realista d'acord amb els coneixements actuals i la situació sociolingüística del català, sòlida pel que fa a teoria i contingut, verídica i actualitzada pel que fa a les necessitats reals dels usuaris, ben informada pel que fa a les varietats geogràfiques i realista pel que fa a la consideració dels fenòmens que cal regular i a la manera de regular-los.

b) Basada en el model composicional i polimòrfic, segons si les solucions provinents d'arreu del territori afecten tota la comunitat o no, però alhora comprovant rigorosament tota la informació evitant caure en la rutina de repetir-la acríticament d'uns manuals als altres.

c) Actualitzada pel que fa a la xarxa nocional, que ha de cercar la claredat expositiva, i pel que fa a les qüestions que ha de contenir.

d) Coneixedora de la realitat pel que fa a les necessitats dels professionals, el grau d'assimilació social de la normativa actual, la vigència i extensió d'una sèrie de fenòmens i les innovacions escampades pels mitjans de comunicació i que avui es poden considerar consolidades.

e) Tan completa, exhaustiva i explícita com sigui possible per contrarestar la inseguretats general provocada, al capdavall, per la pressió del castellà.

f) Pel que fa als nivells d'acceptabilitat:

- conscient que hi ha preceptes fabrians que no han estat assimilats socialment, que en aspectes centrals de la sintaxi hi ha una distància essencial entre dialectes, però que en altres aspectes sintàctics les diferències dialectals es van diluint, i que hi ha divergències entre els manuals;
- flexible a l'hora de proporcionar diverses solucions sempre que sigui possible;

- essencialment matisadora en comptes de formular prohibicions taxatives;
- atenta a la variació de registre.

En el capítol centrat en les qüestions de procediment, estableix els requisits amb què s'ha d'elaborar l'obra:

- a') aprofitar al màxim la feina feta prèviament per la Comissió;
- b') recórrer al material reunit per al *Diccionari del català contemporani* (es refereix, sense mencionar-lo, al Corpus textual informatitzat de la llengua catalana, més conegut per les sigles CTILC, que llavors encara no era d'accés públic);³²
- c') consultar selectivament els professionals aprofitant el Forest;
- d') debatre al si de la Comissió certs aspectes ideològics abans de començar la redacció del text;
- e') encomanar a experts reconeguts estudis monogràfics sobre qüestions *diffícils*, que en facin una descripció breu, precisa i clara i hi proposin un tractament raonable d'acord amb tot el que se'n sap;
- f') acceptar que en obres d'aquest tipus no es fan constar les referències bibliogràfiques, sempre que es facin les degudes reconeixences en el pròleg, i que els exemples que s'hi consignen han de ser inventats però ben reals;
- g') partir d'un sol redactor, Joan Solà, per assegurar la màxima coherència del text;
- h') establir un sistema de revisions successives del text: primer per Manuel Pérez Saldanya,³³ segon per una comissió de revisió formada per professionals de sintaxi en actiu, tercer per la Comissió de Gramàtica en un debat conduït pel redactor, i finalment pel ple de la Secció Filològica.³⁴

Abans de ser aprovat pel ple de la Secció Filològica, aquest darrer document es va sotmetre a una sèrie de modificacions especialment substancials en punts concrets, bàsicament els referits a calendari i pressupost, amb les versions corresponents que testimonien aquests canvis.

Un exercici interessant i revelador —i que potser caldrà fer algun dia— consisteix a contrastar la mirada programàtica de futur que conté aquesta do-

32 El CTILC és consultable en línia d'ençà del 2002. L'adreça actual és <<https://ctilc.iec.cat>>. Per a més informació sobre el CTILC, vegeu Rafel (1994) i Soler (2002).

33 A Manuel Pérez Saldanya s'hi afegiria en aquesta revisió Gemma Rigau, que en el moment de redactar i aprovar el projecte encara no era membre de la Secció Filològica (vegeu la nota 18).

34 Finalment no hi va haver la comissió de revisió prevista i, per tant, no hi va haver tampoc la versió de text resultant. En el seu lloc es va establir bastant més tard una lectura final encomanada per separat a dos membres de la Secció i dos experts externs, que eren diferents per a cada capítol.

cumentació amb la mirada sobre l'obra feta plasmada a Solà (2011), encara que siguin textos molt diferents, els primers més administratius, i el darrer més acadèmic. Aquest contrast previ del que havia de ser i del que ha estat permetria formar una idea de fins a quin punt el producte final, la GIEC, compleix els requeriments establerts inicialment per Solà o se'n desvia, fins a quin punt evoluciona el seu concepte de sintaxi normativa i fins a quin punt la seva proposta personal és assumida institucionalment per l'autoritat normativa, davant els documents programàtics previs referits també a l'obra —concretament el «Pla per a l'elaboració de la Gramàtica de l'IEC» del 1995 i el «Programa de la Gramàtica catalana: descripció general» del 1997— a més del text introductor de la GIEC, amb els quals els papers de Solà tenen punts de contacte i de discrepància.

3.2. Material personal per a consulta pròpia

Entre el material aplegat per Joan Solà per a consulta pròpia adreçat a l'Oficina de Gramàtica hi ha essencialment les seves «Notes de llengua» («imprès a l'IEC, 4 XII 2002», 542 p.)³⁵ i el «Vocabulari de (futurs) barbarismes» (sense datar, 73 p.),³⁶ dos reculls d'exemples de procedència molt diversa, extrets de lectures personals o pescats al vol de programes radiofònics, publicitat estàtica en vehicles, textos o intervencions d'alumnes, impresos administratius, circulars i altres documents interns de l'IEC, intervencions en reunions de la Secció Filològica o del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona i converses amb la família,³⁷ entre altres fonts.³⁸ Tots amb l'origen convenientment identificat i datat. En tots dos casos, l'Oficina de Gramàtica en conserva còpies en paper catalogades a la seva biblioteca.³⁹ Es tracta d'un material

35 És la documentació a què fa referència IEC (2004: 434, § 2a). Correspon al fitxer informàtic <notes-sola.doc>, que segons la fitxa de propietats es va crear el 9 de setembre del 2002 i es va modificar i imprimir per darrera vegada el 5 de desembre del 2002.

36 Document esmentat a IEC (2005: 370). Les dates de la darrera modificació i la darrera impressió que consten a la fitxa de propietats del fitxer informàtic <BARBARISMES_fusio.rtf> són el 29 de setembre del 2003.

37 El segon recull, per exemple, té apartats dedicats exclusivament a expressions sentides a la seva filla Laura o procedents de notes seves (n. 608, 732, 745j, 751, 763, 773), com diu a la portada. Com ja han explicat Pérez Saldanya i Rigau (2017: 114), «ningú no s'escapava de ser objecte d'anàlisi gramatical —o si voleu, de ser radiografiat gramaticalment— quan escrivia o obria la boca davant d'en Joan Solà».

38 Juntament amb aquests dos documents podríem esmentar les fitxes que es va fer d'alguns dels articles d'Albert Jané que va consultar personalment a l'IEC. El recull definitiu d'aquestes fitxes consta en el document «Fitxes sobre els articles d'Albert Jané», del 8 de febrer del 2005.

39 Les notes tenen el número de registre 11934 OG i el topogràfic 14B4 SolJ9, mentre que el vocabulari té el número de registre 5601 OG i el topogràfic 14D cat1 SolJ 1.

que avui potser no s'entendria si no es té prou present l'època en què els fa, en què la recerca lingüística amb corpus lingüístics i cercadors era encara incipient i limitada⁴⁰ i en què el recurs a bases de dades d'ús personal encara no estava tan generalitzat entre els lingüistes. Aquests aplecs instrumentals de dades d'ús personal no són pròpiament corpus de treball dirigits a una recerca determinada: no parteixen d'un buidatge sistemàtic ni són un recull exhaustiu de dades d'ús. Són més aviat espigoladures de casos representatius i variats d'aspectes lingüístics: en definitiva, un mostrar d'exemples reals a punt per ser utilitzats per a la descripció dels fenòmens lingüístics en estudi.⁴¹ Per tant, l'interès d'aquesta documentació és sobretot qualitatiu.

És rellevant mencionar aquest grup documental perquè va ser dels primers que van arribar a l'Oficina de Gramàtica, que en va refondre els diversos fitxers, en va homogeneïtzar els formats i en va confeccionar els índexs generals i analítics per fer-lo consultable en paper. I és també rellevant mencionar aquests reculls d'exemples perquè són indicadors de les qüestions que havien cridat (més) l'atenció de Solà i sobre les quals feia un seguiment lingüístic continuat i implacable. I, en definitiva, perquè són la seva matèria primera d'anàlisi prèviament garbellada i organitzada i la prova que tenia sempre a la vista els usos lingüístics més variats (escrits i orals, formals i informals, literaris i no literaris, etc.) a l'hora d'estudiar la llengua i formular propostes.

3.2.1. Les «Notes de llengua»

El primer dels dos documents és un recull temàtic d'exemples de qüestions que interessaven especialment Solà en què cada tema té un número assignat: la

40 Com consta a la nota 32, el CTILC no va ser d'accés obert fins a l'any 2002. Tot i que des del 1999 ja funcionava la Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives (Martín Pascual 2007), no existien molts dels dipòsits, biblioteques i hemeroteques digitals actuals: BiValDi neix el 2002, Viquitexts apareix el 2003 —i la part catalana el 2006—, Patrimoni Digital de Catalunya comença a funcionar el 2005, ARCA i RACO entren en servei el 2006, Europeana el 2008, etc. I encara que ja funcionaven cercadors generalistes com Google (d'ençà del 15 de setembre del 1997), per exemple, el servei de biblioteca digital de Google Llibres no es va presentar públicament fins a l'octubre del 2004, i en general, no és sinó al llarg de la primera dècada d'aquest segle que comencen a operar massivament biblioteques digitals com Gallica, Internet Archive o Hathi Trust.

41 Són característiques dels estudis de Joan Solà la profusió d'exemples i la varietat de fonts de procedència, èpoques, situacions, etc., que complementen els seus estudis lingüístics; tan sols cal fullejar obres com Solà (1987) o Solà (1994) per constatar-ho. I ho corroboren, per exemple, Pérez Saldanya i Rigau (2017: 99): «De cop, t'enviava un document amb centenars d'exemples de construccions en infinitiu, o de participis passats, o de preposicions i locucions preposicionals... Es tractava d'exemples que feia anys que recollia i que sovint l'Oficina de Gramàtica havia ampliat a petició seva».

negació és l'1, la concordança el 15, *per* i *per a* el 31, el neutre el 50, *ser* i *estar* el 56, *haver-hi* i altres verbs el 82, *sisplau* el 93, etc.⁴² La numeració té salts i cal entendre que els números que hi falten corresponen a temes dels quals Solà no ha registrat exemples nous respecte a reculls precedents que formen necessàriament una sèrie amb aquest. Dins de cada tema hi ha numeració per separar casos, exemples i altres elements més heterogenis. En uns quants temes consigna al principi una guia bibliogràfica breu (sol assignar-hi el número 0), que combina fonts d'interès sobre la qüestió amb fonts que li cal consultar per si poden aportar dades rellevants. I entremig d'un tema hi pot haver una relació parcial d'aspectes que cal tenir en compte en l'estudi de la qüestió (com passa amb el n. 194 del tema de la concordança). L'organització interna de cada tema depèn relativament de la idiosincràsia de la matèria, i sobretot dels interessos i les inquietuds particulars de Solà de cada moment i l'evolució que experimenten al llarg del temps: sota el tema de règims els exemples s'agrupen per verb com és previsible —encara que no els classifiqui alfabèticament—, però sota el tema de condicionals els exemples s'agrupen d'una manera més personal, majoritàriament per tipus de construcció («*a* + infinitiu», «*de* [+ infinitiu]», «*com* (+ *no*) + subjuntiu», sense *si*, *si sí* ['*si és que sí*]), però també per connector (*a no ser que*) o temps verbal (imperfet) o fins i tot per autor (Verdaguer).

3.2.2. El «Vocabulari de (futurs) barbarismes»

El segon dels documents és un recull més breu, més heterogeni i aparentment més desordenat: no hi ha cap ordenació temàtica ni alfabètica i no és clar que sigui rigorosament per simple acumulació cronològica tenint en compte les ziga-zagues temporals que s'hi observen. L'únic fil conductor és l'evolució de la interferència en el català. Les entrades van numerades del 300 al 779, per la

42 En una de les converses informals que solen encetar-se espontàniament poc abans de començar la sessió de treball de la Comissió de Gramàtica, Joan Solà comentava amb Albert Jané aquest sistema de classificació numèrica dels fenòmens lingüístics per a la catalogació d'exemples: Jané li va confirmar que també seguia un procediment semblant amb el qual anotava les seves lectures al marge (al principi o al final de cada llibre apuntava la llista amb els números identificadors dels fenòmens detectats i la indicació de la pàgina del llibre on els havia localitzat). A còpia de fer servir aquest sistema, tots dos havien memoritzat la numeració i era d'ús habitual en les seves notes personals en la codificació abreujada dels fenòmens gramaticals advertits. Tot i compartir el mètode, van poder comprovar que la numeració dels fenòmens que emprava l'un diferia de la de l'altre: certament hauria estat massa coincidència que haguessin compartit fins i tot la mateixa numeració.

qual cosa cal suposar que hi ha reculls previs fins al 299 —i coneixent Solà cal pensar que n’hi pot haver de posteriors a partir del 780—, i conté elements recurrents: *com no!* (n. 364d, 561, 607, 733), *en ocasions* (n. 402, 493, 523, 554b, 556a), etc. Les entrades poden ser mots (e.g. *pillar*, *pringós*, *riure’s* ‘riure-se’n’, *ocurrent*, *reconeixible*, *colar*, *desenfadat*, *ja!*, *pijo*, *cutre*, *moguda*, *gilipollas*, *carinyo*, *espavila!*, *xulesc*, *hortera*, *cruixent*, *despropòsit*, *implementar*), certs règims (e.g. *poder amb*, *haver-hi* amb pronoms d’acusatiu, *atendre* intransitiu: *li atindrem*) o locucions (e.g. *d’una tacada*, *fugida endavant*, *de tot pelatge*, *amb els dies*, *tirar mà de*, *així que* ‘i per això’, *en breus moments*, *que no*, *a voltes amb*, *amb raó*, *a falta de* ‘faltant’). I també aplega fraseologia (e.g. *no ser res de l’altre dijous*, *deixar molt a/que desitjar*, *no menjar-se una rosca*, *quan abans millor*, *i aquí pau i allà glòria*, *no haver-hi volta de full*, *emportar-se per davant*, *precipitar-se al buit*).

Ara bé, anant més enllà dels reculls de barbarismes convencionals, també aplega estructures, usos sintàctics o fins i tot fenòmens fonètics o morfològics. Entre les primeres hi trobem casos com «*mal* + participi + *i pitjor* + participi» per «... *i (encara) més mal* + participi», «*millor* + O» i CI no dislocat duplicat amb clític pronominal. Entre els usos sintàctics hi ha, per exemple, combinacions pronominals: *se la = la hi*, *li = els*, *el = en*, *li = l’hi*. I entre els fenòmens fonètics hi trobem referències a la pronunciació de <c> i <z> com a [θ] o de <g> i <j> com a [x] o [χ], la pronunciació no reduïda de <a> o africada del dígraf <ch> en cognoms catalans com *Trenchs*, la pronunciació hiàtica de *adequa*, sigles lletrejades a la castellana com TV (*te-uve*) o H&S (*hache-ese*), la no sonorització de fricativa alveolar final davant vocal inicial (com en *le[s]* OPAs) i l’accentuació de formes estrangeres, com en *Karbala/Kàrbala*. Finalment, entre els fenòmens morfològics hi podem trobar casos com l’ús invariable de l’adjectiu *gris* pel que fa al gènere.

Part de l’originalitat d’aquest recull resideix en el fet que pretén detectar i inventariar, en molts casos, barbarismes incipients just en el moment en què s’introdueixen en la llengua o en què comencen a popularitzar-se, amb la voluntat —no manifestada— d’identificar les vies d’entrada i d’anticipar-se a l’arrelament del barbarisme.

3.3. Els capítols de sintaxi

De tota la documentació preparada per Joan Solà existent a l’Oficina de Gramàtica la més important i homogènia des del punt de vista lingüístic són els seus esborranys de sintaxi.

A més, hi ha documentació complementària als esborranys: encara que admeti una anàlisi independent n'és subsidiària i alhora dona la clau d'aspectes que altrament restarien inadvertits. Es tracta de material preparatori d'aquests capítols, previ a la redacció o mentre se'n revisava i discutia el text.⁴³ D'una banda, hi ha els textos que van servir de guia dels debats inicials de la Comissió;⁴⁴ de l'altra, hi ha enquestes i consultes adreçades a la Comissió⁴⁵ o als subscriptors del Forest⁴⁶ i monografies breus però exhaustives sobre algun aspecte concret com, per exemple, la preposició *barata*, les expressions *vet ací/aquí*, *heus ací/aquí* i variants o la interjecció *sisplau*, tractat també en altres indrets de la seva producció lingüística.⁴⁷

3.3.1. Les versions originals

Tal com establia el projecte de sintaxi,⁴⁸ el text de cada capítol té versions successives: la primera, obra del redactor; la segona, amb la feina dels revisors

43 També es podrien esmentar els documents d'avaluació dels estudis monogràfics sobre temes de sintaxi sol·licitats a diversos experts l'any 2002 (a IEC 2004: 434 n'hi ha la relació): són textos de l'any 2003, breus (la majoria d'una pàgina) i sovint de tràmit, però contenen alguna dada d'interès. Hi ha altres textos que comenten, modifiquen i complementen estudis gramaticals preparats per l'Oficina de Gramàtica, com ara el que fa referència a *raure*.

44 En total van ser vint-i-set debats entre els anys 2003 i 2010 (no tots consten a les memòries de curs de l'IEC): a) 2003 [4]: usos no coincidents entre els grans dialectes, canvi i caiguda de preposicions, els verbs *ser*, *estar* i *haver-hi*, aspectes del CD i del CI (IEC 2004: 434); b) 2004 [4]: pronoms personals, nivells d'adequació o correcció lingüística, ús de les preposicions *per* i *per a*, ús dels verbs *ser*, *estar* i *haver-hi* (IEC 2005: 370; 2007: 430); c) 2005 [4]: pronoms personals, complement directe preposicional (IEC 2007: 430), temes de gramàtica normativa valenciana, qüestions sobre el temps, l'aspecte i el mode; d) 2006 [3]: gènere i sexe (IEC 2008: 356), el futur i el condicional, interrogatives directes parcials precedides per *que*; e) 2007 [3]: el neutre (IEC 2009a: 396), l'article definit en interrogatives i exclamatives, l'abstracció i la intensitat; f) 2008 [5]: qüestions sobre els adverbis, l'article definit davant les datacions, les relatives amb duplicació pronominal, l'expressió de les hores, ús de les preposicions *per* i *per a*; g) 2009 [2]: els termes de color, el pronom demostratiu seguit d'adjectiu o participi; h) 2010 [2]: concordança del verb *haver-hi* amb el seu argument, l'expressió de les orientacions normatives.

45 Pérez Saldanya i Rigau (2017: 99) mencionen el recurs de Solà a les enquestes: «Altres vegades completava les llistes amb un qüestionari que preparava ell mateix per a la Comissió de Gramàtica. Per exemple, en vam respondre un amb més de cent infinitius nominalitzats i sense nominalitzar acompanyats o no de complements. Aquests qüestionaris els feia arribar també als especialistes universitaris i als assessors lingüístics de la seva confiança. Val a dir que a vegades les respostes eren tan variades que no feien gens fàcil la delimitació del fenomen».

46 Hi va haver dues enquestes al Forest: concordança de *haver-hi* amb el seu argument (2003) i dislocació i pronominalització de l'atribut (2004).

47 Tant *barata* com *sisplau*, per exemple, foren tema d'articles (Solà 2020: 19-23, 233-237).

48 Vegeu, més amunt, el § 3.1.2h'.

(Manuel Pérez Saldanya i Gemma Rigau); la tercera i la quarta, amb les observacions i modificacions de la Comissió de Gramàtica i la Secció Filològica, respectivament.

Val a dir, però, que aquest esquema és una abstracció i sovint es dona el cas que hi ha més versions. A vegades, per agilitar-ne les fases d'elaboració, revisió i discussió, el text d'un capítol pot haver avançat per parts i cada part pot tenir diverses versions independents fins que les parts no es reuneixen en una versió unitària de tot el capítol. És el cas del capítol 4 (preposició i adverbi), que es va fer en dues parts: 4a (preposició) i 4b (adverbi). Fins i tot, pot haver-hi aspectes específics d'un capítol que hagin merescut una redacció a part per facilitar-ne l'estudi i la discussió: a vegades són apartats relativament extensos i a vegades són petits retalls de text.⁴⁹ D'altra banda, sobretot entre la primera versió i la segona n'hi pot haver altres, perquè entremig hi ha hagut una revisió d'errors, s'ha fet una enquesta o una consulta a la Comissió o a algun expert sobre un determinat aspecte, s'ha detectat que calia més informació o que s'havia d'aprofundir una qüestió o ha aparegut qualsevol element que fa reconsiderar aquell aspecte o aquell altre.

Com ja ha avançat el § 2, una part de primeres versions no són obra del redactor, sinó dels revisors que actuaven solidàriament i que en un determinat moment van assumir el paper de redactors.⁵⁰ Encara que hi ha inequívocament la mà de Solà en les versions resultants de l'examen dels revisors, la Comissió i la Secció, incorporen aspectes que ja no són exclusivament obra seva i, per això, s'han exclòs de l'estudi.

Del gener del 2003 al març del 2006, Joan Solà va enllestir la primera versió de deu dels catorze capítols establerts, com recull la taula 1.

Tots els capítols inicialment previstos tenen una primera versió de Solà llevat del 3 (determinants i quantificadors), 12 (subordinades perifèriques i connexió discursiva), 13 (temps, aspecte i mode, i perífrasis) i 14 (modalitat oracional). Algun capítol és incomplet respecte a la previsió inicial: en l'1 (introducció a la sintaxi) va preparar l'apartat dedicat a la concordança, i en el 5 (predicació no verbal) la part d'usos de *ser* i *estar*; d'altra banda, en el 2 (el nom i l'adjectiu) deixa pendent la part del gènere i el sexe per a un debat monogrà-

49 És el cas, per exemple, del complement directe preposicional amb relatius, els termes de color, les interrogatives indirectes dependents de preposició, el pronom demostratiu seguit d'adjectiu o participi o la posició dels pronoms complements d'un infinitiu dependent d'un verb de percepció o d'un verb causatiu (IEC 2016b: 292).

50 En aquests casos, si bé el pes inicial de la redacció d'aquestes primeres versions de cada capítol el pot haver portat un dels revisors (per exemple, el capítol 24 en Manuel Pérez Saldanya o el 33 en Gemma Rigau), l'establiment del text d'aquesta primera versió es deu a tots dos.

TAULA 1. *Versions de Joan Solà dels capítols de sintaxi de la GIEC*⁵¹

Tema	Nom del fitxer	Data	Extensió		Mida (kB)
			Espais	PI PE	
1. Introducció a la sintaxi i conceptes generals	T1.5-Concord-R1a.rtf	18/03/03	67.665	25 32	404
2. El nom i l'adjectiu	T2-R1.doc	02/03/06	161.218	62 77	511
3. Els determinants i els quantificadors	—	—	—	—	—
4. La preposició i l'adverbi					
4a. La preposició i el sintagma preposicional	T4-R1a'.doc	21/04/04	197.355	61 94	363
4b. L'adverbi i el sintagma adverbial	T4-R1b.doc	27/05/04	64.734	22 31	147
5. El sintagma verbal, I. Tipus de verbs	T5.3-SerEstar-R1.rtf	28/02/03	43.591	14 21	118
6. El sintagma verbal, II. Compl. verbals i oracionals	T5-R3.doc	24/12/03	159.568	50 76	282
7. Pronominalització	T7-R2.doc	22/09/03	154.487	50 74	318
8. Les passives i les impersonals	T8-R1.doc	17/01/05	131.548	43 63	320
9. L'oració composta. Coordinació i subordinació	T9-R1.doc	14/10/05	107.725	39 51	242
10. Les subordinades substantives	T10-R1.doc	08/11/04	118.137	35 56	216
11. Les subordinades relatives	T11-R1b.doc	25/08/04	134.494	39 64	256
12. Les subord. perifèriques i la connexió discursiva	—	—	—	—	—
13. El temps, l'aspecte i el mode. Les perifrasis verbals	—	—	—	—	—
14. La modalitat oracional	—	—	—	—	—

fic a la Comissió, en el 4 (preposicions i adverbis) la part de locucions adverbials, i en el 6 (complements) la part de complements de règim i la dels adjunts. També en el 9 (oració composta) deixa pendent l'apartat de les oracions subor-

⁵¹ La taula consigna el nom del fitxer i la data de la darrera versió més completa de Joan Solà que encara no incorpora canvis de revisors ulteriors i orientativament proporciona l'extensió del fitxer en espais, pàgines impreses (PI) i pàgines estàndard (PE) (a raó de 2.100 espais la pàgina), a més de la mida en kilobytes. El nom del fitxer del capítol 6 <T5-R3.doc> revela l'intercanvi d'ordre que hi va haver ben aviat entre els capítols 5 i 6. La data de la majoria dels capítols, a vegades amb lleus diferències, consta en les successives memòries de l'IEC: 1, 5 i 6 (IEC 2004: 434), 4a (IEC 2005: 371), 8, 10 i 11 (IEC 2007: 431), 2 i 9 (IEC 2008: 357).

dinades. D'altra banda, en més d'un capítol hi ha matèria que acabarà en algun dels capítols no redactats per Solà: és el cas de les construccions clivellades, que inicialment figuraven dins el capítol 11 (subordinades relatives), o el de les interrogatives indirectes, que inicialment figuraven en el 10 (subordinades substantives).

3.3.2. Correspondències entre els capítols originals de sintaxi i els definitius

El temari originalment projectat evoluciona i experimenta canvis al llarg del temps: no solament en el nombre de capítols, alguns dels quals es desdoblen o s'expandeixen i fan que el total passi de catorze a vint-i-tres,⁵² sinó també en l'ordenació dels capítols o la redistribució de matèria d'un capítol a un altre i, finalment, en la numeració, tal com mostra la taula 2.⁵³

TAULA 2. *Diferències entre el temari original i el definitiu de la sintaxi de la GIEC*⁵⁴

Temari original (2001)	Temari definitiu (2016)
1. Intr. a la sintaxi i conceptes generals	13. Sintaxi: conceptes bàsics
2. El nom i l'adjectiu	14. El nom i el sintagma nominal
	15. L'adjectiu i el sintagma adjectival
3. Els determinants i els quantificadors	16. Els determinants
	17. Els quantificadors nominals
4. La preposició i l'adverbi	19. La preposició i el sintagma preposicional
	20. L'adverbi i el sintagma adverbial
5. El sintagma verbal, I. Tipus de verbs / La predicació no verbal	22. La predicació no verbal

(Continua a la pàgina següent.)

⁵² El canvi més important en el temari de la sintaxi va tenir lloc l'any 2010 (IEC 2016c: 318) i més endavant encara hi hagué reajustaments menors.

⁵³ Els capítols de cada part de la GIEC (fonètica i fonologia, morfologia, ortografia i sintaxi) tenien una numeració independent, però van passar a tenir una numeració correlativa per reduir els nivells d'apartats dins la GIEC i, consegüentment, abreujar les remissions internes i les de l'índex analític.

⁵⁴ La taula 2 fa abstracció del canvi d'ordre entre els dos capítols dedicats originalment al sintagma verbal i de la transferència de la informació sobre la connexió discursiva del capítol 12 original al capítol 25 definitiu (entre altres transferències no explicitades, com la de les funcions sintàctiques, recollides inicialment en el capítol 5 i tractades en el capítol 13 de la GIEC). No reflecteix tampoc el fet que durant un temps el capítol dels pronoms va agrupar en un de sol els capítols 8 i 18 de la GIEC.

Temari original (2001)	Temari definitiu (2016)
6. El sintagma verbal, II. Compl. verbals i oracionals / Les oracions predicatives	21. La predicació verbal
7. Pronominalització / Els pronoms	18. Els pronoms personals i els pronoms febles <i>ho, en i hi</i> : naturalesa i funció
8. Les passives i les impersonals	23. Les oracions passives i les construccions amb subjecte indefinit (o impersonals)
9. L'oració composta. Coordinació i subordinació	25. Les conjuncions i els connectors parentètics. La coordinació
10. Les subordinades substantives	26. Les oracions subordinades substantives
11. Les subordinades relatives	27. Les oracions subordinades de relatiu
12. Les subordinades perifèriques i la connexió discursiva	28. Les oracions comparatives, les superlatives i les consecutives ponderatives 29. Les construccions causals, les finals i les il·latives 30. Les construccions condicionals i les concessives 31. Les construccions temporals i les aspectuals 32. Les construccions de participi i les de gerundi
13. El temps, l'aspecte i el mode. Les perífrasis verbals	24. El temps, l'aspecte i el mode. Les perífrasis verbals
14. La modalitat oracional	33. L'oració declarativa. Ordre bàsic i construccions marcades 34. Les oracions interrogatives, les excl. i les imperatives. El vocatiu i la interjecció 35. La negació

En uns casos, s'ha desdoblant un capítol en dos, com el 4 en el 19 i el 20. En altres, ha calgut fer i afegir capítols que no havien estat prèviament redactats, com ara els que van del 28 al 32.

Tots aquests canvis creen un laberint de versions que compliquen relativament l'acarament amb el text finalment publicat a la GIEC i el seguiment de l'evolució al llarg del temps de cada capítol i de cada aspecte sintàctic concret.

3.3.3. Aspectes formals

Els capítols de sintaxi escrits per Joan Solà van sovint acompanyats per un aparat de notes independent en què aporta dades complementàries, fa aclariments sobre el text o en comenta aspectes perquè els revisors o la Comissió puguin parar atenció a algun element que podria passar inadvertit i que interessa remarcar o perquè puguin copsar per què es menciona cert detall o s'adopta una determinada orientació. I al costat d'aquestes notes pot haver-hi encara un suplement documental en suport a la informació consignada a les notes i, en definitiva, a la proposta de redacció presentada. El text del capítol corresponent conté crides a aquesta documentació complementària.

Els esborranys porten un encapçalament comú («Institut d'Estudis Catalans / Gramàtica de la llengua catalana / SINTAXI»). Sota de l'encapçalament consta el títol del capítol i a sota del títol la indicació de la versió entre claudàtors («T + n. de capítol-R + número de versió») i la data entre parèntesis. A continuació hi ha l'*índex del capítol*, que sol anar seguit d'un breu text «Nota/Advertiment del ponent/redactor» que descriu succintament el document, aclareix o justifica per què ordena la matèria d'una determinada manera, o adverteix de parts que hi manquen o d'altres circumstàncies que envolten el capítol. En uns quants casos aquest advertiment o nota inicials revelen algunes decisions que ha calgut prendre per avançar. Al final del capítol van les notes i la documentació (encara que normalment figuren en fitxers independents) i la bibliografia consultada.

Els textos, escrits en Times New Roman 12, presenten diverses característiques, principalment: a) les línies van numerades de cinc en cinc per facilitar les referències a l'hora de fer observacions o propostes de modificació;⁵⁵ b) els exemples no apareixen a text seguit com a la GIEC sinó a part, i sovint van numerats, sobretot els primers en el temps; c) fan ús de l'asterisc per indicar formes agramaticals, una convenció que la GIEC evita, i d) en general, no s'hi apliquen distincions de lletra grossa i lletra menuda, si no és ja en els textos més tardans. Tot i ser documents de treball, van nets de notes a peu de pàgina i comentaris al marge.

⁵⁵ L'Oficina de Gramàtica s'ocupava de numerar les línies d'acord amb la pràctica habitual per als esborranys dels capítols de la GIEC.

3.3.4. Aspectes de contingut

Els capítols de la part de sintaxi de la GIEC preparats per Joan Solà contenen gran part de la informació publicada a la GIEC. Entre aquests capítols i els definitius es poden observar diferències: en uns casos, el contingut s'ha redistribuït en altres capítols o s'ha estructurat d'una manera diferent; en altres, s'ha ampliat o aprofundit, i encara en uns altres, s'ha resumit o se n'ha descartat una part. El text original també s'ha transformat en la manera de presentar els aspectes gramaticals i en la manera de qualificar-los normativament, en bona part a causa de la sistematització dels valoratius normatius emprats, que es va dur a terme en un estadi molt avançat de l'elaboració de l'obra. És fàcilment comprovable que hi ha aspectes en què el tractament normatiu de la GIEC incorpora els postulats de Solà exposats en la seva obra lingüística i n'hi ha altres en què no ho fa (o no sembla tan evident).

Forma part d'un altre estudi molt més extens i detingut detallar què conté cada capítol indicant en cada cas si la informació no ha experimentat canvis, s'ha modificat en els aspectes més descriptius o més normatius o s'ha suprimit, o bé si ha anat a parar a un altre capítol. Aquest darrer seria el cas, per exemple, del contingut del capítol 6 (complements), que a la GIEC es troba en bona part entre els capítols 13 (funcions sintàctiques) i 18 (pronoms personals i febles).

En uns apartats, la informació està més aviat embastada —per exemple, la concordança amb el verb *haver-hi* en la part del capítol 1 dedicada a la concordança, que es presenta molt succintament i sense cap indicació prescriptiva explícita— i, en uns altres, encara s'ha d'acabar d'estructurar —com en el cas de les locucions prepositives, que dona a l'engròs en una extensa llista en forma de diccionari.

Altres vegades l'esborrany deixa per a més endavant la concreció del text d'alguns apartats: és el cas de la preposició *de* en les dislocacions o del *per* i *per a*, que figuren com a pendents en la primera part del capítol 4 dedicada a les preposicions. Pel que fa a *per* i *per a*, la qüestió es debat a la Comissió el 2004, és objecte d'una enquesta el 2005 i finalment cristal·litza en una redacció a part el 2005 amb una gran profusió d'exemples,⁵⁶ que acabarà engrossint la segona versió del capítol.⁵⁷ Ara bé, encara el 2008 se'n torna a fer un altre debat a la Comissió.

56 «Tema 4 - La preposició i l'adverbi § 3.4. *Per* i *per a* [3] (21.VI.2005)», amb el nom de fitxer <Per-Per a [3].doc>.

57 «Tema 4 - La preposició i l'adverbi. Primera part: les preposicions. [T4-R2a] (26/08/2005).» Aquesta versió, tot i ser completa, encara presenta les locucions prepositives en forma de llista i no conté l'apartat del complement directe preposicional.

La impressió que ofereixen tots aquests esborranys és la de material de treball, en construcció, que aporta dades i descriu, però també representa l'articulació decidida del que serà la sintaxi de la GIEC: n'estableix les bases, en constitueix els bastidors que suporten l'obra. Així doncs, l'estructura general, els fonaments, tot i els canvis que experimenta el temari, es reconeixen prou bé en el conjunt d'aquests esborranys, i l'aportació copiosa i variada de dades pròpia de la manera de fer de Joan Solà prefigura també la profusió de casos que aborda la GIEC al llarg de l'obra.

4. A TALL DE CONCLUSIONS

Les qüestions exposades fins aquí pretenen ser una primera aproximació a l'estudi de diversos aspectes que relacionen Joan Solà i la GIEC, amb l'IEC de referons.

En primer lloc, reuneix dades sobre un capítol cabdal de l'etapa de maduresa de la trajectòria professional i vital de Joan Solà i sobre l'elaboració de la GIEC, una obra normativa destinada a actualitzar el codi normatiu fabrià. Joan Solà es va incorporar al projecte de la GIEC quan ja feia temps que s'hi treballava —l'elaboració de l'obra havia començat el 1996— i la mort —sis anys abans de la publicació de l'obra— el privà de veure'l completat. A més, proporciona elements per a l'estudi de la relació entre Joan Solà i l'IEC: una relació intensa i fructífera en aquesta etapa que comprèn els deu darrers anys de la seva vida i que prèviament no havia estat exempta de polèmica, com també ocorre amb altres figures cabdals de la lingüística catalana de la talla d'Antoni M. Alcover o Joan Coromines.

En segon lloc, posa el focus d'atenció en la documentació de Joan Solà relacionada amb la GIEC i que custodia l'Oficina de Gramàtica. Estableix quins són els principals grups documentals existents i fa una primera descripció sumària dels conjunts més destacats relatius a la planificació de l'obra, el material de consulta pròpia i els capítols de sintaxi. Intenta desbrossar el camí tant als qui vulguin inventariar i descriure acuradament el conjunt com als qui vulguin examinar i estudiar específicament els elements que el componen i les dades que contenen.

L'estudi que es faci d'aquesta documentació ha de permetre dilucidar, entre altres coses, de quina manera projectava Joan Solà com havia de ser una sintaxi normativa abans de posar-s'hi i abans d'haver-ne parlat retrospectivament en la seva última lliçó, i de quina manera es materialitzen normativament les seves propostes personals, considerant que els capítols de sintaxi que va

preparar són l'estadi intermedi entre la seva obra lingüística personal i l'obra institucional que és la GIEC. Seria prou més complex de determinar amb certesa què hi ha pròpiament de Joan Solà si es partís solament del resultat final —el text publicat el 2016—, que ja és una obra institucional caracteritzada per un «doble vessant, col·lectiu i acadèmic» (GIEC, p. XIX), i basant-se exclusivament en la producció científica i acadèmica publicada per Joan Solà. No hi ha dubte que el material descrit aquí és la baula necessària entre l'obra pública de Joan Solà i la GIEC i la peça que ajuda a comprendre millor totes dues obres: la personal i la institucional. Els seus textos inicials sobre la GIEC permeten tenir al davant les propostes de partida i copsar l'evolució que experimenten al llarg dels textos posteriors que resulten de la successió de diversos estadis d'elaboració i discussió. Amb tot, els canvis ulteriors en el temari de la GIEC —el pas dels catorze capítols inicials als vint-i-tres de la versió definitiva— i la reestructuració que van experimentar els capítols, juntament amb la intervenció d'altres mans, que completen, perfilen i uniformen el text, fan molt més complexa aquesta operació de resseguir la maduració de les propostes normatives solanianes.

I en darrer lloc, i encara més enllà d'aquestes grans qüestions, aquesta documentació també proporciona elements per aprofundir l'estudi sobre la manera de treballar de Joan Solà, sobre els aspectes lingüístics que li cridaven l'atenció en cada moment o sobre la manera d'identificar i delimitar, de cada qüestió gramatical sotmesa a codificació normativa, els detalls que creia que calia tenir en consideració, que calia aclarir, a l'hora de formular propostes de regulació.

No exagera gens ni mica Marí (2012: 754), company de Solà a la Comissió de Gramàtica, quan diu que «la incorporació de Joan Solà a la Secció Filològica, i específicament a la Comissió de Gramàtica, va ser absolutament decisiva per impulsar la part més ampliada i actualitzada de la nova gramàtica normativa de l'IEC: la sintaxi catalana». Absolutament decisiva i, afegim-hi, providencial. La seva implicació personal va encarrilar l'obra i la seva aportació va omplir buits, forats, en el codi normatiu —perquè, com diu Rigau (2012: 259), Joan Solà omplia forats— i va fornir els sòlids bastidors que avui sostenen una de les peces angulars de la normativa de la nostra llengua.

La sintaxi de la GIEC no és pas obra d'un sol autor, però l'empremta de Joan Solà hi plana pertot i explica que el seu nom en sigui indissociable i hi ocupi, merescudament i sense discussió, un lloc preeminent.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BORRÀS, Laura (2009): «Entrevista amb Joan Solà: “Vivim en un estat que ens menysprea secularment”», *Òmnium*, núm. 12, pàg. 14-19. <<https://docplayer.es/docview/77/74925327/#file=/storage/77/74925327/74925327.pdf>>
- FOLCH, Xavier (2011): «Pròleg», dins Joan SOLÀ, *L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics*. Barcelona: Empúries, pàg. 9-10.
- GIEC = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- IEC (1991) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria d'activitats: curs 1989-1990*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1998) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 1996-1997*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2001) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 1999-2000*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2003) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2001-2002*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2004) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2002-2003*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (2005) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2003-2004*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=2910>>
- (2007) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2004-2005*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=4228>>
- (2008) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2005-2006*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=7448>>
- (2009a) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2006-2007*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=8928>>
- (2009b) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2007-2008*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=8948>>
- (2016a) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2008-2009*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=25148>>
- (2016b) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2009-2010*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=25328>>

- IEC (2016c) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria: curs 2010-2011*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=25388>>
- (2018) = INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Memòria curs 2016-2017*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<https://publicacions.iec.cat/PopulaFitxa.do?idCatalogacio=29788>>
- MARÍ, Isidor (2010): «La nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans», *Llengua i Ús*, núm. 49, pàg. 18-26.
- (2012): «Joan Solà i Cortassa (1940-2010)», *Estudis Romànics*, núm. 34, pàg. 751-755. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000181/00000099.pdf>>
- (2016): «Joan Solà i Cortassa (10.01.1940 - 27.10.2010)», dins INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Memòria: curs 2010-2011*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàg. 100-102. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000236/00000039.pdf>>
- MARÍ, Isidor, i Josep M. MESTRES (2003): «El FOREST, fòrum virtual per a l'estandardització lingüística», *Llengua i Ús*, núm. 26, pàg. 44-48. <<https://www.raco.cat/index.php/LlenguaUs/article/view/128135/380259>> .
- MARTÍN PASCUAL, Lúcia (2007): «La Biblioteca Virtual Joan Lluís Vives», *Llengua & Literatura*, núm. 18, pàg. 717-721.
- PÉREZ SALDANYA, Manuel, i Gemma RIGAU (2010): «Entre dues gramàtiques: de la descripció a la prescripció», dins Neus NOGUÉ, Emili BOIX, Sebastià BONET i Lluís PAYRATÓ (eds.): *Joan Solà. 10 textos d'homenatge*. Barcelona: Empúries, pàg. 221-238.
- (2017): «De l'experiència viscuda a l'anàlisi gramatical», dins Sebastià BONET, Neus NOGUÉ i Eulàlia SALVAT (eds.): *Joan Solà: una memòria viva*. Barcelona: Universitat de Barcelona, pàg. 97-115. <<http://hdl.handle.net/2445/171207>>
- (2018), «La Gramàtica de la llengua catalana de l'Institut d'Estudis Catalans». *Llengua & Literatura*, núm. 28, pàg. 223-246. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000040/00000007.pdf>>
- PITARCH, Vicent (2019): «Joan Solà: una memòria viva», *Llengua & Literatura*, núm. 29, pàg. 148-151. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000277/00000027.pdf>>
- PONS, Lúcia (ed.) (2020): *Atles lingüístic del domini català. Cròniques del treball de camp*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- RAFEL, Joaquim (1994): «Un corpus general de referència de la llengua catalana», *Caplletra*, núm. 17, pàg. 219-250. <<https://ojs.uv.es/index.php/caplletra/article/view/7405/10386>>
- RIGAU, Gemma (2012): «Joan Solà (1940-2010) i el seu llegat», *Llengua & Literatura*, núm. 22, pàg. 257-262. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000183/00000012.pdf>>

- (2020): «Norma i descripció gramatical», dins *Simposi Pompeu Fabra: 14, 15 i 16 de novembre de 2018*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàg. 130-137. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000292/00000018.pdf>>
- SOLÀ, Joan (1987 [1989]): *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. 2a ed. Barcelona: Edicions 62.
- (1994): *Sintaxi normativa. Estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- (2011): «Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris, exemples», dins Joan SOLÀ, *L'última lliçó. Parlaments polítics i acadèmics*. Barcelona: Empúries, pàg. 103-143.
- (2020): *Plantem cara. Converses lingüístiques (1998-2008)*. Barcelona: Empúries.
- SOLÀ, Joan (ed.) (1992): *Sobre lexicografia catalana actual*. Barcelona: Empúries.
- SOLER, Joan (2002): «El Corpus Textual Informatitzat de la Llengua Catalana», dins *Hizkuntza-corpusak. Oraina eta geroa (2002-10-24/25)*. Sant Sebastià: UZEI. <<https://www.uzei.eus/wp-content/uploads/2017/06/04-Joan-SOLER-i-BOU.pdf>>

De la tipologia oracional fabriana a una articulació argumental-pragmàtica de la inacusativitat en català

Joana Rosselló
Universitat de Barcelona

0. INTRODUCCIÓ

Solà (2009: § 1.5.1.b) presenta Fabra com el primer gramàtic que va saber veure el que avui s'anomena inacusativitat integrant-la en una classificació dels tipus oracionals basada en la noció d'argument extern.

És probable que [Fabra] sigui el primer gramàtic mundial de tractar el fenomen [el tipus IV d'oració] amb una visió tan completa i moderna. Completa perquè singularitza la construcció com una de les quatre essencials de la llengua i perquè relaciona verbs aparentment tan distants com *arribar* i *haver-hi*; i moderna perquè el nostre autor estableix els quatre tipus d'oracions (que ell anomena «proposicions») no segons les característiques dels verbs (com han fet veure Bonnet 1991 [...] i Rosselló 2002 [...]) sinó segons que a l'oració hi hagi o no hi hagi «un argument extern a la predicació», és a dir contraposant les oracions que tenen un subjecte dels que hem anomenat «agents» a les oracions que tenen un element integrat en la part predicativa de l'oració.

Fabra (1956: §§ 46 i 72) identifica inequívocament el fenomen de la inacusativitat, que defineix el tipus IV de proposició. Descobreix, doncs, un fenomen que ara és considerat en certa manera universal i li atorga un paper important en la gramàtica catalana. A § 1 s'hi tracten, per aquest ordre, la descoberta de la inacusativitat per part de Fabra i la proposta de la hipòtesi de la inacusativitat en la lingüística contemporània: la seva transcendència i vigència en la recerca actual així com el seu impacte en la conceptualització de la transitivitat. S'hi comenta també el tipus II de Fabra: les oracions copulatives predicatives.

Com s'esmenta en la citació superior i es pot llegir en aquesta que segueix, qui això escriu va anar més enllà (Rosselló 2002: 1887) en sostenir que Fabra havia fonamentat la classificació sencera en la presència (tipus I i II) o absència (tipus III i IV) d'argument extern:

En conclusió, la tipologia oracional fabriana, no solament presenta l'encert de la descoberta del tipus IV, o sigui de la inacusativitat, sinó que, de manera implícita, però clarament, ens presenta una classificació que prescindeix de la transitivitat com a criteri, substituint-lo pel de la presència (tipus I i II) o absència (tipus III i IV) d'argument extern.

Una revisió atenta dels exemples dels tipus I i IV no obliga a retractar-se però obre la porta a una altra interpretació segons la qual la diferència entre els dos primers tipus i els dos darrers és presència versus absència de tòpic. Aquesta altra interpretació no és tampoc concloent. Atenent-nos als exemples proporcionats pel gramàtic queda infradeterminat si es tracta de la presència d'argument extern o de tòpic. La infradeterminació és producte del que s'anomena aquí congruència entre l'estructura argumental (EA) i l'estructura informativa (EI); en particular entre l'argument extern i el tòpic, nocions pertanyents a l'EA i a l'EI, respectivament. Vg. §§ 3.1 i 3.2.

El tipus d'exemple que decidiria si la tipologia oracional fabriana és guiada per l'estructura argumental o la informativa no surt a Fabra (1956) —ni a §§ 43-46 ni a § 72. Es tracta d'oracions com *El teu germà ha arribat*, *Aquest pa sobra*, que d'acord amb la noció de congruència EA-EI serien incongruents i per això decisives —vg. § 2.3. En aquest article es mostra que, tot i l'absència d'aquest tipus d'exemple crucial, interpretar la tipologia fabriana en clau d'EI amb la noció de tòpic al centre és probablement més encertat: les observacions a § 2.3 així ho suggereixen.

Si l'absència de tòpic és un atribut bàsic del tipus IV, la inacusativitat en català seria sensible a l'EI. Aquesta gairebé inèdita visió del fenomen porta a una proposta segons la qual la inacusativitat vindria determinada universalment per l'EA però podria ser sensible en la seva manifestació a l'EI, com passa en català. En aquesta línia, en l'última secció, es presenta l'essencial d'una proposta que, en el marc derivacional configuracional de la gramàtica generativa i transformacional (GGT), podria explicar unes dades recalcitrants relatives a la inacusativitat gràcies a l'articulació requerida de l'EA amb l'EI.

1. LA INACUSATIVITAT

1.1. El concepte a la gramàtica de Fabra

El fenomen de la inacusativitat s'observa en aquells verbs intransitius el subjecte gramatical dels quals no es comporta arreu com a subjecte sinó també

com a objecte gramatical. En l'exemple de capçalera de Fabra de les proposicions/oracions de tipus IV hi veiem un subjecte (*Ha arribat un parent meu*) que com a subjecte concorda amb el verb (*Han arribat uns parents meus*), igual que passa en les oracions de tipus I. Ara bé, aquest subjecte és diferent dels de les oracions de tipus I pel següent:

[...] però aquesta designació [la designació que fa el subjecte d'un ésser o una cosa], a diferència del subjecte d'una proposició de tipus I, no apareix com una part de la proposició que, contraposada al predicat serveix de base a la comunicació del pensament, sinó darrera del verb com una mena de complement d'aquest, i, de fet, en certes ocasions aquest subjecte es comporta gramaticalment com a tal.

S'observen aquí dos ingredients relacionats, però dos al capdavant: primer, l'absència en el tipus IV de la contraposició subjecte-predicat —tot i la presència de subjecte gramatical, palesa en la concordança amb el verb—, i segon, l'anunci que aquest subjecte gramatical es comporta de vegades com a complement. És per la primera diferència respecte del subjecte de les oracions de tipus I que el tipus IV s'introdueix d'entrada en la mateixa secció que el tipus III (vg. § 45). De les de tipus III (*Plou. És clar*) —que no tractem aquí— s'hi diu que són tot elles predicat, sense subjecte. Que una oració pugui ser tot predicat ens interessarà de nou (vg. §§ 2.5, 3.1, 3.2).

El comportament gramatical de complement per part del subjecte de les oracions de tipus IV és relatiu al clític o pronom feble *en* sota la funció de pronom indefinit.¹ Aquest clític indefinit que el gramàtic presenta primer (Fabra 1956: § 71) com a «representant» d'expressions emprades com a complement-acusatiu (*Tens aigua → En tinc [molta]*), es comporta talment respecte del «subjecte gramatical d'una proposició del tipus IV» (§ 72). Amb un exemple seu de cada veiem que el clític indefinit funciona igual amb un complement-acusatiu (1) que amb un subjecte d'oració de tipus IV (2):

(1) —¿Tens aigua?

—En tinc molta

(2) Ahir va arribar un vaixell; avui n'arribaran quatre

¹ Aquest clític s'anomena en la bibliografia partitiu. Es tracta, però, d'un clític indefinit, com em comenta M. Teresa Espinal (comunicació personal).

Fabra deixa incomplet l'argument, ja que, si bé diu que aquesta cliticització s'aplica als objectes canònics (i.e., els de verbs transitius) i als subjectes del tipus IV, no demostra que aquesta cliticització no l'admeten ni els subjectes dels transitius ni els d'aquells intransitius que no són inacusatius, els anomenats inergatius:²

(3) *N'han preferit això molts

(4) *En riuen molts

Per contra, la presentació que fa del verb inacusatiu *haver-hi* (i de retruc *arribar*) mostra explícitament que a diferència del complement-acusatiu (i.e., objecte) l'argument de les oracions de tipus IV no va mai en acusatiu —en feiç coherència amb el terme. A més, remarca el caràcter precursor del plantejament fabrià de la inacusativitat / tipus IV respecte del que havia de fer-se anys després en el si de l'anomenada gramàtica relacional (GR), presentat tot seguit (vg. § 2.2). Diu el mestre (Fabra 1956: § 72) que en una proposició (oració) el verb de la qual sigui *haver-hi*, com ara a l'exemple *Hi ha una esquerda a la paret*:

[...] el membre originàriament complement acusatiu (una esquerda) es comporta, quant a la possibilitat d'ésser representat per tal o tal pronom feble, exactament com el subjecte gramatical d'una proposició de tipus IV: com aquest, és representable per *en* quan és un nom indeterminat (*¿Hi ha aigua, al dipòsit? —Ja no n'hi ha.* [Cp. *Ahir va sortir vapor; avui no en surt*]), però no per *el, la, els* o *les* quan és un nom determinat (responent a una pregunta com *Hi havia el teu oncle?*, no pot dir-se *No l'hi havia*, com responent a una pregunta com: *¿Ha arribat el vaixell que esperàveu?*, no pot dir-se *No l'ha arribat*).

L'argument de *haver-hi* és així un complement acusatiu *originari* (i.e., objecte) que es comporta com a subjecte de tipus IV. L'explicació traspua un aire derivacional o multiestratal sobre la base de les funcions gramaticals, com el de la GR: en una oració podria haver-hi un objecte inicial que finalment fos subjecte.³

2 El clíctic indefinit *en* no pot tampoc associar-se amb un quantificador preverbal no focalitzat: cf. *Molts, n'han arribat* (= *MOLTS n'han arribat*), **Molts n'han arribat*. Aquells quantificadors viables en posició preverbal no focalitzada rebutgen el clíctic. Així, un quantificador viable en posició preverbal no focalitzada presenta aquesta distribució: *Molts han arribat; N'han arribat molts / MOLTS n'han arribat*. Un quantificador preverbal no viable en posició preverbal no focalitzada presenta aquesta altra: **Gens (no) ha arribat; No n'ha arribat gens / GENS (no) n'ha arribat*.

3 Si «originàriament» a la citació de Fabra té un sentit diacrònic, el que es diu en el text superior és una sobreinterpretació.

1.2. Història del concepte i terminologia associada

Probablement la versió més ben documentada de l'origen de l'anomenada hipòtesi inacusativa (HI) en la lingüística contemporània és la de Pullum (1988 i 1991), que presenta la dita hipòtesi com una de les idees noves més interessants del segle en sintaxi. L'autor, que és part d'aquesta història, a més de l'explicació del concepte d'inacusativitat, aclareix qui va(n) ser-ne el(s) descobridor(s), apunta un criteri eliminatiu de pretesos candidats a precursors i fa comprensible l'elecció dels termes complementaris inacusatiu i inergatiu, que va encunyar ell mateix.

En paraules seves, la HI planteja el següent (Pullum 1991: 148):

En algunes oracions intransitives (típicament amb predicats no volitius), però no en d'altres (típicament [amb predicats] volitius), el subjecte superficial correspon a l'objecte directe de l'oració en una estructura sense subjecte més abstracta.

Aquesta idea es va originar en el si de la GR, marc teòric creat per Perlmutter i Postal a meitat dels passats anys setanta. La GR, com ens diu Pullum entre línies, és un model multiestratal, derivacional en definitiva. Vol dir això que la sintaxi manifesta d'una oració no és necessàriament igual a la sintaxi d'aquesta oració en un altre nivell més abstracte i que es passa d'un estrat a un altre mitjançant operacions sintàctiques. La GR, a més de derivacional, es basa en les funcions gramaticals, que s'hi consideren universals.⁴ Bastarà aquí tenir en compte la de subjecte, 1, i objecte, 2.

Oficialment és Perlmutter (1978) qui presenta la HI en relació amb la passiva impersonal de l'holandès que s'aplicaria a oracions amb verbs com ara *treballar* i *ballar*, però no a oracions amb verbs com ara *arribar*, *créixer*, etc. La HI proposava que la intransitivitat no forma una classe natural sinó que és escindida, de manera que els verbs intransitius no volitius (*arribar*, *créixer*, etc.) tindrien subjacentment un objecte/2 i manifestament un subjecte/1, mentre que els volitius (*treballar*, *ballar*) tindrien subjacentment i manifestament un subjecte/1. Que les passives impersonals en holandès no siguin possibles amb els verbs amb un objecte subjacent s'explicaria en aquest marc perquè tant una passiva com un verb inacusatiu requereixen la conversió d'un 2 a un 1, conversió que, en poder aplicar-se només una vegada per oració (per un principi in-

4 La GGT és també derivacional però no parteix de les funcions gramaticals com a primitius. En GGT la configuració o jerarquia en termes estructurals és clau.

dependent de la GR), bloqueja la concurrència de passives amb oracions de verb inacusatiu i dona així compte de la distribució de les passives impersonals de l'holandès.

Extraoficialment, va ser Postal qui va proposar primer l'escissió de la intransitivitat a què obliga la HI. Va ser en una carta a Perlmutter del 20 d'octubre del 1975. En aquesta carta, prenia en consideració dades del mohawk, que pot incorporar en el verb només arguments de verbs intransitius no volitius, i del francès, que presentaria extraposició d'indefinites amb aquests mateixos verbs intransitius (*Il est arrivé trois enfants*), i passives impersonals amb el grup complementari d'intransitius (*On est dormi bien*). És important notar, com fa Pullum (1988 i 1991), que la HI pròpiament dita implica una escissió de la intransitivitat *primària*, que podríem dir-ne. Ni *S'ha trencat el gerro* en català, ni *The vase has broken* en anglès són exemples amb verbs comparables a *arribar/arrive* (angl.) o *caure/fall* (angl.), pel fet que el verb *trencar* i el verb *break* tenen tots dos alternants transitius primaris —com marcaria en català el clíctic de la intransitiva. El caràcter d'objecte subjacent de *el gerro / the vase* en els exemples precedents no havia passat inadvertit —i la llista d'autors que hi havien reparat seria llarga—, mentre que sí que hi havia passat en exemples com *El gerro ha arribat*, *The vase has arrived*. És per aquesta important diferència que entre els precursors de la HI només hi poden comptar aquells que se centren en l'escissió de la intransitivitat *primària*. Segons Pullum, la descoberta genuïna data de mitjans dels passats anys setanta i s'ha d'atribuir a Postal i Perlmutter. Ara bé, s'ha argumentat a la subsecció anterior que Fabra va identificar el fenomen més de vint anys abans; curiosament, va argumentar-lo centrant-se premonitòriament en el verb *arribar*.

Quant a la terminologia associada a la HI, va ser Pullum (1988 [1991]) qui amb aquesta impecable lògica va encunyar els dos termes, com comenta ell mateix irònicament:

Vaig escriure a Postal (30 d'octubre, 1976) suggerint-li que uns termes nous amb *in-* anirien clavats: si un 1 en un estrat amb un 2 és un ergatiu, un 1 en un estrat sense 2 hauria de dir-se inergatiu 1; i, igualment, si un 2 en un estrat amb un 1 és un acusatiu, un 2 en un estrat sense 1 hauria de dir-se inacusatiu 2. Així va produir-se una de les contribucions meves més superficials a la lingüística: vaig crear la marca del que es coneix com a hipòtesi inacusativa (Pullum 1988 [1991]).⁵

⁵ Burzio (1986) va anomenar aquests verbs ergatius (*sic*). D'ençà que Grimshaw (1987) va adoptar el terme inacusatiu, aquest equívoc terme va caure en desús en la GGT.

En esquema:

(5)

1 a 1 + 2 → ergatiu

2 a 1 + 2 → acusatiu

1 sense 2 → inergatiu 1

2 sense 1 → inacusatiu 2

on 1 = subjecte, 2 = objecte.

1.3. La inacusativitat en la recerca lingüística avui

La HI es considera una de les contribucions més remarcables a la teoria lingüística (Maling 2010). De la GR va passar immediatament a la GGT: el caràcter derivacional de tots dos models hi va certament ajudar. En canvi, la tipologia lingüística no l'ha incorporada i n'ha rebaixat la transcendència. El caràcter monoestratal d'aquest enfocament de la sintaxi en deu ser en part responsable. També hi contribueix, segons que Peeters (1998) documenta, el fet que la inacusativitat demostrí que les fronteres entre les llengües ergativo-absolutives i les nominativo-acusatives no són tan impermeables com els tipòlegs especialistes en ergativitat voldrien (Dixon 1994): part de les oracions intransitives de les llengües nominativo-acusatives amb inacusativitat manifesta es comporten d'acord amb el patró ergativo-absolutiu en alinear, com diuen els tipòlegs, S (l'argument més prominent de les oracions intransitives) amb P (l'argument pacient de les oracions transitives).

La HI en la proposta originària de Perlmutter (1978) recollia tres possibles formulacions: l'escissió de la intransitivitat (1) seria universal i uniforme, (2) seria universal i uniforme per a certs tipus de verbs intransitius però hi hauria variació translingüística per a altres verbs intransitius i (3) presentaria variació translingüística. La investigació de la sintaxi inacusativa en diverses llengües qüestionària la formulació (1) (Maling 2010). En concordança amb la formulació (2), s'ha proposat que l'escissió de la intransitivitat no és categòrica sinó gradual (Sorace 2011).

La investigació de la HI s'ha estès a dominis dellà la sintaxi teòrica clàssica. Els resultats no són del tot concordants ara mateix, però la vigència de la HI sembla indiscutible a l'espera que s'aclareixi quina és la millor formulació. La incidència de la intransitivitat escindida ha estat demostrada en la modalitat signada —vg. Benedicto i Brentari (2004). Estudis més experimentals i aplicats

han proliferat en els camps de l'adquisició del llenguatge (Vernice i Guasti 2015; Lorusso 2014), afasiologia (Lee i Thompson 2011) i producció de la parla en població típica. Respecte d'aquests últims són particularment importants els resultats de Momma et al. (2016, 2017 i 2018). Momma et al. (2018) han demostrat que en una llengua com l'anglès, en què la inacusativitat manifesta és gairebé inexistent, la producció d'oracions amb verb inacusatiu, però no la d'oracions amb verb inergatiu, requereix una planificació avançada del verb. Amb un paradigma d'interferència mot-imatge en què, juntament amb la imatge que s'ha de posar en paraules (fent-ne una frase), es presenta un distractor (mot relacionat o mot no relacionat amb la imatge) coincidint exactament amb la presentació de la imatge o una mica abans o després, resulta que un mot distractor relacionat precedint mínimament la presentació de la imatge retarda l'articulació d'un subjecte inacusatiu però no la d'un subjecte inergatiu. D'aquí s'infereix que només els subjectes inacusatius requereixen la planificació avançada del verb. Aquests resultats s'afegeixen als d'estudis previs d'aquest equip sobre el japonès i l'anglès. Allà es mostrava que la planificació per endavant del verb la demanen els objectes transitius en japonès i els subjectes de passiva en anglès, però no pas els subjectes transitius ni en japonès ni en anglès. Així doncs, d'acord amb aquests estudis de producció de la parla, les oracions amb verb inacusatiu serien en certa manera més costoses que les de verb inergatiu replicant-se en les primeres el comportament dels objectes de les oracions transitives, i en les segones, el del subjecte.

1.4. La transitivitat en general i a la gramàtica de Fabra

La inacusativitat, en aïllar un tipus de verb intransitiu l'argument (tema) del qual té un comportament doble, de subjecte i objecte, ja socava per si sola la distinció entre verbs intransitius i verbs transitius. Si a això hi afegim que molts verbs poden presentar-se ara com transitius ara com intransitius (*llegir/ escriure/comprar/mirar (novel·les)*) i que els inergatius admeten un acusatiu intern o objecte cognat (*córrer una cursa, riure un acudit, plorar llàgrimes de cocodríl*), podria afirmar-se que ben mirat tots els verbs són transitius —tret que siguin verbs de règim amb un complement oblic. Això, en una visió configuracional de la sintaxi, equivaldria a fer distintiva la presència d'argument extern i a relegar el poder diferenciador de l'argument intern —just al contrari de la divisió tradicional en transitius i intransitius, en què els últims formen una classe unitària. Configuracionalment, l'argument extern és superior a l'intern. Semànticament, és agentiu o volitiu, quan va associat a un predicat verbal. Un

argument intern, en canvi, tendeix a ser tema/pacient respecte del predicat verbal. L'absència d'argument extern no és equivalent a la presència d'argument intern. En les oracions de tipus III, predicats verbals com ara *Plou* o no verbals com ara *És fosc* (en el sentit de *Fa fosca*) no tindrien argument extern ni intern. En definitiva, una classificació basada en la presència (tipus I i II) o absència (tipus III i IV) d'argument extern no equival a una classificació que oposés la presència d'un argument extern per als dos primers tipus a la presència d'un argument intern per als dos últims. Això darrer, com acabem de veure, seria incorrecte per a molts predicats meteorològics. A més, els verbs de les oracions del tipus I poden anar amb argument intern (*escriure una novel·la*) o sense (*escriure*). Un argument intern ni defineix inequívocament els verbs considerats transitius, per l'existència dels inacusatius, ni distingeix tipus d'oracions: tant les inacusatives (tipus IV) com les transitives (tipus I) en porten.

1.5. El tipus II i el seu complementari. La predicació

La noció d'argument extern no coincideix exactament amb la d'agent. Tots els exemples del tipus II (com *El regle és curt*) presenten un argument que no és agent en ocórrer en oracions copulatives (o amb verbs atributius). A aquest argument (*el regle* en l'exemple anterior) l'especificació d'extern li escau perfectament, la qual cosa reforça el sentit d'una bipartició I i II versus III i IV basada en aquesta noció. És de remarcar que les variants numerades del tipus II que clouen sense més explicació la secció corresponent (§ 44) siguin exactament «1. *En Pere és mestre*. — 2. *En Pere és un mestre molt bo*. — 3. *En Pere és el mestre d'Espot*. — 4. *El faig és un arbre*.» A diferència de l'exemple titular de la secció, *El regle és curt*, d'1 a 4 hi trobem predicats el nucli dels quals és un nom. No sembla accidental que no hi aparegui *El mestre d'Espot és en Pere*. Una oració com aquesta grinyolaria en el tipus II perquè no és adscriptiva o predicativa sinó especificativa. La no inclusió d'aquest exemple convida, però, a concebre'l com a exemple d'un paral·lel copulatiu de les oracions de tipus IV, juntament amb la construcció del tipus *És en Pere, Soc jo*, emprada com a resposta a *Qui hi ha?*, que podria ser-ne l'origen (vg. Rosselló 2008).

Un altre aspecte destacable en la caracterització de Fabra del tipus II és precisament la distinció entre predicació (o terme predicatiu que en diu ell) i modificació (o complement determinatiu): amb exemples seus, *Aquest anell és d'or* i *El cavall d'en Pere és blanc* són oracions en què *d'or* i *blanc* contrauen una relació de predicació amb *aquest anell* i *el cavall d'en Pere*, respectivament; en canvi, a *En Pere es vol vendre el cavall blanc* i a *He perdut l'anell d'or, blanc*

i *d'or* contrauen una relació diferent, de modificació (o determinació, que diu Fabra), amb *cavall* i *anell d'or*, respectivament. És de notar que la predicació comporta l'atribució d'una propietat a una entitat ja ben delimitada referencialment, mentre que la modificació contribueix a la determinació d'aquesta referència (és el cavall blanc i no aquell altre; l'anell d'or i no el de bijuteria).

2. EL CRITERI VERTEBRADOR DE LA TIPOLOGIA ORACIONAL FABRIANA: ARGUMENT EXTERN O TÒPIC?

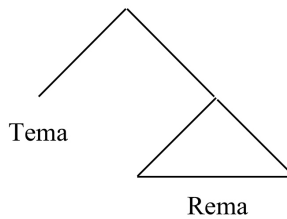
El silenci de Fabra respecte de quin és el criteri que li fa presentar quatre tipus de proposició i presentar-los de dos en dos no ens ha de sorprendre. La de Fabra (1956) havia de ser una «gramàtica per als mestres», com en el prefaci deia Coromines que volia Fabra. Ja fora «d'aquest pla elemental i posant-nos en un nivell més universitari» esmenta el prologuista les seccions de la gramàtica (§§ 71 i 72) comentades més amunt (§ 1.1), però no pas les que encapçalen el capítol sobre el verb referides als tipus de proposició (§§ 43-46). No cal dir que aquestes darreres no han arribat a l'escola. Què amaguen sota l'aparent simplicitat? Què els dona cos? Un criteri, el d'argument extern, que ara situaríem en la perspectiva de l'estructura argumental? O n'amaguen un altre, el de tòpic, pertanyent a l'estructura informativa? Podrien potser ser equivalents, els dos, segons què miréssim? Veurem a continuació que el problema és que en els exemples que ens presenta Fabra els dos criteris se superposen o, el que és el mateix, que l'estructura argumental i la informativa dels exemples està alineada, és congruent. Caldria disposar d'exemples en què el pla argumental i l'informatiu no s'alineessin per saber què tenia al cap el gramàtic.

2.1. Predicació. Estructura argumental i estructura informativa

Qualsevol oració de qualsevol llengua té sempre una EA (*qui fa què?*) i una EI (*(tema/tòpic) - rema*) (vg. Vallduví 2002). Aquestes dues classes de significat relacional hi són sempre. A banda d'aquestes dues, però no obligatòriament, altres classes de significat relacional o sintàctic universal —i no n'hi ha gaires més— són la modificació (*el llibre vermell / un llibre* que va escriure la Rodoreda) i la predicació (*El llibre és vermell / La Rodoreda* escrivia contes).

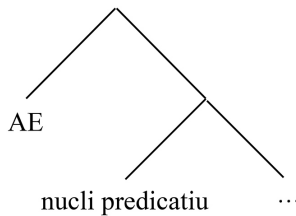
La relació de predicació entesa, com s'ha dit (vg. § 2.5), com una contraposició entre una part que designa una entitat i una altra que atribueix quelcom a

aquesta entitat no s'exhaureix en els tipus d'exemple que ens presenta Fabra, tots ells amb un subjecte gramatical designador de l'entitat de què es predica quelcom. Compleixen perfectament la caracterització frases que no s'articulen com a subjecte gramatical - predicat, com ara *Les bosses les ha deixades a la cuina, Això ho han fet els nens, D'aquest tema millor ni parlar-ne*. La predicació així entesa no es pot definir com una relació determinada per un patró gramatical (concordança amb el verb), ja que la contraposició requerida s'obté també en altres casos. De fet, l'articulació subjecte gramatical - predicat és sovint un cas particular de la més inclusiva de tema/tòpic - rema. La predicació no seria així una relació sintàctica primària sinó epifenomènica, a cavall de l'EI. Podríem representar-la així:

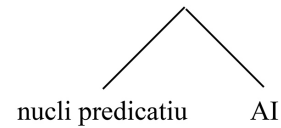
(6) Configuració tema-rema

En models configuracionals de la sintaxi, com ara la GGT, la predicació resulta un epifenomen al nivell de l'EA també. La configuració és de predicació en el cas de les oracions transitives i inergatives, no així de les inacusatives (Hale i Keyser 1993; Chomsky 1995): en les primeres diem que hi ha un argument *extern* precisament perquè és configuracionalment separat de la resta i superior al nucli predicatiu verbal de l'estructura en un format de predicació; en les inacusatives, l'argument *intern* rep precisament aquest nom perquè és germà del nucli predicatiu verbal, com es mostra, respectivament, a (7) i (8):

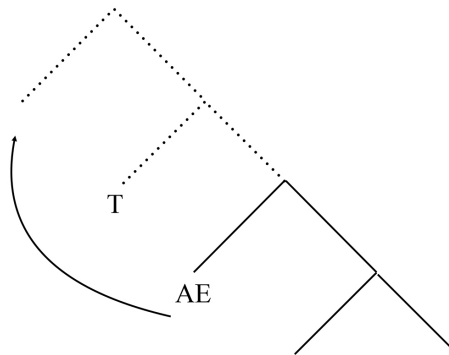
(7) Argument extern (AE)⁶

⁶ A (7) els punts suspensius volen dir que tant és que hi hagi argument intern (o. transitiva) o no (o. inergativa).

(8) Argument intern (AI)

Si EA i EI són requerides en qualsevol oració, com s'hi expressen i com s'hi integren? Simplificant considerablement podríem dir que hi ha dues opcions: la dels models monoestratals, amb posicions predeterminades per a cada tipus d'informació, EA en posicions centrals i EI en posicions perifèriques inicials (o finals), i la dels models derivacionals, en què els dos plans entren en una relació d'*input-output*.⁷ Si el model, a més de derivacional, com la GR, és configuracional, com ara la GGT, això comporta la formació d'estructures unitàries en què l'EI es crea en bona part pel moviment —sempre ascendent— dels constituents de l'EA en la base de l'estructura. Són les posicions superiors (i perifèriques en la linealització) les dotades de propietats d'EI. En la representació a (9) s'hi observa amb traç continu l'EA, i amb traç discontinu, l'EI. De forma molt simplificada, s'hi representa una de les operacions essencials de la derivació, el moviment de l'argument extern des de l'EA a la posició de subjecte gramatical. La representació (9) correspondria a qualsevol oració transitiva o inergativa amb subjecte preverbal del català en el supòsit que en català i anglès les oracions superficialment SV(O) (Subjecte Verb [Objecte]) es generin igual. T és Temps, la categoria vertebradora de l'oració que fa de nexce per a l'articulació EA-EI.

(9)

⁷ Són models monoestratals l'LFG (*lexical functional grammar*), l'RRG (*role and reference grammar*), etc. Van Valin (2001: cap. 6) ofereix una presentació succinta de les principals teories sintàctiques, l'RG (*relational grammar*) inclosa —GR (gramàtica relacional) en el text superior.

2.2. Congruència EI-EA en la classificació oracional fabriana

Un examen dels exemples dels tipus I i IV, crucials tant per entendre la inacusativitat a Fabra com per testar la fonamentació de la classificació oracional sencera, ens mostra que tots els del tipus 1 són com (9), tret de *Guanya un bon sou* —la pertinença del qual al tipus I ha de justificar a part precisament. Són els de (10):

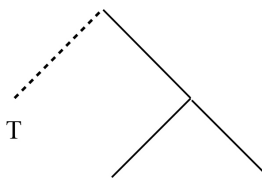
(10)

El nen plora
 El veí i la veïna / Els veïns canten
 En Joan treballa
 El meu germà escriu (una lletra a la seva dona)

Els del tipus IV són els d'(11), amb la configuració (12).⁸

(11)

Ha arribat un parent meu
 Han sortit dos trens
 Hi ha una esquerda a la paret
 Ahir va arribar un vaixell; avui n'arribaran quatre
 Ahir va sortir vapor
 Hi havia el teu oncle

(12)

Comptat i debatut, entesa la predicació en els termes de la subsecció precedent, la congruència de l'EA i l'EI que porta a l'ambivalència de la classificació fabriana podria formular-se fent servir la noció de predicació. Diríem ales-

⁸ Hi falta *Dormen sis nens a cada cambra; en aquesta en dormen set*. No l'hi posem perquè considerem que si bé la construcció és inacusativa (i estativa en particular), ho és per la concurrència de la inversió locativa. *Dormir*, lèxicament, és inergatiu i, doncs, d'activitat. Vg. § 2.3.

hores que en els exemples de Fabra hi ha predicació en un dels dos plans si i sols si n'hi ha en l'altre; i el mateix per a l'absència de predicació.

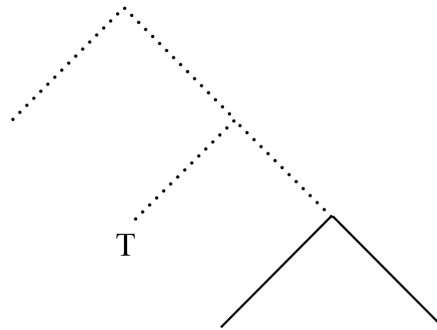
2.3. Probable primacia de l'EI a Fabra: tòpic més que no argument extern

Com acabem de veure, per l'efecte de la congruència EA-EI de tots els exemples proposats per Fabra, queda infradeterminat quin és el criteri subjacent a la seva tipologia oracional, si l'argument extern o el tòpic, atès que tant un com l'altre són presents en I i II i absents en III i IV.

Els exemples crucials que haurien per si sols dirimit la qüestió són els de (13), amb l'articulació d'EA-EI representada a (14) i la derivació estàndard en GGT de (15) —cf. (9). L'articulació EA-EI és incongruent pel fet que la part amb traç continu (EA) i la part amb traç intermitent (EI) no presenten la mateixa configuració, no se superposarien exactament, a diferència del que ocorre a (9) i (12).

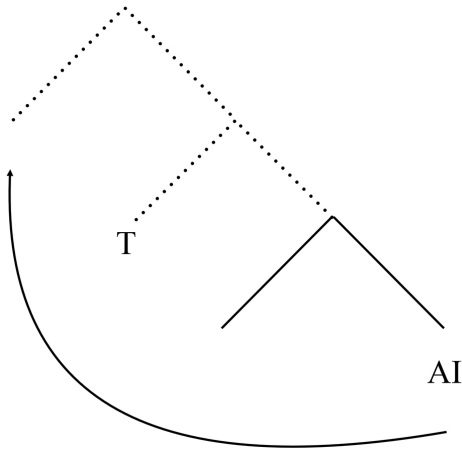
(13)

El nen ha caigut
El paquet ha arribat
Aquest pa sobra

(14)

L'absència dels exemples crucials permetria deixar la cosa aquí.

(15)

Ara bé, una sèrie d'indicis apunten a favor del tòpic més que no pas a favor de l'argument extern com a criteri de la classificació oracional de Fabra.

Un primer indicatiu és que la contraposició necessària per a la relació de predicació que planteja Fabra va molt més en la línia discursiva o d'EI que no pas en la de papers temàtics (agent, pacient, etc.), que el gramàtic no esmenta. En certa manera, si els hagués portat a col·locació, l'agrupació dels tipus I i II hauria requerit més justificació, atès que només les oracions de tipus I tenen agent (en sentit ampli). Vg. § 2.5.

Un segon indicatiu és la justificació que *Guanya un bon sou* entra en el tipus I tot i no presentar un grup nominal separat en funció de subjecte —i tòpic, podem dir ara. Aquesta consisteix a apel·lar a la continuïtat del tòpic de l'oració (de tòpic nul) amb un d'establert prèviament; en el seu exemple, amb *en Joan*, el tòpic d'una oració immediatament anterior: *En Joan treballa: guanya un bon sou*.

Un tercer indicatiu és que Fabra consideraria flexible l'adscripció d'un mateix verb al tipus I o al IV. No hi ha dubte que adscriuria *El nen dorm* al tipus I, però, en canvi, com a exemples del tipus IV (vg. § 72) assimila *Dormen sis nens a cada cambra; en aquesta en [n'hi] dormen set a Ahir va arribar un vaixell; avui n'arribaran quatre*. Cal dir, però, que adscriure *El nen dorm* al tipus I i *Aquí n'hi dormen tres* al tipus IV no aclareix si el criteri que s'aplica és el de tòpic o d'argument extern / agent, atès que en el primer exemple —topicalitat a banda— hi ha una acció i, doncs, un agent, mentre que en el segon, no. Aquest últim requereix una interpretació estativa, com mostra la diferent contribució que faria un mo-

dificador com *tranquil·lament* aplicat a cada oració: cf. *El nen dorm tranquil·lament* i *Aquí n'hi dormen tres tranquil·lament*. Amb altres paraules, el contrast és entre el sentit inherentment inergatiu d'un verb com *dormir* i la inacusativitat sobrevinguda per obra aquí de l'anomenada inversió locativa (Rigau 1992). Es tracta d'un cas particular de la diferència entre la inacusativitat lèxica, inherent, i les construccions inacusatives o inacusativitat derivada (Rosselló 2002: 1893-1895).⁹

Finalment, com ha assenyalat Rigau (2013), cal fer constar que Fabra admet que els verbs de moviment direccional poden ser d'acció i, doncs, també inergatius: *Haviem anat a Girona per veure el nostre pare. Havia vingut per saludar-la* (Fabra 1956: § 95). Com en el cas anterior, però sense necessitat de construcció especial,¹⁰ tornem a tenir dos sentits, el volitiu/inergatiu dels exemples immediatament precedents i el no volitiu / inacusatiu (*N'han vingut molts*). Aquest darrer, consegüentment, no és (gaire) compatible amb una oració adjunta final: **N'han vingut per saludar-la*, **N'hi ha anat (molta) per protestar de gent* (cf. *Molta gent hi ha anat per protestar*).

En definitiva, seguim sense saber del cert a quin tipus hauria adscrit *El teu germà ha comparegut*, *El paquet ha arribat*, *El nen ha caigut*, etc., que crucialment mantenen el sentit no volitiu de les oracions *Ha comparegut el teu germà*, *Ha arribat el paquet*, *Ha caigut el nen*. D'acord amb la HI, en canvi, és fora de dubte que tant les primeres amb subjecte preverbal com les segones serien exemples d'oracions inacusatives; també les de subjecte nul corresponents (*Ha comparegut*, *Ha arribat*, *Ha caigut*). Si interpretem els dos primers punts d'aquesta secció com a indicis que la base de la tipologia fabriana és l'EI (topicalitat) més que no pas l'EA, els exemples amb subjecte preverbal o nul amb verbs com *arribar*, *compareixer*, *caure*, *aparèixer*, *desaparèixer*, etc., haurien d'assignar-se al tipus I: la tipologia fabriana es basaria en l'EI i no en l'EA; també el tipus IV i, doncs, la inacusativitat.

3. INACUSATIVITAT, ESTRUCTURA ARGUMENTAL I ESTRUCTURA INFORMATIVA

Si *El nen ha caigut*, *El paquet ha arribat*, *El teu germà ha comparegut* pertanyen al tipus I, la intransitivitat escindida de base estrictament lèxica inherent a la HI

⁹ Per a altres manifestacions de la inacusativitat en català, vg. Rosselló (2002: 1887-1895).

¹⁰ A més, si amb el verb *dormir* és la versió inergativa la no marcada, amb els verbs de moviment direccional és la inacusativa.

ja no se sosté: d'una banda, *Ha arribat un paquet* pertanyeria a la classe IV, mentre que *El/un paquet ha arribat* cauria sota la classe I; d'altra banda, a la classe I hi hauria tant *El nen ha caigut* (verb inacusatiu) com *El nen plora* (verb inergatiu).

Interpretar la inacusativitat en clau d'EI i independentment de l'EA no és gens freqüent però no és inèdit. Una proposta en aquesta línia centrada precisament en les llengües romàniques és la de Creissels (2010). Segons aquest autor, aquestes llengües —ell considera sobretot el francès— presentarien una *intransitivitat fluida pragmàticament guiada*. La seva proposta és de marcat caràcter tipològic i, doncs, no derivacional.

Reivindicar Fabra com a precursor d'una visió no derivacional i pragmàticament determinada de la inacusativitat és una possibilitat. Ara, potser el millor homenatge a la manera de fer de Fabra és considerar que la inacusativitat manifesta del català la guia l'EI, sense, però, abandonar la HI i la derivacionalitat inherent que la hipòtesi comporta. Fem justícia així tant a la posició de Fabra com al coneixement obtingut en aquestes cinc dècades llargues (vg. § 1.2), coneixement que apunta que la inacusativitat és —en alguna formulació encara per determinar— una propietat universal determinada per l'EA.

3.1. La integració de l'EA i l'EI

Si tenim en compte els resultats dels estudis contemporanis sobre la inacusativitat (vg. § 1.3), sembla obligat concloure que l'EA és clau en el fenomen. De fet, gran part de la discussió radica en si és més determinant l'estructura com a tal i/o uns rols semàntics especificats amb detall; si és més la sintaxi o la semàntica lèxica (Levin i Rappaport Hovav 1995; Momma et al. 2018), que en qualsevol cas són dos aspectes de l'EA. De forma complementària, la insuficiència de la mera EI per explicar la distribució de la inacusativitat manifesta apunta que l'EA no es pot obviar. Així, si fos per l'EI purament, els nostres exemples (3) i (4) haurien de ser bons. La cliticització d'adjunts indefinits amb *ne* hauria de ser possible també: però no podem dir **N'ha quedat tres (, de setmanes)*, **N'hi anireu tres (, de dies)*.

Sembla també avantatjós que l'EA i l'EI entrin en una relació d'*input-output* a la manera configuracional proposada per la GGT. Que no hi hagi llengües en què l'EA es realitzi en la perifèria de les frases i l'EI al seu bell mig és un fet prou important que abona i naturalitza la visió derivacional en qüestió. Aquesta visió configuracional sembla per això superior a la derivacionalitat basada en estrats de funcions gramaticals característica de la GR, en què la generalit-

zació anterior no resulta directament expressable. Centrant-nos en la inacusativitat, la derivacionalitat a què convida el fenomen mateix (objecte que fa també de subjecte) pren la forma buscada directament i naturalment en el marc de la GGT. La visió configuracional que aquest marc comporta ens permet articular en un sol objecte sintàctic les dimensions d'EA i EI que en llengües com el català interaccionen productivament en la inacusativitat.

3.2. L'articulació EA-EI en relació amb la inacusativitat en català

A continuació es presenten dos blocs de dades recalitrants respecte de l'anàlisi dominant que s'il·luminen per la simple exposició a la idea que la manifestació sintàctica de la inacusativitat en català es sensible a l'EI: un és sobre el clíctic indefinit *en* i l'altre sobre un accés desigual a les interpretacions inergativa i inacusativa quan totes dues haurien de ser possibles, en principi. El primer bloc s'il·lustra a (16) versus (17).

(16)

N'han vingut molts
MOLTS n'han vingut!
Quants n'han vingut?

(17)

*Molts n'han vingut
Molts han vingut

Aquest contrast és prou conegut, en bona part perquè es presenta igualment amb *ne* en italià. En l'època del model de recció i lligam la distribució del clíctic *ne* va explicar-se amb els artefactes teòrics d'aquell moment, com ara la recció, el principi de les categories buides, etc. (Belletti i Rizzi 1981). Una certa flaire estipulativa, però, ja afectava l'explicació del contrast. Anys després, l'adveniment del minimalisme no va suposar cap avanç explicatiu al respecte. Confrontar el comportament del clíctic en qüestió associat a un quantificador preverbal com a representant d'un objecte-subjecte inacusatiu i d'un objecte-tòpic transitiu potser era en el fons més il·luminador:

(18)

En vam perdre moltes (, d'ocasions)
 MOLTES en vam perdre (, d'ocasions)!
 Quantes en vam perdre (, d'ocasions)?

(19)

*Moltes en vam perdre
 Moltes les vam perdre

El confrontament de (16) i (17) amb (18) i (19) convidava a destacar la interpretació de tòpic també per a l'objecte-subjecte inacusatiu preverbal no focalitzat en permetre la generalització següent: el clític indefinit *en* és incompatible com a associat complementari d'un quantificador topicalitzat.¹¹ En serien exemples demostratius el comportament de (17) i (19) versus (16) i (18).

La diferència en accessibilitat de la interpretació inacusativa i la inergativa, no tan coneguda com el contrast exposat en el bloc anterior (Rosselló 2000), s'il·lustra a (20) versus (21), i (22) versus (23) —dades de català mallorquí per al darrer parell.¹² Ocorre que a (20) i (22) són possibles tant la interpretació d'activitat (inergativa) com l'estativo-quantificacional (inacusativa), mentre que a (21) i (23) només s'obté la inergativa.

(20)

Falta la Maria
 Qui falta?
 La MARIA falta

(21)

La Maria falta
 Falta

11 És important recalcar que és un quantificador topicalitzat que no pot anar associat a *en*; un tòpic nominal format per un nominal escarrit, sí: *D'oportunitats en vam perdre (moltes)*, *D'oportunitats, (MOLTES,) en vam perdre*; *De gent en ve (molta)*, *De gent MOLTA en ve*. Vg. nota a peu de pàgina 2.

12 En varietats diferents del mallorquí, *quedar* inergatiu és inexistent: cal la versió pronominal *quedar-se*.

(22)

Queda na Maria
 Qui queda?
 Na MARIA queda

(23)

Na Maria queda
 Queda

La inaccessibilitat de la lectura inacusativa a (21) i (23) no resulta intel·ligible si s'assumeix, com en general és el cas, que els subjectes preverbals no focalitzats del català es deriven igual que els anglesos. Com podria ser que es mantinguessin les dues lectures en els exemples en què s'ocupen les posicions preverbals de focus i/o pregunta quan els seus ocupants han de ser legitimats abans com a subjecte, un subjecte que només és compatible amb la interpretació inergativa? Les solucions estipulatives sempre són a mà, però no són explicatives.

Una altra ruta per aclarir el problema que presenta el segon bloc l'obre el fet que la distribució de la inaccessibilitat de la interpretació inacusativa a (21) i (23) versus l'accessibilitat a (20) i (22) segueix exactament el mateix patró que el de la inviabilitat del clític *en* a (19) i (17) versus (18) i (16), tot i que en el segon bloc ((20)-(23)) no hi ha quantificació de cap mena. En els dos blocs, la solució inacusativa coincideix amb les característiques de (totes) les posicions més baixes dins de les jerarquies de prominència discursiva resumides a (24) per Haspelmath (2021), mentre que la de la posició preverbal, que rebutja la inacusativitat, coincideix amb les de les posicions més altes:

(24)

Prominència discursiva

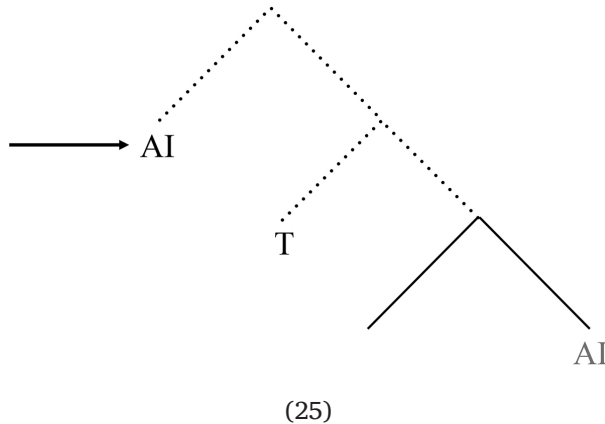
Escala d'especificitat: definit > indef. específic > indef. no específic

Escala de *givenness*: *given*/pressuposat > nou

Escala de focus: rerefons > focus

Sembla, doncs, prou sòlida la idea que la distribució de la inacusativitat manifesta del català ve en part guiada per l'EI, com insinuava la interpretació més plausible del criteri tipològic oracional de Fabra. Ara, com ja s'ha apuntat a

§ 3.1, hi ha raons per no deixar la inacusativitat a mercè exclusivament del discurs. Una manera d'articular la interacció de la determinació argumental (universal) i discursiva (en llengües com el català) de la inacusativitat i expressar-la derivacionalment podria ser representar-nos la derivació del subjecte/tòpic d'oracions com ara *La Maria escriu (la tesi)*, *En Pere ha arribat* com el resultat no de moviment (*internal merge*) (vg. (9) i (15), respectivament) sinó d'ajuntament extern (*external merge*), com es veu a (25) per al cas inacusatiu (cf. 15):

Una derivació, per al català, en què els subjectes preverbals no focalitzats entren via ajuntament extern presenta una sèrie d'avantatges relacionats:

- 1) Expressa directament el caràcter de tòpic del subjecte preverbal no focalitzat. Un element associat a un argument que pugui introduir-se així en la derivació, tret que sigui un nominal escarrit reprès pel clític indefinit *en* (vg. nota a peu de pàgina 11), arreplega i expressa les característiques de les posicions més altes en les escales de prominència discursiva de (24), més que no pas el rol semàntic de l'associat, que s'expressa independentment, al dictat de l'EA.¹³
- 2) Comporta que els subjectes preverbals no focalitzats són sempre opcionals respecte de la bona formació gramatical.¹⁴

¹³ La flexió verbal, més que no pas l'element preverbal, indica l'argument. El seu rol semàntic depèn de l'EA a la base de la derivació.

¹⁴ Un expletiu s'ajunta externament així en llengües com l'anglès, en què l'especificador de T és de realització manifesta obligatòria. En el text es fa referència a llengües com el català, en què l'especificador de T no és obligatori. A més, que només s'hi pugui introduir un expletiu en aquestes altres llengües de l'estil de l'anglès remarca de fet el caràcter d'alguna manera accessori d'aquest tipus d'ajuntament.

- 3) Recull el fet que la seva distribució gramatical i interpretació (definida específica) se superposa amb la de les oracions de subjecte nul sempre (oracions inacusatives amb el clíctic indefinit *en* excloses) —com Fabra va comentar sobre l'exemple *Guanya un bon sou*. En les oracions de subjecte nul, l'ajuntament opcional no es produeix, atès que la continuïtat amb un element ja introduït en el discurs (*Guanya un bon sou*) està garantida —o, alternativament, el seu caràcter díctic (*Arribarem tard*). Per contra, la supressió d'elements associats a l'argument extern de transitives o intransitives o a l'argument intern de les oracions inacusatives que accedeixen a la perifèria oracional per ajuntament intern origina o bé agramaticalitat —e.g. la supressió del subjecte anglès sigui tòpic o focus— o bé el consegüent viratge cap a la interpretació de subjecte nul, com passaria si suprimíssim els elements preverbals de (20) i (22).¹⁵
- 4) Ens deixa en una millor situació per poder explicar tant la distribució del clíctic indefinit en oracions inacusatives (vg. (16) i (17)) com la inaccessibleitat de la interpretació inacusativa a (21) i (23) i la seva accessibilitat a (20) i (22), respectivament. Pel que respecta a l'accessibilitat-inaccessibilitat de la lectura inacusativa, cal no perdre de vista que en el marc d'anàlisi estàndard es tracta d'una pèrdua inexplicable per la uniformitat derivacional que s'hi assumeix, mentre que en la proposta alternativa esbossada aquí la indicació manifesta que no hi ha moviment (via flexió / via subjecte preverbal no focalitzat directament ajuntat a la posició final) dona més joc. Especulativament, la idea seria que amb verbs primàriament estativo-quantificacionals per als quals hi ha una alternativa lexicalitzada inergativa (*faltar*, i *quedar* en català mallorquí), la interpretació inergativa fa inaccessible la inacusativa quan l'argument és tòpic o tòpic nul ((*La Maria*) *falta*; (*En Pere*) *queda*, cat. mall.) conforme al dictat de (24) i, doncs, al guiatge discursiu de la inacusativitat en català. Que en les varietats diferents del mallorquí sigui agramatical **La Maria queda* s'explicaria perquè la forma lexicalitzada inergativa és en aquest cas pronominal, *La Maria es queda*. Finalment, que sigui possible tant *Sobra la Maria* com *La Maria sobra* sense canvi de significat i, doncs, amb la interpretació inacusativa no és d'estranyar: la interpretació estativo-quantificacional, no volitiva, es manté aquí com

15 El patró descrit en el text per a elements (relacionats amb el) subjecte és el mateix que per a elements (relacionats amb l')objecte: eliminant l'expressió preverbal a *Què fas?*, *En PERE han detingut!* s'obté agramaticalitat; suprimint l'expressió preverbal a *En Pere l'han detingut*, s'obté un tòpic nul relatiu a l'objecte: *L'han detingut*.

es manté la interpretació no volitiva de verbs com *caure*, *arribar*, *desaparèixer*, etc., tant amb subjecte postverbal com preverbal.¹⁶

- 5) Dona raó de la distribució de la doble adscripció inergativa i inacusativa dels verbs de moviment direccional a què s'ha fet referència a § 2.3: *Molta gent hi ha anat per protestar* versus **N'hi ha anat (molta) per protestar (de gent)*.

En resum, en aquest article es demostra que Fabra (1956) va descobrir la inacusativitat abans que Perlmutter (1978): la justificació del tipus IV d'oració és una presentació exacta del que és la inacusativitat. L'explicació de la HI i de la seva història així ho demostren. D'altra banda, es qüestiona que el criteri vertebrador de la tipologia oracional fabriana sigui la presència (tipus I i II) d'argument extern o la seva absència (tipus III i IV). S'allega que podria igualment ser la presència o absència de tòpic, respectivament, i s'atribueix aquesta ambivalència a la congruència de l'EA i l'EI en els exemples proporcionats pel gramàtic. Tot i així, certs indicis afavoreixen la interpretació que el criteri vertebrador de la classificació oracional és d'EI (tòpic), la qual cosa repercuteix en la inacusativitat (tipus IV). La idea que la inacusativitat manifesta pugui ser pragmàticament guiada és gairebé inèdita però apropiada per al català. En vista que una base primordial d'EA per a la inacusativitat pot considerar-se prou ben establerta, així com la derivacionalitat inherent que la HI comporta, es presenten les bases per a una proposta derivacional i configuracional que permet expressar que la inacusativitat és determinada universalment per l'EA però guiada per l'EI en llengües com el català. La proposta implica introduir directament els subjectes preverbals no focalitzats del català en la seva posició superficial en comptes de reajuntar-los-hi a partir d'una posició inicial dins de l'EA. Es fa llum així sobre algunes dades de la inacusativitat catalana altrament inintel·ligibles.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BELLETTI, Adriana, i Luigi RIZZI (1981): «The Syntax of “Ne”»: Some Theoretical Implications. *Linguistic Review*, vol. 1, núm. 2), pàg. 117-154. <https://doi.org/10.1515/tlir.1981.1.2.117>

¹⁶ Respecte d'*haver-hi*, la seva flexió defectiva podria contribuir a fer impossible que aparegués amb tòpic (nul): **Avui (la Maria) hi ha*. Potser seria agosarat, però resulta atractiu equiparar-lo al cas de *quedar* en les varietats diferents de la mallorquina: de la mateixa manera que no hi ha un *quedar* inergatiu perquè hi ha un *quedar-se*, no hi hauria un *haver-hi* inergatiu perquè hi ha un *ser-hi*.

- BENEDICTO, Elena, i Diane BRENTARI (2004): «Where did all the arguments go?: Argument-changing properties of classifiers in ASL». *Natural Language and Linguistic Theory*, vol. 22, núm. 4, pàg. 743-810. <https://doi.org/10.1007/s11049-003-4698-2>.
- BURZIO, Luigi (1986): *Italian Syntax. A Government-binding Approach*.
- CHOMSKY, Noam (1995): *The Minimalist Program*. Cambridge, MA: MIT Press.
- CREISSELS, Denis (2010): «Fluid Intransitivity in Romance Languages: a Typological Approach», *Archivio Glottologico Italiano*, vol. 95, núm. 2, pàg. 117-151. <https://doi.org/10.1400/179053>
- DIXON, Robert M. W. (1994): *Ergativity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- FABRA, Pompeu (1956): *Gramàtica catalana*. Barcelona: Teide.
- GRIMSHAW, Jane (1987): «Unaccusatives —an overview», dins Joyce McDONOUGH i Bernadette PLUNKETT (eds.), *Proceedings of NELS 17, 1986*, vol. I. Amherst, Massachusetts: University of Massachusetts. GLSA, pàg. 244-258.
- HALE, Kenneth L., i Samuel. J. KEYSER (1993): «On argument structure and the lexical expression of syntactic relations», dins K. L. HALE i S. J. KEYSER (eds.), *The View from Building 20. Essays in Linguistics in Honor of Sylvain Bromberger*. Cambridge, MA: MIT Press, pàg. 53-109.
- HASPELMATH, Martin (2021): «Role-reference associations and the explanation of argument coding splits», *Linguistics*, vol. 59, núm. 1, pàg. 123-174. <https://doi.org/10.1515/ling-2020-0252>
- LEE, Jiyeon, i Cynthia K. THOMPSON (2011): «Real-time production of unergative and unaccusative sentences in normal and agrammatic speakers: An eye-tracking study», *Aphasiology*, vol. 25, núm. 6-7, pàg. 813-825. <https://doi.org/10.1080/02687038.2010.542563>
- LEVIN, Beth, i Malka RAPPAPORT HOVAV (1995): *Unaccusativity. At the Syntax-lexical Semantics Interface*. Cambridge, MA: MIT Press.
- LORUSSO, Paolo (2014): *Verbs in Child Syntax. The Acquisition of the Primitive Elements of VP at the Syntax-semantics Interface*. Tesi doctoral. UAB.
- MALING, Joan (2010): *Unpassives of unaccusatives*, dins Donna B. GERDTS, John C. MOORE i Maria POLINSKY (eds.), *Hypothesis A-Hypothesis B: linguistic explorations in honor of David M. Perlmutter*. Cambridge, MA: MIT Press, pàg. 275-292.
- MOMMA, Shota, Yashna BAVEN i Victor S. FERREIRA (2017): «Non-linear lexical planning in sentence production», dins *Proceedings of the CUNY Human Sentence Processing Conference (Los Angeles, CA, 2015)*. Cambridge, MA.
- MOMMA, Shota, L. Robert SLEVC i Colin PHILLIPS (2016): «The timing of verb selection in Japanese sentence production», *Journal of Experimental Psychology*, vol. 42, núm. 5, pàg. 813-824. doi: 10.1037/xlm0000195
- MOMMA, Shota, L. Robert SLEVC i Colin PHILLIPS (2018): «Unaccusativity in sentence production». *Linguistic Inquiry* 49, 181-194. doi: 10.1162/ling_a_00271.

- PEETERS, Bert (1998): «Review of Levin & Rappaport Hovav: *Unaccusativity. At the Syntax-lexical Semantics Interface*, MIT Press, 1995», *Word*, vol. 49, núm. 2, pàg. 300-304.
- PERLMUTTER, David M. (1978): «Impersonal Passives and the Unaccusative Hypothesis», *Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, vol. 4, núm. 3, pàg. 157-189. <https://doi.org/10.3765/bls.v4i0.2198>
- PULLUM, Geoffrey K. (1988): «Topic...comment: Citation etiquette beyond thunderdome», *Natural Language and Linguistic Theory*, vol. 6, pàg. 579-588.
- (1991): «Topic...comment: Citation etiquette beyond thunderdome», dins *The Great Eskimo Hoax and Other Irreverent Essays on the Study of Language*. Chicago: University of Chicago Press, pàg. 147-157.
- RIGAU, Gemma (1992): «Aspects of Catalan dialectal syntax. Unaccusative sentences and related structures», *Journal of Hispanic Research*, vol. 2, núm. 2, pàg. 318-329.
- (2013): «La preposició silent d'alguns verbs de moviment local», *Els Marges*, núm. 100, pàg. 125-132.
- ROSSELLÓ, Joana (2000): «A minimalist approach to the Null Subject Parameter», *Catalan Working Papers in Linguistics*, núm. 8, pàg. 97-128.
- (2002): «El SV, I: Verb i arguments verbals», dins Joan SOLÀ, M. Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel PÉREZ SALDANYA (dirs.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2. Barcelona: Empúries, cap. 13, pàg. 1853-1949.
- (2008): «Some arguments against some prevalent ideas on specificational sentences», *Journal of Portuguese Linguistics*, vol. 7, núm. 2, pàg. 109-130.
- SOLÀ, Joan (2009): «Les gramàtiques de Pompeu Fabra de 1956 i 1946», dins Pompeu FABRA, *Obres completes*, vol. 6. Barcelona: Proa / Moll / Edicions 62 / Edicions 3 i 4 / Enciclopèdia Catalana, pàg. 273-458.
- SORACE, Antonella (2011): «Gradience in split intransitivity: The end of the unaccusative hypothesis?», *Archivio Glottologico Italiano*, vol. 96, núm. 1, pàg. 67-86. <https://doi.org/10.1400/179059>
- VALIN, Robert Jr. van (2001): *An Introduction to Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- VALLDUVÍ, Enric (2002): «L'oració com a unitat informativa», dins Joan SOLÀ, M. Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel PÉREZ SALDANYA (dirs.), *Gramàtica del català contemporani*, vol. 2, cap. 4. Barcelona: Empúries, pàg. 1220-1276.
- VERNICE, Mirta, i M. Teresa GUSTI (2015): «The acquisition of SV order in unaccusatives: Manipulating the definiteness of the NP argument», *Journal of Child Language*, vol. 42, núm. 1, pàg. 210-237. <https://doi.org/10.1017/S0305000913000536>.

El 16 d'octubre del 2020, amb motiu del desè aniversari de la mort de Joan Solà, el Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la Universitat de Barcelona va organitzar la segona jornada d'estudi de la seva obra (la primera havia tingut lloc el 13 de novembre del 2015 i el llibre que la va recollir també forma part de la col·lecció Lingüística UB). L'objectiu de la jornada tornava a ser l'estudi de la seva obra des de diferents perspectives relacionades amb les seves facetes d'investigador i divulgador. *Seguint la petja de Joan Solà* recull les set ponències que s'hi van presentar i les posa a disposició de lingüistes, professors, estudiants i, en general, de tothom que estigui interessat en l'obra de Solà, un dels principals referents de la lingüística catalana.

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions